Ο ΦΟΙΝΙΞ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ Α'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Ζ'. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1853.

ΕΤΟΣ Α'.

Συντάκται:

ΚΑΝΤΑΣ ΙΕΡΕΥΣ ΦΩΤΙΟΣ
ΦΙΛΗΤΑΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ.
ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.
ΒΡΑΪΛΑΣ ΠΕΤΡΟΣ.
ΙΔΡΩΜΕΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛ.
ΛΑΖΑΡΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.
ΖΑΒΙΤΖΙΑΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.
ΛΑΒΡΑΝΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ.
ΤΥΠΑΛΔΟΣ ΠΡΕΤΕΝΤΕΡΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ.
ΚΟΓΕΒΙΝΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ.
ΕΛΛΑΙΩΝ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ.
ΣΤΑΜΑΤΕΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ,
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΡΜΗΣ
Α. Τερζάκη καὶ Θ. Ῥωμαίου.

1853.

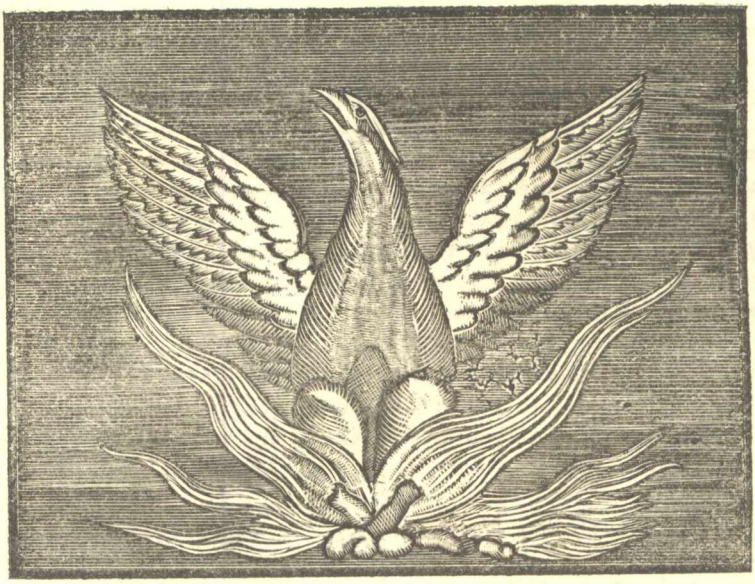

Ο ΦΟΙΝΙΞ

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Ζ'. ΤΟΜΟΣ Α'. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1853.

ΕΚΘΕΣΙΣ
ΤΗΣ ΤΑΥΡΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ
ἤτοι
ΤΗΣ ΛΕΓΟΜΕΝΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΤΑΤΑΡΙΑΣ.

(Συνέχεια, ἴδε προηγούμενον φυλλάδ.)

Ἀκολούθως δὲ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου τρεπομένοις, ἢ καὶ πρὸς βορρᾶν ἐκεῖθεν κατὰ μικρὸν ἐπανιοῦσι, κατὰ τοὺς ὀρθοτέρους πίνακας, ἀπαντᾷ τὸ πρώην μὲν *Ἀθήναιον* λεγόμενον, νῦν δὲ *Σουδὰκ*, ὡς παρὰ Ἀσίῳ ἐν τῷ εἰρημένῳ αὐτοῦ πίνακι.

Εἶτα κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ *Ἰστριανοῦ* ποταμοῦ ἡ πόλις *Θεοδοσία*, πόλις Ἰωνικὴ Μιλησίων ἄποικος, ἥτις ὑπὸ τῶν πλειόνων πιστεύεται εἶναι ὁ νῦν *Καφᾶς*· τινὲς ὅμως θέλουσιν, ὅτι ἡ *Θεοδοσία* εἶναι ὁ νῦν *Τουσβᾶς*, ὁ δὲ νῦν *Καφᾶς* ἦν ὁ πάλαι τῶν Ταυροσκυθῶν λιμὴν, ὁ ποτὲ λεγόμενος *Χαῦον*. Τὸ μέντοι *Χαῦον*, ὁ Στράβων (Βιβλ. Ζ'. Κεφ. Δ'. §. 7.) ἐν καταλέγει τῶν ὁρμητηρίων, οἷς Σκίλουρος καὶ οἱ παῖδες ἐχρῶντο πρὸς τοὺς Μιθριδάτου στρατηγούς. Ὅπως ἂν οὖν καὶ ἔχοι τὸ περὶ τούτου, τῆς *Θεοδοσίας* μέμνηται καὶ ὁ Στέφανος ἐν τῷ περὶ Πόλεων, καὶ ὁ Στράβων ἐν τῷ Ζ' Βιβ. Κεφ. Δ'. §. 3. τῶν Γεωγραφ. ὅς τις, καὶ «μετὰ τὸν Συμβόλων λιμένα, φησὶ, μέχρι Θεοδοσίας Πόλεως, ἡ Ταυρικὴ παραλία, χιλίων που σταδίων (ἤτοι μιλλ. Ἰταλικ. 125.) τὸ μῆκος, τραχεῖα καὶ ὀρεινή.» (τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, εὔγεος δηλονότι, ὡς εἴρηται) Προσίθησι δὲ ὁ αὐτὸς, ὅτι καὶ ὁ τῆς *Θεοδοσίας* ταύτης λιμὴν, νῆας ἑκατὸν χωρῆσαι ἦν ἐπιτήδειος. Μέμνηται δὲ προσέτι τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ Πλίνιος ἐν τῇ Φυσ. Ἱστορ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. ιβ'. καὶ Πομπώνιος ὁ Μέλας ἐν τῷ Β.' βιβλ. Κεφ. ά. καὶ Πτολεμαῖος Βιβλ. Δ.' Κεφ. ιβ.' καὶ Δημοσθένης, ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην, ὃς αὐτὴν καὶ *Θευδοσίαν* γράφει ἐν ἑνίαις ἐκδόσεσι· καὶ ἔτι δὴ πρὸ τῶν ἄλλων, καὶ ὁ παλαιὸς γεωγράφος Σκύλαξ Καρυανδηνὸς, ὅστις ἔζη ἐπὶ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου περὶ τὰ 520 ἔτη πρὸ Χριστοῦ, ἐξ οὗ δῆλον, ὅτι παλαιότερον τὸ τῆς *Θεοδοσίας* ὄνομα ὑπὲρ ὅ τινες ἂν ὑπολάβοιεν.

Μετὰ τὴν *Θεοδοσίαν* κεῖται τὸ *Νυμφαῖον* τὸ τῶν ἀκρωτηρίων τῆς χερσονήσου, ὡς εἴρηται, ἀνατολικώτερον. Φέρεται δὲ Νυμφαῖον ὁμωνύμως τῷ ἀκρωτηρίῳ, καὶ πόλις Ταυρικὴ (παρὰ Στεφάνῳ) μεταξὺ Παντικαπαίου μητροπόλεως καὶ Θεοδοσίας, ὡς φησὶ Στράβων. Ὁ δὲ Στράβων (αὐτ. Κεφ. Δ'. §. 4) ταύτην καὶ πόλιν εὐλίμενον ἐξωνόμασε. Τὰ ἀπὸ τῆς *Θεοδοσίας* – «οὗτος γὰρ ἦν ὅρος πρότερον τῆς τῶν Βοσπορανῶν καὶ Ταύρων γῆς», ὡς λέγει ὁ Στράβων – ἄχρι τοῦ *Κιμμερίου πορθμοῦ*, εἶχον τὸ πάλαι οἱ *Βοσποραροί*, ἀποικίαι Ἑλλήνων, καὶ τὰ

περὶ τὸν πορθμὸν δὲ ὁμοίως, καὶ τὰ περὶ τὴν Μαιώτιδα. Ἔνθα πόλεις παραθαλασσίους, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ᾠκοδόμησε διαφόρους, οἷαι ἐπὶ μὲν τῆς χερσονήσου·

Κιμμέριον, πόλις αὐτῷ τῷ πορθμῷ παρώνυμος· εἰμὴ ἦν.... καὶ πρὸ τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, παρ' αὐτῶν τῶν *Κίμβρων* προοικοδομηθεῖσα, οὓς οἱ Ἕλληνες *Κιμμερίους*, ὡς εἴρηται, πρὸς τὸ εὐφωνότερον, μετωνόμασαν. Τὴν πόλιν ταύτην ὁ Πλίνιος (κατὰ Ἰωάννην Ῥεῖσκιον, τὸν τὰς παρασημειώσεις εἰς τὰ Κλουβερίου συγγράψαντα) ἐκεῖθεν τοῦ πορθμοῦ, οὐκ οἶδ' ὅπως κατέθετο· καθότι οἶμαι ταῖς ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς περαίας πόλεσι τὸ *Κιμμέριον* συγκαταλέγει, ὅπερ ἐκαλεῖτο, φησὶν αὐτὸς, καὶ *Κερβέριον*. (Πλίν. Φυσ. Ἱςορ. Βιβλ. Γ'. Κεφ. Γ'.).

Ταρυκτάκη, ἡ κοινῶς ὀνομαζομένη *Μαγκοὺπ*, παρὰ τῷ Ἀθηνῶν Μελετίῳ.

Τὸ *Παντικάπαιον* ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ *Παντικάπου*, τὸ κοινότερον *Πάντικο*. Τὴν πόλιν ταύτην μεγίστην ἱστορεῖ γενέσθαι ὁ τῶν Ἐθνικῶν Συγγραφεὺς, καὶ τὴν κατὰ τὸν βόσπορον μητρόπολιν· λέγει δὲ ὅτι ᾠκίσθη παρὰ *Αἰήτου* παιδὸς, ἢ (ὡς ἐπιδιορθοῦται ὁ Σαλμάσιος) παρὰ τοῦ *Παιρισάδου*, λαβόντος τὸν τόπον *Ἀγαήτου* τοῦ Σκυθῶν βασιλέως. Τὸ Παντικάπαιον τοῦτο, ἀκριβέστερον ἡμῖν περιγράφει ὁ Στράβων (Βιβλ. Ζ'. Κεφ. Δ'. §. 4)· Λέγει γὰρ, ὅτι «λόφος ἐστὶ πάντῃ περιοικούμενος ἐν κύκλῳ σταδίων εἴκοσι· πρὸς ἕω δ' ἔχει λιμένα καὶ νεώρια, ὅσον τριάκοντα νεῶν· ἔχει δὲ καὶ ἀκρόπολιν. Κτίσμα δ' ἐστὶ Μιλησίων. Ἐμοναρχεῖτο δὲ πολὺν χρόνον ὑπὸ δυναστῶν τῶν περὶ Λεύκωνα, καὶ Σάτυρον, καὶ Παιρισάδην, αὕτη τε καὶ αἱ πλησιόχωροι κατοικίαι πᾶσαι, αἱ περὶ τὸ στόμα τῆς Μαιώτιδος ἑκατέρωθεν, μέχρι Παιρισάδου τοῦ Μιθριδάτῃ παραδόντος τὴν ἀρχήν.» Ἀναφέρει δὲ τὸ *Παντικάπαιον* αὐτὸ ἔτι καὶ Πτολεμαῖος, Βιβλ. Γ'. Κεφ. Γ'. καὶ Πλίνιος, Βιβλ. ΙΖ'. Κεφ. λγ'., ὅστις ὀνομάζει τὸ αὐτὸ καὶ *Βοσπόριον*. Ὅθεν ὁ Νῖγρος θέλει, ὅτι τοῦτο καλούμενον ἐστὶ καὶ Vospero. Τοῦτο δὲ λέγουσι τινὲς, ὅτι εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς *Κὲρτζ*, τὸ κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ βοσπόρου κείμενον εἴσοδον.

Μυρμήκιον ἀνωτέρω τοῦ *Παντικαπαίου* πρὸς τὸ στόμα τοῦ πορθμοῦ τὸ πρὸς τὴν Μαιώτιδα, τῆς Ταυρικῆς *κώμη* ἢ *πολίχνιον* παρὰ Στράβωνι, Βιβλ. Ζ'. καὶ Βιβλ. ΙΑ. Καὶ κατὰ τὸν Πομπώνιον, Βιβλ. Β'. Κεφ. ά.

Ἐπὶ τῆς περαίας δὲ τοῦ πορθμοῦ κεῖται κώμη ἡ *Ἀχίλλειος*, ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ ἱεροῦ τοῦ Ἀχιλλέως οὕτω κληθεῖσα, ἐπὶ τοῦ βορειοτέρου κειμένη τοῦ πορθμοῦ στόματος.

Καὶ ἡ *Κορακονδάμη* κατωτέρω πρὸς νότον, τὸ κοινῶς *Ταμὰν* κατά τινας, ἢ, ἡ κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον *Ταμάταρχα*· ἄλλοι ὅμως τοῦτο οὐ παραδέχονται, διότι ἡ *Κορακονδάμη* ἔκειτο κατ' αὐτὴν τοῦ *Κιμμερίου* τὴν εἴσοδον εἰσπλέουσι τὴν Μαιώτιδα· ὑπὲρ δὲ τὴν *Κορακονδάμην* ἦν καὶ *Κορακονδαμῖτις Λίμνη*, ἡ ἐκχεομένη εἰς τὸν Πόντον τὸν Εὔξεινον. Ὅτι δὲ ὁ τῶν Ἐθνικῶν Συγγραφεὺς τὴν *Κορακονδάμην* πλησίον τίθησι τῆς *Σινώπης*, παράγων καὶ Ἀρτεμίδωρον μάρτυρα ἐν ἑνδεκάτῳ Γεωγραφουμένων, εἰκότως ἄν τις θαυμάσειεν· οὐδὲ γὰρ ὑπονοίας τις ὑπολείπεται χώρα, μήποτε ἄρα περὶ ἄλλης τινὸς ἡμῖν ἀγνοουμένης *Κορακονδάμης* αὐτῷ ὧδε ὁ λόγος, ἐπειδὴ καὶ τῆς Κορακονδαμίτιδος αὐτῆς λίμνης ἅμα προσεπεμνήσθη· καὶ ἔτι, καὶ περὶ τῆς ἐγγὺς τοῦ Κιμμερίου κειμένης ταύτης πόλεως, περὶ ἧς ὁ λόγος, [οὐ] πάντῃ ἐσίγησεν.

Ἡ δὲ *Ἑρμώρασσα*, πόλις ἦν πλησίον τῆς *Κορακονδάμης*, ἡ κοινῶς *Μαδάκβε* ἢ *Ματρίγα*, κατὰ Μελέτιον. Ταύτην δὲ νῆσον εἶναι ὑποτίθησι Στέφανος ὁ Βυζάντιος, πόλιν ἔχουσαν ἐν τῷ Κιμμερίῳ βοσπόρῳ, Ἰώνων ἄποικον. Ἀναφέρει δὲ καὶ τὸν Περιηγητὴν Διονύσιον, ὡς μνείαν ταύτης ποιούμενον· παρ' ᾧ ἐμμέτρως γεωγραφοῦντι ἀναγινώσκομεν, ἐν Χ/Τ 552—553.

«Ἧς Φαναγόρητε καὶ εὔκτιτος Ἑρμώνασσα,
Ἔνθα τε ναιετάουσιν Ἰωνίδος ἔκγονοι αἴης.»

Ἀναφέρει δὲ καὶ Σκύμνον τὸν Χῖον Ποιητὴν, ὀνομάζοντα αὐτὴν οὐχὶ *Ἑρμώρασσαν*, ἀλλὰ *Ἑρμώνειαν*· καὶ Στράβωνα δὲ, τὸν ἀποκαλοῦντα οὐχὶ νῆσον οὐδὲ πόλιν, ἀλλὰ *Κώμην Ἑρμώνακτος*. Περὶ μέντοι τῶν τὴν *Ἑρμώρασσαν* κατοικισάντων ἄλλοι ἄλλως κρίνουσιν, ὡς γὰρ Εὐστάθιος, τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα δύο ἔπη τοῦ Διονυσίου σχολιάζων, ἱστορεῖ, αὕτη ἐγένετο ἀποικία Παιόνων, ὧν οἱ ἀρχηγοὶ Φαναγόρας καὶ Ἕρμων, ὁ μὲν τὴν *Φαναγορίαν* συνοικίσας, ὁ δὲ τὴν *Ἑρμώνειαν*. Ἢ ἄλλως πως, κατὰ τὸν Ἀρριανὸν, ἀποικία Αἰολέων, μεταχθεῖσα ὑπὸ *Σημάνδρου* Μιτυληναίου, οὗ περ ἡ γαμετὴ, τελευτήσαντος, ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῆς ὀνόματος *Ἑρμώρασσαν* τήν τε νῆσον καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς πόλιν ὠνόμασεν.

Ἡ δὲ *Φαναγορία* ἀπὸ Φαναγόρου (ὡς εἴρηται) τοῦ οἰκιστοῦ, ἐκ τῆς νήσου *Φαναγόρης* - καὶ ἐμπορεῖον οὐδετέρως τὰ *Φαναγόρεια*, ὡς Στέφανος ἐσημείωσεν ὁ Βυζάντιος. Κεῖται δὲ καὶ αὕτη πρὸς τὴν *Κορακονδαμίτιδα Λίμνην*, ἄντικρυ τοῦ Παντικαπαίου, κατὰ τὸν Στράβωνα, ὃς ἐν ταύτῃ τῇ Φαναγορίᾳ τίθησι καὶ τὸ ἐπίσημον ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης, τὸ καλούμενον *Ἀπατούριον* ἢ *Ἀπάτουρον*, ὡς ἐκ τῆς ἀπάτης, ἣν ἡ θεὸς ἐχρήσατο κατὰ τῶν ἐπιθεμένων αὐτῇ Γιγάντων. Ἐπικαλεσαμένη γὰρ τὸν Ἡρακλέα καὶ κρύψασα ἐν κευθμῶνι, εἶτα τῶν Γιγάντων ἕκαστον δεχομένη ἐν μέρει χωρὶς καθ' ἕνα, τῷ Ἡρακλεῖ παρέδωκεν ἐξ ἀπάτης δολοφονεῖν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ *Ἀπατουρίου* μυθολογήσας ὁ Στέφανος, ἐκ τῶν τοῦ Στράβωνος (Βιβλ. ΙΑ. Κεφ. ϛ'. §. 10) προστίθησι τέως, ὅτι ὁ Ἑκαταῖος καὶ *κόλπον* εἶδε τὸν *Ἀπατούριον* ἐν τῇ Ἀσίᾳ.

Αἱ μὲν οὖν τῆς Ταυροσκυθίδος πόλεις, ἢ κῶμαι, ἢ ἄκραι, ἢ λίμναι, καὶ αἱ περὶ τὸν αὐτῆς πορθμὸν, αἱ παραθαλάσσιοι δηλονότι, τὸ πλεῖστον μέρος αἱ μὲν ἦσαν, αἱ δὲ καὶ ἔτι εἰσὶν αὗται, ὡς κατελέξαμεν. Ἐπ' αὐτῆς δὲ τῆς Χερσονήσου καὶ ἄλλαι πόλεις μεσόγειοι φαίνονται, οἷον ἡ *Τάφρος* ἢ *Τάφραι*, πόλις ἐπίσημος ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἰσθμοῦ κειμένη, ἡ τὰ νῦν *Πρεκόπ* τε καὶ *Ὄρ* καλουμένη ὡς εἴρηται. Μεταξὺ δὲ τοῦ προῤῥηθέντος *Καρκινίτου* κόλπου πρὸς δυσμὰς, καὶ τῆς *Βύκης Λίμνης* πρὸς ἀνατολὰς, πόλεις ὁμοίως μεσόγειοι μνημονεύονται, *Ταρώνα*, *Ποστιγία*, *Παρώστα*, ἃς ἀναφέρει καταλέγων ὁ Ἀθηνῶν Μελέτιος. Τούτων δὲ προσέτι ἐπὶ τῆς χερσονήσου νοτιώτεραι·

Μπαχτζὲ-Σεράϋ, ἡ πάλαι *Βακκάσσαρα*, κατὰ Μελέτιον, πόλις ἡ καθ' ἡμᾶς ἐπὶ τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου πρωτεύουσα, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ τὰ πλεῖστα διατρίβειν τὸν Χάνην, ἐκεῖ τὸν θρόνον κατέχοντα.

Ἄκ-Σεράϋ, ἢ *Λευκόπολις*, ἡ σχεδὸν κατὰ τὸ μεσαίτατον τῆς χερσονήσου τὴν θέσιν ἔχουσα. Μήποτε δὲ τοῦτο εἶναι ῥητέον τὸ καθ' ἡμᾶς *Καρᾶ-Μπαζάρ*; Ἀλλ' οὕτως ἂν ἡ μετωνυμία μετέπεσεν εἰς τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον, ὥς περ καὶ τοῦ *Εὐξείνου* Πόντου, τοῦ *Ἀξείνου* τὸ πρότερον.

Καταλέγονται δὲ προσέτι ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (ὡς ὁ Μελέτιος φησὶ) καὶ ἕτεραι πρὸς ταῖς ῥηθείσαις ἐν τῇ Ταυροσκυθίδι μεσογαίᾳ πόλεις· *Πορτάκρα*, *Βοιῶν*, *Ἰλούρατον*, *Σταρτάχη*, *Βαδάτιον*, *Κύταιον*, *Ταζὸς*, *Ἄργωδα*, *Τάβαια*, κτλ. ἐν αἷς ἐπίσημος *Κριμαία*, ἡ νῦν *Κρὶμ*, ἐξ ἧς ἤ,τε ὅλη χερσόνησος παρωνομάσθη, καὶ σχεδὸν ἡ ὅλη Εὐρωπαία Ταταρία, ὡς ἤδη προείρηται.

Ἡ δὲ *Μαιῶτις*, εἴτε *Λίμνη* διὰ τὴν τῶν ὑδάτων λεπτότητα, εἴτε θάλασσα διὰ τὸ μέγεθος, ἡ οὕτως ἔκπαλαι κληθεῖσα ὡς *μαιεύτρια* οὖσα καὶ τροφὸς τῶν ἰχθύων, μετωνομάσθη ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ *Τεμερίνδα*, ὅπερ ἐστὶ σκυθιςὶ φᾶναι *μήτηρ θαλάσσης*· παρὰ Πλινίῳ (Φυσ. Ἱστορ. Βιβλ. Γ'. Κεφ. Ζ'.) καὶ ἔτι *Καρμπαλοὺκ* τουρκικώτερον, τουτέστι *πόλις τῶν ἰχθύων*· ὑπὸ δὲ τῶν Εὐρωπαίων καὶ *Θάλασσα* ἡ αὐτὴ λέγεται *Ζαβάχης*. Χωρίζεται δὲ ἡ Μαιῶτις ἀπὸ Βύκης τῆς λίμνης διὰ τῆς χερσονήσου τοῦ *Ζήρωνος*. Παράκειται δὲ αὐτῇ δυτικωτέρα ἡ στενή τε καὶ ἐπιμήκης λίμνη ἡ *Λίμνη* λεγομένη *Σαπρά*.

Ἡ δὲ ὅλη περίμετρος τῆς Μαιώτιδος, μιλλίων λέγεται Γερμανικῶν, ὡσεὶ 150, Ἰταλικῶν δηλαδὴ 600, ὡς ἀναγινώσκομεν παρὰ Μελετίῳ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Στράβωνα (Βιβλ. Ζ'. Κεφ. δ'. §. 5) «ὁ σύμπας τῆς λίμνης κύκλος ἐννακισχιλίων ἱστορεῖται σταδίων·» τὰ ὁποῖα δίδουσι μίλλια Ἰταλικὰ ὑπὲρ τὰ χίλια. Ποταμοὶ δὲ εἰς τὴν Μαιώτιδα εἰσβάλλοντες, φέρονται ὡς ἐφεξῆς·

Ὁ *Τάναϊς*, ὅν τινες, ὡς ὁ Νικάνωρ, ὅστις ἦν Ταναΐτης τὴν πατρίδα, *Ἀκεσίνην* εἶπον, κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον· ἄλλοι δὲ *Ἰαξάρτην*.(Ἀλλ' ὁ Ἰαξάρτης τοὺς Σογδιανοὺς καταρδεύων εἰς τὸ *Κάσπιον* ἔξεισιν.) Ἕτεροι δὲ *Σύλον* ἢ *Σίλυν* ὠνόμασαν κατὰ Πλίνιον· ὃς (ἐν τῷ Γ'. βιβλ. τῆς Φυσ. Ἱστορ. Κεφ. ΙΓ'.) τὸν *Ἰαξάρτην*, φησὶν, ὃν Σίλυν οἱ Σκύθαι ἀποκαλοῦσιν, Ἀλέξανδρός τε καὶ ὁ περὶ αὐτὸν στρατὸς τὸν *Τάναϊν* εἶναι ἐνόμισαν· τινὲς δὲ τὸν Τάναϊν πάλαι κληθῆναι, φασὶ, καὶ *Ἀμαζόνιον*. Παρὰ δὲ ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ ποταμοῦ τούτου καὶ νῆσός τις κεῖται *Ἀλωπεκία* λεγομένη, καὶ *Ταναΐς* ἡ αὐτὴ, σταδίους ἑκατὸν, ἤτοι μίλλια δυωκαίδεκα σὺν ἡμίσει, ἀπὸ τῆς Τανάϊδος ἀπέχουσα πόλεως, ἥτις δὴ τὸ νῦν ἐστὶν *Ἀζάκ*. Ἡ δὲ πόλις αὕτη τὸ πάλαι μὲν ἦν ὑπὸ τῶν τοῦ Βοσπόρου κρατούντων κτισθεῖσα, ὕστερον δὲ δι' ἀπείθειαν ἐκπορθηθεῖσά τε καὶ κατασκαφεῖσα ὑπὸ τοῦ *Πολέμωνος*.

Ὁ Ἀξιάκης ποταμὸς, ὁ ταυῦν κατά τινας *Σολιτᾶς*, καὶ ὁ ποταμὸς ὁ Βύκος, ὁ κοινῶς *Σεσεχὰρ*, ὧν μεταξὺ πόλις τὸ *Λείαρον* κοινῶς *Σαλιτέα*· καὶ ποταμὸς *Γέῤῥος* καὶ *Ἄγαρος*, ὧν μεταξὺ πόλις οἱ *Κρημνοί*· καὶ ποταμοὶ *Λύκος* καὶ *Πόριτος*, ὧν μεταξὺ πόλις *Ὑγρεῖς*.

Τὸ τοίνυν ἀρχαιότατον ἔθνος, τὸ κατοικῆσαν τὰς χώρας ταύτας, ἃς περ συντόμως ἐκπεριήλθομεν, εἶναι (ὅσον ἀνήκει πρὸς τὴν ἡμετέραν εἴδησιν) τὸ ἀπὸ τῆς ἀρκτῴας Κιμβρικῆς καταβὰν εἰς τὰ νοτιώτερα μέρη ταῦτα, καὶ ἐν τούτοις ἱδρῦσαν τὴν οἴκησιν. Ὅτι δὲ τὸ ἔθνος τοῦτο τῶν *Κίμβρων* ἢ *Κιμμερίων* διήρκεσεν εἰς οὐκ ὀλίγα διαστήματα χρόνων κατὰ τοῦτο τῆς γῆς τὸ μέρος κατοικισθὲν, δῆλον ἐκ τῶν συχνῶν τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος ἰχνῶν, ἃ καὶ μέχρις ἡμῶν διασώζονται, ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς ὁ παλαιὸς Ἡρόδοτος συνέβαλεν εἰκότως τὴν ἐπὶ τῆς Ταυροσκυθικῆς χώρας παλαιὰν τοῦ Κιμβρικοῦ ἐπικράτειαν. «Καὶ νῦν (λέγων) ἔστι μὲν ἐν τῇ Σκυθικῇ Κιμμέρια τείχεα, ἔστι δὲ Πορθμήϊα Κιμμέρια· ἔστι δὲ καὶ χώρη οὔνομα Κιμμερίη· ἔστι δὲ Βόσπορος Κιμμέριος καλεόμενος». (Ἡρόδ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. ιά. καὶ ιϛ'.).

Οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ ταῦτα Νομάδες Σκύθαι, κατατριβέντες ἐν διαφόροις πολέμοις ὑπὸ τοῦ ἔθνους τῶν Μασσαγετῶν, καὶ τούτων τελευταῖον ἐπικρατεστέρων γενομένων, ἀφ' ἧς περ εἶχον Ἀσιατικῆς χώρας ἀπελαθέντες, ἐπέδραμον καὶ αὐτοὶ ἐξ ἀμοιβῆς ἐπὶ τὴν γῆν τῶν Κιμμερίων, καὶ τούτους ἔδρασαν, ἅπερ ἤδη ὑπὸ τῶν Μασσαγετῶν αὐτοὶ φθάσαντες ἔπαθον.

Ἐκτοπισθέντες οὖν οἱ Κιμμέριοι ἀπὸ τῆς ἰδίας χώρας ἐτράπησαν πρὸς τὰ μέρη τῆς Ἀσίας τὰ νοτιώτερα, ζητοῦντες ἄλλας οἰκήσεις πρὸς ἰδίαν κατάστασιν. Ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν ἔτι τῶν Σκυθῶν, καὶ ἐν

αὐτῇ τῇ φυγῇ ἐπιδιωκόντων, κατατρεχόμενοι, καὶ νυκτὸς, ὡς ἔοικε, πρὸς τὸ λαθεῖν κρυφίας τὰς ἀπαναστάσεις ποιούμενοι, τελευταῖον τῆς περαιτέρω καταδρομῆς ἀπηλλάγησαν. - Οἱ μὲν γὰρ φυγάδες, προχωροῦντες κατὰ τὴν παραθαλασσίαν πάντοτε, κατήντησαν εἰς τὰ μέρη τῆς μικρᾶς Ἀσίας· οἱ δὲ διῶκται, καθ' ἑτέραν ὁδὸν ἀπελαύνοντες ταύτην μεσόγειον, καὶ ἀεὶ τὸν Καύκασον ἐν δεξιοῖς ἔχοντες, ἔφθασαν τέως εἰς τὴν Μηδικήν. (ὅρα τὸν Ἱστορ. Ἡρόδ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. ιά. καὶ ιβ'.)

Οἱ τοίνυν *Κιμμέριοι* διαφυγόντες οὕτω τοὺς Σκύθας, καὶ τὴν Ἑλάσσονα Ἀσίαν καταλαβόντες, ἔκτισαν τὴν χερσόνησον ἐκείνην ἔνθα νῦν ἡ *Σινώπη* πόλις ὕστερον αὕτη ἐπὶ Ἡροδότου ἑλληνίς. (αὐτόθ. Κεφ. ιβ'.) Προϊόντες δὲ καὶ ἔτι ἐνδοτέρω, καὶ τῆς Λυδίας ἐπιβάντες, κατεπόρθησαν τὰς ἐκεῖ *Σάρδεις*, πόλιν βασίλειον, πλὴν τῆς ἐν αὐτῇ ἀκροπόλεως, ἣν περ ἑλεῖν οὐκ ἴσχυσαν. Ἐγένετο δὲ ταῦτα ἐπὶ *Ἄρδυος* τοῦ *Γύγεω* Λυδῶν βασιλεύοντος· (Ἡρόδ. Βιβλ. Α. Κεφ. ιέ.) περὶ ἔτος δηλαδὴ τὸ πρὸ Χριστοῦ ἑπτακοσιοστόν. Ἀλλ' ἐκεῖθεν ἔπειτα ὑπὸ *Ἀλυάττου*, Γ'. ἀπογόνου τοῦ Ἄρδυος ἐξελάθησαν, μετὰ ἔτη πέντε πρὸς τοῖς τεσσαράκοντα. (αὐτόθ. Βιβλ. Α. Κεφ. ιϛ'.) Οἱ δὲ *Σκύθαι*, ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους προχωρήσαντες, εἰσήλασαν ἕως τὴν Μηδικήν, καθ' ὃν χρόνον Κυαξάρης ὁ *Φραόρτου τοῦ Δηϊόκου*, τῶν Μήδων ἐβασίλευσεν, (ἔτει πρὸ Χριστοῦ 633) καὶ ταύτην κατεκυρίευσαν· (αὐτ. αὐτόθ. Κεφ. ογ'.) ὕστερον δὲ καὶ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν ἐπέδραμον, καὶ κατελθεῖν ἔμελλον ἄχρι καὶ αὐτῆς τῆς Αἰγύπτου, εἰμὴ *Ψαμμίτιχος* ὁ Αἰγυπτίων βασιλεὺς, ἀντιάσας δώροις αὐτοὺς καὶ λιταῖς, ἀπέτρεψε τοῦ μὴ περαιτέρω προελθεῖν, ἀλλ' ἀνακάμψαι ἐπὶ τὰ ἴδια. Ὅθεν ἐπανερχόμενοι, καὶ Παλαιστίνην τῆς Συρίας, ὡς ἐν παρόδῳ, λεηλατήσαντες, τὸ ἐν Ἀσκάλωνι περιβόητον τῆς οὐρανίας Ἀφροδίτης ἱερὸν κατεσύλησαν. - Τοιουτοτρόπως οὖν οἱ Σκύθαι εἰς εἴκοσι καὶ ὀκτὼ χρόνων διάστημα ἔφερον ἄνω καὶ κάτω τὴν Ἀσίαν, ἕως ὅτου Κυαξάρης καὶ οἱ Μῆδοι, εὐκαιρίας τυχόντες, καὶ ξενίσαντες αὐτοὺς δαψιλῶς καὶ καταμεθύσαντες, πολλοὺς μὲν ἐξ αὐτῶν κατεφόνευσαν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπᾶραί τε καὶ εἰς τὰ ἴδια ἐπανελθεῖν κατηνάγκασαν. (Ἡρόδ. Βιβλ. Α. Κεφ. ργ'. ρϛ'.)

Μετὰ τὴν συμφορὰν ταύτην οἱ Σκύθαι, ὅσοι λοιποὶ, ἐπανακάμψαντες ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ φθάσαντες ἐπὶ τὴν ἰδίαν γῆν, ὅθεν τὸ πρῶτον διώκοντες τοὺς Κιμμερίους ἐξώρμησαν, περιέπεσον εἰς ἄλλον πόνον τοῦ Μηδικοῦ ἐκείνου οὐδὲν ἐλάσσονα· ἠναγκάσθησαν γὰρ καὶ δεύτερον κυριεῦσαι διὰ πολέμου τὴν αὐτὴν γῆν, εἰς ἣν, μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Ἀσίας πολυχρόνιον ἐπάνοδον, οὐκ ἐπέτρεπον αὐτοῖς εἰσελθεῖν οἱ ἴδιοι αὐτῶν οἰκέται καὶ δοῦλοι, οἱ κατὰ τὴν αὐτῶν ἀπουσίαν συμμιγέντες ἑαυτῶν ταῖς δεσποίναις, καὶ ἐξ αὐτῶν τούτων τεκνοποιήσαντες· «Οὕτω οἱ Σκύθαι τῆς τε Ἀσίης ἠρξαν, καὶ ἐξελαθέντες αὖτις ὑπὸ Μήδων, κατῆλθον τρόπῳ τοιούτῳ εἰς τὴν σφετέρην.» (Ἡρόδ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. ά.-δ'.)

Δαρεῖος οὖν ὁ Ὑστάσπου, πρὸς ἐκδίκησιν τῆς παρὰ τῶν Σκυθῶν κατὰ τῆς Μηδικῆς προγενομένης ἐφόδου, ἐκ πολλοῦ τὸν κατὰ τούτων ὠδίνων πόλεμον, τελευταῖον μετὰ μεγάλου στρατοῦ εἰς τὴν μικρὰν Σκυθίαν εἰσήλασε, ζεύξας τὸν Ἴστρον, περὶ τὸ πεντακοσιοστὸν ἔτος πρὸ Χριστοῦ. Ἀλλ' οὐδὲν ὅ,τι καὶ ἄξιον διὰ τῆς ἐκστρατείας ταύτης κατορθώσας, ἄπρακτος ἐπανῆλθε, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν τοῦ Σκυθικοῦ τούτου ἔθνους καταστροφὴν καὶ πανωλεθρίαν, ὡς μάτην ἤλπισεν. (αὐτόθι.)

Μετὰ τὴν Περσικὴν ταύτην κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν, ἐπειδὴ οἱ περὶ τὴν Ἰωνίαν Ἕλληνες, οἵ τε ἄλλοι καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ Μιλήσιοι, ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀνεστατώθησαν, ζητοῦντες ὡς εἰκὸς ἀλλαχοῦσε ἐλευθέρας τε καὶ ἀδουλώτους οἰκήσεις, καὶ ἑπομένως διασπαρέντες εἰς μέρη διάφορα, ἔπλευσαν διὰ τοῦ Πόντου καὶ εἰς τὴν Ταυροσκυθίαν, ἔνθα ἀποικίας συνέστησαν διαφόρους, καὶ πρὸς ταῖς ἄλλαις καὶ τὸ βασίλειον συνεκρότησαν τὸ Βοσπορανικὸν, εἰς τὸ τῆς Ταυρικῆς χερρονήσου μέρος τὸ ἀνατολικώτερον καὶ πρὸς θαλασσαν, ἁπλωθέντες προσέτι ἐπέκεινα τοῦ Κιμμερίου Πορθμοῦ ἕως καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀντίπεραν γῆς ἀσιάτιδος. - Ἐντεῦθεν δὲ, παρεκτὸς τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν ὀνομάτων, ἃ περὶ τὴν Ταυροσκυθίδα ἐπεχωρίασαν, καὶ τὸ ὄνομα τῆς *Μιλητοπόλεως* παρὰ ταῖς τοῦ Βορυσθένους ἐκβολαῖς ἐπεκλήθη, ὡς ἐκ τῶν ἀποίκων πάντως Μιλησίων Ἰώνων, καὶ τὰ ἄλλα, ἵνα μὴ λέγω καθ' ἕκαστα· ἴσως δὲ τότε καὶ τὸ τῆς πόλεως *Θεοδοσίας*, (εἰ μὴ καὶ πρότερον τῶν ἄλλων τοῦτο)· καθότι μετὰ τὴν φυγὴν τὴν ἀπὸ τῆς ἰδίας πατρίδος, καὶ μετὰ τὴν πολλὴν πλάνην, ἡ τοιαύτη οἴκησις, τοῖς εἴτε ἄλλως φυγαδευθεῖσιν, εἴτε καὶ ἀπὸ τῆς τῶν Περσῶν τυραννίδος τε καὶ καταδυναστείας ἀπαλλαχθεῖσιν ἐκείνοις Ἕλλησιν, ἐφάνη τότε ὡς παρὰ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας ἐπίσημος χάρις, καὶ ὁμολογούμενόν τι καὶ κηρυττόμενον θεόσδοτον δώρημα.

Τὸ τοίνυν κράτος τοῦτο τῶν *Βοσποραρῶν*, καὶ τῶν ἄλλων τῶν περὶ τὴν Ταυροσκυθίδα Ἑλληνικῶν πολιτειῶν, οὕτω πῶς ἀρξάμενον καὶ κατὰ μικρὸν προαχθὲν, ὑπὲρ τοὺς τετρακοσίους χρόνους ἀκμάζον διέμεινεν· ἔλαβον δὲ οἱ Βοσπορανοὶ πρώτους δυνάστας τοὺς *Ἀρχαιανακτίδας* (ἐν ᾧ ὀνόματι σαφῶς ἐμφαίνεται καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς παρ' αὐτῶν ἐκεῖ τοῦ βασιλείου κράτους ἐγκαθιδρύσεως)· τοὺς βασιλεύσαντας ἄχρι τοῦ γ'· ἔτους τῆς πέ. Ὀλυμπιάδος πρὸ Χριστοῦ ἔτη 437· τούτους δὲ διεδέξατο *Σπάρτακος*, μεθ' ὃν Σέλευκος, μεθ' ὃν ἄλλοι, ὧν ἀγνοεῖται τὰ ὀνόματα, ἄχρι *Σατύρου* υἱοῦ ἄλλου *Σπαρτάκου*, μεθ' ὃν *Λεύκων* ὁ ἐκείνου υἱὸς, ἕτερος *Σπάρτακος*, μεθ' ὃν *Παιρισάδης*, υἱοὺς καταλιπὼν *Εὔμηλον*, Σάτυρον, Πρύτανιν· ἐξ ὧν *Εὔμηλος*, ἀδελφοκτονήσας ἦρξε· μεθ' ὃν ὁ Εὐμήλου τούτου υἱὸς, ἄλλος πάλιν *Σπάρτακος*, ὁ θανὼν κατὰ τὴν ρκδ'. Ὀλυμπιάδα, ἐν ἔτει πρὸ Χριστοῦ 280. - Καὶ ἕως τούτου ὁ Σικελὸς ἡμῖν Διόδωρος, ὡς ἐξ αὐτοῦ συλλαβὼν παρεσημειώσατό που ὁ περιώνυμος Κασαουβόνος.

Φαίνεται οὖν ὅτι διήρκεσεν ἡ Βοσπορανὴ δυναστεία εἰς οὐκ ὀλίγον, καὶ ἔτι ὕστερον, ὡς ὁ Στράβων παρέδωκε· (Βιβλ. Ζ'. Κεφ. δ'. §. 4.) περὶ τοῦ Παντικαπαίου λέγων, ὅτι «ἐμονάρχειτο πολὺν χρόνον ὑπὸ δυναστῶν τῶν περὶ Λεύκωνα, καὶ Σάτυρον, καὶ Παιρισάδην, αὕτη τε καὶ αἱ πλησιόχωροι κατοικίαι πᾶσαι, αἱ περὶ τὸ στόμα τῆς Μαιώτιδος ἑκατέρωθεν, μέχρι Παιρισάδου, τοῦ Μιθριδάτου παραδόντος τὴν ἀρχὴν . . . . ἐξ ἐκείνου δ' ἡ βασιλεία γεγένηται Ῥωμαίοις ὑπήκοος.»

Μετὰ τὴν ὑπὸ Πομπηΐου καταστροφὴν τοῦ Μιθριδάτου, περὶ τὸ β'. ἔτος τῆς ρος'. Ὀλυμπιάδος, ὅπερ ἦν ἔτος ἑβδομηκοστὸν πρὸ τῆς Σωτηρίου Οἰκονομίας, κατεχόντων ἔτι τῶν Σκυθῶν τινὰς τῶν περὶ τὴν Μαιώτιδα λίμνην χωρῶν, ὑπὸ ἰδίοις ἄρχουσι διοικουμένων, *Ὀδίν* τις *Τριδούλφου* υἱὸς ἱστορούμενος, (ὃς καὶ Σίγγης πρότερον ἐκαλεῖτο) εἷς ὢν τῶν ἐκεῖ τότε κρατιστευόντων, ἀπαναστὰς διὰ φόβον, (καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νικηθέντος τε καὶ καθαιρεθέντος Μιθριδάτου σύμμαχοι) ἀπὸ τῆς πατρίου χώρας ἧς ἦρχεν, ὑπέταξεν, ὡς λέγεται, μέρος τι τῆς *Ῥωσσίας*· εἶτα ἐφεξῆς τὴν *Σαξωνίαν*, τὴν *Βεστφαλίαν*, τὴν *Φραγκονίαν*· ἐν αἷς χώραις κατέλιπε τὰ σπέρματα πολλῶν ἐγκρίτων φαμελλιῶν τε καὶ οἴκων ἡγεμονικῶν, τῶν, ὡς φασὶ, καθ' ἡμᾶς ἐκβασιλευόντων. Ἐντεῦθεν δ' ἔπειτα ὁ *Ὀδίν* αὐτὸς διὰ τῆς *Κιμβρίας* χωρήσας, ἐστράτευσεν εἰς *Σκανδιναβίαν*, καὶ ᾠκοδόμησεν ἐπὶ τῆς νήσου *Φιονίας* τὴν πόλιν *Ὀδινσὸν*, τὴν ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ οὕτως, ὡς ἔοικε, παρωνυμουμένην. Καθυπέταξε δ' ὁ αὐτὸς ἀκολούθως καὶ τὴν *Δανίαν*, καὶ τὴν *Σβεκίαν*, καὶ τὴν *Νοβεγίαν*. Διαμερίσας δὲ τὰς εἰρημένας ἁπάσας ἐπικρατείας τοῖς υἱέσι, τὸν ἀριθμὸν οὖσιν ὀκτὼ πρὸς τοῖς εἴκοσιν, ἤ, κατ' ἄλλους, δύο πρὸς τοῖς τριάκοντα, αἰσθανόμενός τε ὅτι ἐγγὺς ἤδη αὐτῷ τῆς ζωῆς τὸ τέλος, αὐτοχειρὶ κατετραυματίσθη, πληγὰς αὐτὸς ἑαυτῷ ἐντείνας ἐννέα (ἀριθμὸν, εἰ μηδὲν ἄλλο, παρὰ γοῦν τοῖς ἐπισημοτάτοις τῶν ποιητῶν Ὁμήρῳ τε καὶ Οὐϊργιλίῳ ἐγκρινόμενον·) ἐπειπὼν, ὅτι «ἀπέρχεται εἰς τὴν Σκυθίαν συγκαταλεχθησόμενος τοῖς Θεοῖς, καὶ μετὰ τῶν ἐκεῖ λοιπῶν μακαρίων τῆς χαρᾶς συμμεθέξων, ἧς ἐπαπολαύσουσιν ὅσοι ἀποθανοῦνται ἐν χερσὶ τὰ ὅπλα κατέχοντες.» (Ἀκολουθεῖ.)

ΦΟΙΝΙΞ

Φοίνικα ὠνόμαζον οἱ Αἰγύπτιοι πτηνόν τι, ὅπερ, κατ' αὐτοὺς, μετὰ πολλὰ ἔτη μόνον ἐφαίνετο, ὅτε ὁ πατὴρ ἐκείνου ἀπέθνησκε. Μεταξὺ τῶν ἀρχαίων, οἵτινες ὡμίλησαν περὶ τοῦ Φοίνικος, ἔγραψε πρῶτος τὰ κατ' αὐτὸν ὁ Ἡρόδοτος, καθιστορῶν τὰ περὶ ἐκείνου ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων λεγόμενα, οὕτως· «Ὑπάρχει προσέτι καὶ ἄλλος ὄρνις ἱερὸς, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι ὄνομα Φοίνιξ. Ἐγὼ βέβαια δὲν εἶδον αὐτὸν, ἐκτὸς μόνον ἐν ζωγραφίᾳ· διότι τῷ ὄντι καὶ σπανίως ἐμφανίζεται εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, μετὰ ἕκαστον πεντακοσιοστὸν ἔτος, καθὼς οἱ κάτοικοι τῆς Ἡλιουπόλεως διηγοῦνται· καὶ λέγουσιν, ὅτι τότε ἐμφανίζεται, ὅταν τῷ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. Εἶναι δὲ, ἐὰν παρομοιάζῃ τὴν εἰκόνα, τοσοῦτος καὶ τοιοῦτος. Κάποια μὲν ἀπὸ τὰ πτερὰ αὐτοῦ εἶναι χρυσοειδῆ, κάποια δὲ κόκκινα· εἶναι ἐξαιρέτως μὲ ἀετὸν εἰς μορφὴν ὁμοιότατος καὶ εἰς τὸ μέγεθος. Λέγουσιν ὡς τόσον, ὅτι οὗτος τεχνεύεται ταῦτα, εἰς ἐμὲ τοὐλάχιστον ἀπίστευτα, ὅτι, ἀναχωρῶν ἐξ Ἀραβίας, μεταφέρει τὸν πατέρα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἡλίου, ἐμπλαστρόνων εἰς μύρραν, καὶ θάπτει εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἡλίου· καὶ ὅτι μεταφέρει αὐτὸν κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον. Πρῶτον πλάττει ἐκ τῆς μύρρας αὐγὸν, ὅσον εἶναι δυνατὸς νὰ σηκώσῃ, ἔπειτα δὲ δοκιμάζει βαστάζων αὐτό· ἀφοῦ δὲ κάμῃ τὴν δοκιμὴν, ἑπομένως τότε βαθυλώσας τὸ αὐγὸν ἐνθέτει εἰς αὐτὸ τὸν πατέρα, καὶ μετ' ἄλλης μύρρας ἐμφράττει τὸ μέρος τοῦτο τοῦ αὐγοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐμβαθυλώσας ἐνέθηκε τὸν πατέρα· καὶ ἐπειδὴ μέσα κεῖται ὁ πατὴρ, γίνεται τὸ αὐτὸ βάρος. Ἐμφράξας δὲ μεταφέρει αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἡλίου. Ταῦτα μὲν λέγουσιν ὅτι οὗτος ὁ ὄρνις ποιεῖ.» (Β'.73).

Μνημονεύουσιν οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ τέσσαρας τοῦ Φοίνικος ἐμφανείας· τὴν πρώτην, ἐπὶ Σεσώστριδος βασιλεύοντος, τὴν δευτέραν ἐπὶ Ἀμάσιος, τὴν τρίτην ἐπὶ τοῦ τρίτου τῶν Πτολεμαίων, καὶ τὴν τετάρτην ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος, ἥτις, κατὰ Δίωνα τὸν Κάσσιον ἐνομίσθη καὶ προσημαίνουσα τὸν θάνατον ἐκείνου τοῦ αὐτοκράτορος, τελευτήσαντος κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος. Ὁ δὲ Πλίνιος, ἀναφέρων ταύτην εἰς τὸ ἔτος τῆς Κοΐντου Πλαγκίου ὑπατείας, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ τριακοστὸν ἕκτον τῆς κοινῆς ἐποχῆς, ἐπιφέρει ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Φοίνικος τούτου, κομισθὲν ἐξ Αἰγύπτου εἰς Ῥώμην, προετέθη εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ ἀνεγράφη εἰς τὰ δημόσια ὑπομνήματα.

Ὁ Σουΐδας λέγει, ὅτι ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος ἦλθεν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους ὁ Φοίνιξ μετὰ ἑξακόσια πεντήκοντα τέσσαρα ἔτη. Λέγει δὲ καὶ Ἁρποκρατίων, παρ' ἄλλων ἀκούσας, ὅτι ὁ Φοίνιξ δὲν θάπτει τὸν πατέρα, οὐδὲ ὅλως αὐτὸς ἔχει πατέρα, οὐδὲ ἄλλον τινὰ τῶν προγόνων· ἀλλ' ὅταν ἡ μοῖρα φέρῃ αὐτὸν, φέρεται εἰς Αἴγυπτον, ὁπόθεν οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠξεύρουσι· καὶ, συσσωρεύσας αὐτὸς πυρὰν ἐκ κασίας καὶ σμύρνης, ἀποθνήσκει· ἀφοῦ δὲ καυθῇ ἡ πυρὰ, λέγουσιν ὅτι μετὰ καιρὸν ἐκ τῆς τέφρας γεννᾶται σκώληξ, ὅστις αὐξανόμενος γίνεται πάλιν

Φοίνιξ, καὶ ὅτι ἐξ Αἰγύπτου πέτεται ἐκεῖσε, ὁπόθεν ἦλθεν ὁ πρὸ αὐτοῦ Φοίνιξ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Φοίνιξ ἐνομίζετο ὅτι ἀναγεννᾶται ἐκ τῆς τέφρας αὐτοῦ, ἐσήμαινεν ὁτὲ μὲν ἐλπίδα εὐτυχεστέρων ἡμερῶν, ὁτὲ δὲ, ὡς ἡ μηνοειδὴς σελήνη, ἀϊδιότητα, καὶ Ἐπικρατείας διάρκειαν. Πολλοὶ καὶ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἔκαμον χρῆσιν τούτου τοῦ μύθου, θεωροῦντες τὸν Φοίνικα ὡς σύμβολον τῆς Ἀναστάσεως. Ἐνίοτε ὁ Φοίνιξ στηρίζεται ἐπὶ σφαίρας, συχνότερον δὲ κρατεῖται εἰς εἰκόνος τινὸς χεῖρα. Ὡς ἔμβλημα δὲ ἀϊδιότητος ὁρᾶται ἐπὶ νομισμάτων τῶν τῆς Ῥώμης αὐτοκρατόρων, καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου· καὶ μάλιστα ἐπὶ νομίσματος μεγάλου σχήματος τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἔχει τὸν ἀκτινοειδῆ στέφανον.

Κ. Σ.

ΛΟΓΟΣ

Ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιακῶν καὶ Γυμνασιακῶν μαθημάτων τοῦ 1852—53 σχολαστικοῦ ἔτους

ἐκφωνηθεὶς

ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΦΙΛΗΤΑ Ι. Δ.

Ἂν καὶ εἰς τὰ παρελθόντα ἔτη τῶν σπουδῶν σας, ὦ φίλτατοι νέοι, ἀξίως τῶν κοινῶν ἐνασχολήθητε ἐλπίδων περὶ τὸ τιμαλφέστατον ἔργον τῆς διανοητικῆς ὑμῶν βελτιώσεως καὶ ψυχικῆς καλλιεργείας, ἀλλ' οὐχ ἧττον ὅμως καὶ τὸ ἤδη λῆξαν διανύσατε ἐπίσης εὐτυχῶς, Θεοῦ συνευδοκοῦντος· καὶ ὑμεῖς ἀποδυθέντες μετὰ τῆς δεούσης προθυμίας εἰς τὸν ἔνδοξον κάματον, ἐπεμείνατε ἀνενδότως, καὶ μετὰ ζήλου ἐπαινετοῦ τὴν χεῖρα ἐπιβαλόντες εἰς τὸ ἄροτρον οὔτε δεξιὰ οὔτε ἀριστερὰ ἐβλέψατε, ἀλλ' ἀείποτε χωροῦντες ἐπὶ τὰ πρόσω, καὶ εἰς τὸ προκείμενον ἀμετατρεπτὶ προσανέχοντες τῶν λόγων γεώργιον, εὐοδώθητε ἤδη καὶ κατευθύνθητε εἰς τὸ ποθητὸν τέρμα· ἁδρὰν δὲ ἐσυλλέξατε τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν, τὴν χαρίεσσαν ταύτην ἀμοιβὴν τῆς ἐνδελεχοῦς ἐπιμελείας σας, τὸ τερπνὸν τοῦτο τῶν σοφῶν καὶ ἀόκνων διδασκαλιῶν τῶν ἐλλογιμωτάτων καθηγεμόνων σας ἀποκύημα· καὶ τὸν φόρον προσενέγκατε ἤδη, τὸν ἀπὸ σᾶς ὀφειλόμενον πάντως, εἰς τὴν ὑψηλὴν κηδεμονίαν τῶν μεγαλοπρεπεστάτων καὶ περικλεεσάτων ἀνδρῶν, τῶν Ἀρχόντων τοῦ πολιτεύματος, τῶν καὶ τιμώντων ὁλονὲν διὰ τῆς εὐμενοῦς παρουσίας των ταύτην τὴν ὁμήγυρίν μας, τῶν πατρικῶς προϊσταμένων τῶν λογικῶν σας τούτων ἀγώνων, καὶ διεπόντων σοφῶς καὶ διεξαγόντων ἀρίστως πᾶσαν ὑμῶν τὴν νοητικὴν καὶ ἠθικὴν διαμόρφωσιν καὶ διακόσμησιν.

Ἰδοὺ δὴ ἐξ ὑμῶν οἱ νεαροὶ βλαστοὶ οἱ εἰς ὑψίκομα ποτὲ καὶ ἀγλαόκαρπα δένδρα τῆς ἱερᾶς ἀλωῆς φυτοκομούμενοι καὶ τιθηνευόμενοι χυμοὺς ὁλονὲν συλλαμβάνουσι ζωογόνους εἰς προπαρασκευὴν καὶ προαγωγὴν καὶ αὔξησιν μυριπνόων ἀνθέων καὶ καρπῶν φερεζώων καὶ ψυχοσωτηρίων· ἰδοὺ νεανίσκοι καὶ μείρακες, χρηστότητα ἤθους, καὶ καλῶν λόγων μάθησιν πατρώων τε καὶ ὀθνείων, ἀλλὰ τῶν πατρώων πρὸ πάντων ἐπιμελῶς ἐκπαιδευόμενοι, σπέρματα γνώσεων ἢ ὠφελίμων ἢ τερπνῶν ἄλλων καὶ ἄλλων μετὰ ζήλου καταβάλλουσι καὶ προθυμίας εἰς τὰς νεαρὰς αὐτῶν ψυχὰς, καὶ τὸν θεσπέσιον ἐκεῖνον πλοῦτον θησαυρίζουσιν εἰς τὰς καρδίας των, διὰ τοῦ ὁποίου μέλλουν μίαν ἡμέραν καὶ τοὺς πατέρας νὰ εὐκλεΐσωσι, καὶ τὴν πατρίδα καὶ ἑαυτοὺς νὰ δοξάσωσιν. Ἰδοὺ οἱ τοῦ θριγκοῦ ἤδη ἐξελθόντες τῆς ἐγκυκλίου παιδεύσεως εὔζωνοι σταδιοδρόμοι διατρέχουσιν ὁλονὲν σπουδαίως τὸν δίαυλον, καὶ οἱ μὲν εἰς τὴν ἔσω καὶ πνευματικὴν προσανέχοντες σοφίαν καὶ ἐπιστήμην, οἱ δὲ περὶ τὰ μυστήρια ἐγκύπτοντες τῆς παμμήτορος φύσεως, ἕτεροι δὲ τοῦ ἱεροῦ τῆς Θέμιδος ἀφοσιούμενοι λάτρεις καὶ πρόσπολοι, πάντες δὴ οὗτοι καὶ πρῶτοι καὶ μέσοι καὶ πύματοι εἰς προσδοκίαν ἀνάγουσι καὶ ἐλπίδας ἀρχαίων ἡμερῶν, τῶν λαμπρῶν ἡμερῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας ἐδόξασεν ἡ ἀπρόσιτος ἐν λόγοις δεινότης καὶ πολιτικὴ σύνεσις τῶν Περικλέων, τῶν Δημοσθενῶν, τῶν Φωκιώνων, καὶ ἡ ἀριλαμπὴς καὶ κλεινοτάτη σοφία τῶν Πλατώνων καὶ τῶν Ἀριστοτελῶν, καὶ ἡ διάπυρος εὐσέβεια καὶ ἡ θεοτερπὴς εὐγλωττία τῶν Γρηγορίων, τῶν Χρυσοστόμων, καὶ τῶν Βασιλείων. Ἀποδέχονται δὲ ἤδη σύμπαντες τὰς εὐφημίας καὶ τοὺς ἐπαίνους, καὶ παρὰ λαμπροτάτου καὶ ἐνδοξοτάτου ἀνδρὸς, τοῦ ὑψηλοῦ ἐνταῦθα Ἐπιτρόπου τῆς Μεγαλειότητος τῆς προστατευούσης Ἀνάσσης, καὶ παρὰ τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ κρατίστων τῆς πολιτείας Οἰακονόμων, ὡς παρ' ἄλλων Ἑλλανοδικῶν, τὰ ἔπαθλα ἀπολαμβάνουσι τῶν καλῶν αὐτῶν ἀγώνων.

Ἀλλ' ἡ πανδαισία τῶν λόγων, ὦ φίλοι νέοι, ἥτις μέχρι τοῦδε παρετίθετο εἰς ὑμᾶς, ναὶ μὲν λαμπρὰ ὑπῆρχεν, ἤθελεν εἴπῃ τις, καὶ ἄφθονος καὶ πολυτελὴς, ἀλλ' ὄχι ὅμως εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ συμμετρουμένη ἡ αὐτὴ πρὸς τὰς ὑμετέρας ἀνάγκας ἀκριβῶς, ὄχι τυχὸν ἀνάλογος, οὐδ' ἀνταποκρινομένη ἤθελεν ἴσως λογισθῆ πρὸς τὴν κατάσασιν τῶν φώτων ἢ τῶν ἤδη ἡμᾶς ποτὲ περιλαμψάντων, ἢ τῶν σήμερον ἐξ ἀμοιβῆς πανταχόθεν περιστοιχούντων καὶ δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν. Καὶ ἐπαληθείας μὲ πόσην ἡμεῖς οἱ πρεσβύτεροι εὐφροσύνην καὶ μὲ πόσην χαρὰν ψυχῆς καὶ ἀγαλλίασιν ἀνατρέχομεν μὲ τὴν μνήμην μας ταύτην τὴν ὥραν εἰς ἄλλας προλαβούσας ἡμέρας, τὰς ἡμέρας ἐκείνας τὰς χθὲς καὶ πρώην, τότε, ὅτε καθ' ὅλον τὸν ἡμᾶς περιέχοντα φαεινὸν ὁρίζοντα πρῶτον εἰς τοῦτον ἐνταῦθα τὸν περίβολον στήσασα πολυτελῆ τὸν κρατῆρα αὐτῆς ἡ πατρῴα σοφία στίφη πανταχόθεν εἰς αὐτὸν προσεκαλεῖ μουσοχαρῶν νεανίσκων μεθ' ὑψηλοῦ τοῦ κηρύγματος, τότε, ὅτε ὁ περίβολος οὗτος ἀπὸ πληθὺν κατεπυκνόνετο τῶν φοιτώντων, καλῶς ἤδη τὴν ἐγκύκλιον συγκροτημένων παίδευσιν. Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοὶ οἱ ἔμπλεοι τώρα ὄντες ἀπὸ τὴν γλυκερὰν ἀναπόλησιν τόσου λαμπροῦ θεάματος, ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ σφόδρα ἤδη τὸ θυμαλγὲς αἰσθανόμεθα καὶ τὸ δριμαλέον τοῦ ἀστάτου τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

Περιστάσεις τυχαῖαι ἄλλαι καὶ ἄλλαι βαθμηδὸν ἐπενεργήσασαι ἔφεραν, ὦ φίλοι νέοι, ἐν τῷ μεταξὺ τὴν ἀπόκλισιν τοῦ μεγάλου καὶ σεμνοῦ οἰκοδομήματος. Καὶ πρῶτον ἁπάντων ὑποφῆτις ὑφερπύσασα καὶ ἑρμηνεὺς ἐπιστήμης φωνὴ ὀθνεία καὶ ἑτεροηχὴς, καὶ μῦσται ἀνακύψαντες καὶ ἱεροφάνται τῶν λόγων, ἀλλότριοι τῆς γλώσσης μας, ἀδαεῖς τῶν τόπων μας, ἀπείρατοι τῶν γραμμάτων μας, καὶ ὁ Ἕλλην λόγος αὐτὸς συνεπομένως ἐν παραβύστῳ που κείμενος καὶ ἀπηλλοτριωμένος ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ αὐτοῦ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ καταστολὴ ἐπελθοῦσα τῆς προπαρασκευαστικῆς προσέτι παιδείας, καὶ ἡ περίοδος τελευταῖον τῶν εἴ τινες εἰς αὐτὴν ἐκ πλουσίας τραπέζης περιεσώθησαν ἄκολοι εἰς βραχὺ περιορισθεῖσα χρόνου διάστημα, τοιαῦται συνέπεσαν αἱ ἀντίξοοι ἐκεῖναι περιστάσεις, ὅτε δὴ θεμέλιος εἰς πάσης ἀνωτέρας παγίωσιν σπουδῆς πληρέστατα ἀπαιτοῦντο πάντως τὰ προεισοδιώδη Σχολεῖα, ὅτε Ἑλληνικοῦ ἀνωτάτου Διδακτηρίου σκοπὸς μόνος καὶ κυριώδης ὤφειλε νὰ ἦναι, ὡς καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρξε τοῦ συσταθέντος ἐνταῦθα, αὐτὴ ἡ τῆς προγονικῆς σοφίας καὶ γλώσσης ἄσκησις, αὔξησις καὶ καλλιέργεια, καὶ ἡ διὰ τῆς γλώσσης ταύτης καὶ σοφίας κατ' ἀκόλουθον λόγον, μόνων ὀργάνων καὶ μέσων, ἁπάσης εἰκότως ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἀπόκτησις. Καὶ δυνατὸν μὲν ἦτον ἴσως καὶ παρ' ἡμῖν ἀκόμη νὰ ἐδοξάζετο ποτὲ καὶ νὰ ἐλαμπρύνετο παιδευτικὸν γενικὸν καθίδρυμα, ἂν καὶ ἀλλόθροον· ἀλλὰ τοιαύτη δόξα καὶ τοιοῦτος λαμπρυσμὸς, τῶν ἀλλοδαπῶν ἤθελεν εἶσθαι μᾶλλον, ὄχι δὲ πάντως τῶν Ἑλληνικῶν μουσῶν λαμπρυσμὸς καὶ δόξα. Αἱ Πολιτεῖαι αὗται μερὶς τιμαλφὴς καὶ ἀξιόλογος ἔθνους ἀναφέροντος τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς προπάτορας ἐκείνους, οἵτινες ἐχρημάτισαν οἱ διδάσκαλοι καὶ τῶν παλαιῶν καὶ τῶν σημερινῶν φωτισμένων λαῶν, ἔθνους λαλοῦντος γλῶσσαν, ἥτις ἀπορρέει ἐκ τοῦ κάλλους καὶ τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἁρμονίας τοῦ ἀθανάτου λόγου τῶν Πλατώνων καὶ τῶν Ξενοφώντων, αἱ Πολιτεῖαι αὗται οὐδαμόθεν ἐδύναντο βέβαια ἄλλοθεν νὰ κλεῖσθῶσιν οὔτε νὰ λαμπρυνθῶσιν, εἰμὴ μόνον ἀπὸ Ἑλληνικὸν ἀνώτατον Διδακτήριον, καὶ ἀπὸ Ἑλληνικὰ Γυμνάσια καὶ Σχολεῖα.

Ἐπαισθητὴ λοιπὸν ἐγίνετο εἰς τοιαύτην σειρὰν περιστάσεων ἡ ἀνάγκη μιᾶς τινος οἰασδηποτοῦν ἐπανορθώσεως τῶν πραγμάτων καὶ ἀποκαταστάσεως αὐτῶν, εἰ δυνατὸν, ἐπὶ τὸ πρότερον· καὶ ὅθεν εἰς τοῦτον ἀπετείνοντο τὸν σκοπὸν αἱ προσπάθειαι πᾶσαι ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ ὁ ἱστὸς τελευταῖον ὑφαινόμενος καὶ ἀνυφαινόμενος ἐπροχώρει εἰς τὴν εὐκταίαν αὐτοῦ τελείωσιν καὶ ἀπεξεργασίαν ἂν καὶ σχολαίως ὅμως, ἂν καὶ μακρόθεν, ἂν καὶ ὄχι ἐκτὸς δυσχερειῶν, ὡς συμβαίνει εἰκότως πάντοτε, ὅτε οἱ θεμέλιοι δὲν πρόκειται ὁλοκλήρως νὰ τεθῶσιν οἱ αὐτοὶ ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἑδραῖα τὸ πρότερον ἡ οἰκοδομὴ ἐπεκάθητο καὶ ἀραρυῖα καὶ ἀκράδαντος.

Ἀλλὰ χάρις ἤδη εἰς τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν, καὶ χάρις εἰς τὴν πατρικὴν κηδεμονίαν τῶν εἰς τὴν ὑψηλὴν διεξαγωγὴν καὶ διοίκησιν ἐπαγρυπνούντων τοῦ ὑπάτου δημοσίου χρήματος, ἀνέτειλε τέλος πάντων ὁ γλυκὺς ἐκεῖνος σελασφόρος ὄρθρος τὴν καλλιφεγγῆ μεθ' ἑαυτοῦ φέρων ἡμέραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ πάτριος ἑρμηνεία ἔμελλε νὰ χαιρετηθῇ καὶ πάλιν ἐγκαθιδρυθεῖσα εἰς τὴν οἰκείαν αὐτῆς ἕδραν, καὶ αἱ Μοῦσαι τὴν λιγύφθογγον πάλιν ἔμελλον νὰ ἀφήσωσι φωνήν των ἀπὸ τοῦ καλοῦ αὐτῶν καὶ σεμνοῦ ἐνδικιτήματος· καὶ ἤδη ἡ φωνὴ αὕτη περιβομβήσασα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς παναίσιον ἀπέβη προοιώνισμα εἰς τὴν μετ' ὀλίγον ἐξ αὐτῆς πλήρωσιν καὶ σύμπαντος τοῦ κύκλου τῶν δημοσίων ὑποθέσεων· καὶ ἤδη λαμπρὸς αὕτη ὑπόκειται θεμέλιος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στερέμνιον καὶ ἀραγὲς θέλει πᾶν ἐγείρεσθαι εἰς τὸ ἑξῆς ἐθνικὸν κοινωφελὲς οἰκοδόμημα.

Καὶ λοιπὸν ἐγὼ εἰς τὴν αἰσιωτάτην ταύτην τῶν πραγμάτων φορὰν φαντάζομαι ἤδη καὶ παριστάνω ἔμπροσθεν εἰς τὰ ὄμματα τῆς διανοίας μου, καὶ ἐν φαιδρότητι ἐξανοίγω καρδίας ἐνώπιόν μου σύνολον τὸν λαμπρὸν ὑπογραμμὸν, ὦ φίλοι νέοι, τῶν παιδευμάτων τούτων τῶν ὑμετέρων διατυπούμενον ἤδη κατὰ τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ μεγαλεῖον, καὶ πλατυνόμενον προσέτι καὶ καλλυνόμενον, καὶ εἰ δυνατὸν, εὐμεθοδώτερον διατασσόμενον. Παριστάνω ὁλονὲν εἰς ταύτην τὴν νοερὰν ἔκστασίν μου τὸ μέλλον, τὸ ὁποῖον πολλοὺς ἀπὸ σᾶς ἀπεκδέχεται, οἵτινες ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ στάδιον διατρέχετε τῶν ἀγώνων σας· παριστάνω πᾶσαν τὴν καλλίπλοκον σειρὰν καὶ τῶν ἄλλων ὅσων νεανίσκων μέλλουν νὰ σᾶς διαδεχθῶσι μετέπειτα εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο στάδιον. Καὶ πρῶτον ἁπάντων χαιρετῶ ἤδη ἐκ τοῦ ἀπωτέρω τὴν ἀρχικὴν παιδείαν εἰσαγομένην καὶ προχωροῦσαν εἰς ὅλας τὰς κλάσεις τοῦ λαοῦ διὰ τῶν στοιχειωδῶν ἢ πρωτευόντων ἐκείνων σχολείων, τὰ ὁποῖα κατὰ πόλεις καὶ χώρας ἐνιδρυόμενα, ὄχι πλέον ἀπὸ ἀπαιδεύτους, ἀλλ' ἀπὸ λογίους μάλιστα καὶ μὲ τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἱκανῶς συγκροτημένους ἐπιστατούμενα εἰς τὸ ἑξῆς καὶ διευθυνόμενα θέλουν θαυμασίως τιθηνεύει τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, καὶ εἰς Χριστιανικὸν διεξάγει καὶ μείλιχον καὶ εὔτακτον ἦθος, καὶ τὸν κοινὸν διανέμει νοῦν εἰς τὴν πολυπληθεστέραν τάξιν τῶν ἀνθρώπων. Χαιρετῶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ ὡς ἄλλα

φυτώρια μέλλοντα νὰ χρησιμεύσωσιν ἐκεῖνα Μέσα Σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα συσταθέντα καὶ μορφωθέντα εἰς ἑκάστην τῶν νήσων, οἱ ἐκ τῶν πρωτευόντων ἢ στοιχειωδῶν διδασκαλείων μεταβαίνοντες μέλλουσι νὰ ἀποκτῶσιν εὐμεθόδως, ἄνευ ἀργυρίου καὶ τιμῆς, τὴν μάθησιν πρῶτον τῶν δύο ἀρχαίων κλασικῶν γλωσσῶν, τῆς προγονικῆς ἡμῶν καὶ τῆς τοῦ Λατίου, χωρὶς τῆς γνώσεως τῶν ὁποίων ἀμφοτέρων ἐνωμένως ἀκατόρθωτος λογίζεται εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῶν φώτων πᾶσα ἀληθὴς καὶ βάσιμος παιδεία καὶ ἐπιστήμη· ἔπειτα δὲ καὶ ἀναγκαίας ἄλλας νὰ προσπορίζωνται χρησίμους γνώσεις, τῆς ἱερᾶς ἀμέλει καὶ κοσμικῆς Ἱστορίας, τῆς θρησκευτικῆς κατεπάναγκες κατηχήσεως, τῆς πολιτικῆς Γεωγραφίας, τῆς Μυθολογίας καὶ τῶν στοιχειωδῶν ἰδεῶν τοῦ βίου τῶν δύο ἀρχαίων λαῶν, βοηθημάτων ἀμφοτέρων τούτων ἀπαραιτήτων ἐξάπαντος εἰς τὴν κατάληψιν τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, καὶ τὴν ἀπόκτησιν μιᾶς ἢ δύο ἐκ τῶν νεωτέρων καλλιεργημένων γλωσσῶν, τῶν πλέον διαδομένων εἰς τὸν κόσμον, καὶ τῶν σοφωτέρων καὶ εἰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς σπουδὰς ὠφελιμωτέρων, καὶ εἰς τὸν βίον τῶν μᾶλλον χρησιμωτέρων· προσέτι δὲ παρὰ ταῦτα καὶ εἴ τι συνοδεύει ἄλλο ἢ ἐπωφελὲς ἢ ὡραϊστικὸν τὴν μεσαίαν ταύτην ἐκπαίδευσιν, τὴν ἀναγκαιοτάτην ἀναντιῤῥήτως εἰς ἑκάστου νέου ἠθικὴν καὶ λογικὴν ἀγωγὴν, καὶ τὴν ἀπαραιτήτως πρὸ ὁδοῦ γινομένην εἰς ὁποιανδήποτε περαιτέρω σπουδῶν καὶ γραμμάτων πρόοδον.

Διὰ τῶν βαθμίδων τούτων τῶν κατωτάτων καὶ τῶν ἐν μέσῳ, φθάνω τέλος πάντων εἰς λαμπρά τινα καὶ μεγαλοπρεπῆ αἴθρια, καὶ προχωρῶν ἐγὼ κατὰ μικρὸν ἰδοὺ παρίσταμαι ἤδη ἔμπροσθεν εἰς τὰ προπύλαια περικαλλοῦς Μουσῶν ἐνδιαιτήματος, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον μετά στίφους συνωθοῦμαι εἰσερχομένων· παρατηρῶ δὲ καὶ οἱ εἰσερχόμενοι οὗτοι εἶναι ἅπαντες ἐκεῖνοι, ὅσοι τὸ στάδιον ἔδραμαν πλήρως καὶ ἀνελλιπῶς ἐντὸς τοῦ θριγκοῦ τῶν μέσων Σχολείων, ὅσοι ἀξίως σταδιοδρομήσαντες ἐνεκρίθησαν καὶ ἐδοκιμάσθησαν, καὶ τὰ ἔπαθλα ἀπέλαβαν εἰς πανδήμους τελικὰς ἐξετάσεις. Ἤδη καὶ περινοστῶ μετὰ τῶν ἀγαθῶν τούτων βλαστῶν ταύτας ἢ ἐκείνας τὰς σχολαστικὰς ἕδρας, καὶ χαρμόσυνος βλέπω ἀπ' αὐτῶν ἐπέχοντας ἀτενῶς εἰς ἄλλα καὶ ἄλλα καθηγητῶν διδάγματα εἰς ἀνωτέραν προβιβαζόντων παιδείαν, καὶ ἔνθεν μὲν διανοιγόντων εἰς αὐτοὺς τὰ κάλλη τῶν κλασικῶν λόγων, ἔνθεν δὲ τὰς γνωσεις παραδιδόντων, αἵτινες ἢ ἀναπτύσσουσι τὸν νοῦν καὶ μορφόνουσι τὴν καρδίαν, ἢ διατρανοῦσι τὰ μυστήρια τοῦ ἐκτεταμένου ἠθικοῦ καὶ φυσικοῦ κόσμου. Τὸ καταγώγιον τοῦτο τῶν λόγων καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐξανοίγω καὶ διαιρημένον εἶναι εἰς δύο μεγαλομερεῖς περιβόλους· στρέφομαι, ἀναγινώσκω τὰς ἐπιγραφὰς αὐτῶν εἰς τὰ προμετώπια, καὶ φέρει ἡ μὲν Φιλολογικοεπιστημονικὸν Γυμνάσιον, φέρει ἡ δὲ, Πνευματικὴ Ἀκαδημία, ἤτοι Ἱεροσπουδαστήριον· κεντεῖ με μερικώτερον ἡ περιέργεια, εἰσέρχομαι, καὶ εἰς τὸ πρῶτον παρατηρῶ τοὺς θαμίζοντας ἐνταῦθα εἰς παντοῖα νὰ ἐνδιατρίβωσι παιδεύματα, ὀνομαςὶ δὲ, ὡς διακρίνω, εἰς τὰ περὶ τὴν φιλολογίαν τῶν δύο ἀρχαίων γλωσσῶν καὶ εἰς τὰ κάλλη τῆς εὐγλωττίας αὐτῶν καὶ ποιήσεως, καὶ ἐξ αὐτῶν ζωογόνα καὶ φερέσβια νὰ ἀρύωνται νάματα, καὶ τὴν τέχνην πῶς μὲ χρῶμα καὶ ζωὴν νὰ περιβάλλωσι τὰς συλλήψεις τοῦ νοός των εἰς συγγραφὰς ἰδίας· πρὸς δὲ καὶ ἀναγκαίας ἄλλας νὰ προσπορίζωνται γνώσεις, τὰς γνώσεις ἐκείνας, αἵτινες συγκροτοῦν τὸν κύκλον τῶν σπουδαίων τε καὶ ὡραίων γραμμάτων, τὴν φιλοσοφικὴν πάντως ἀνάπτυξιν τῆς παγκοσμίου ἱστορίας συνοδευομένην μετὰ τῆς ἀρχαίας Γεωγραφίας, τὴν Ἀρχαιολογίαν, ἥτις ἀντικείμενον ἔχει τὰς εἰκαστικὰς ἢ δημιουργικὰς τέχνας, τὴν Ἀρχαιογνωσίαν, τουτέστι τὰς κυρίως λεγομένας ἀρχαιότητας, τῶν ὁποίων ὑπόθεσις πρόκειται ἡ ἔρευνα τῶν ἀρχαίων πολιτευμάτων, καὶ νόμων, τῶν πολιτικῶν, θρησκευτικῶν, καὶ ἀστυκῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τῆς δημοσίου οἰκονομίας, τῶν στρατιωτικῶν διατάξεων, τῶν ὁπλισμῶν, ἑνὶ λόγῳ, παντὸς τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων. Ἐντεῦθεν συνοδεύω τοὺς ἀγαθοὺς τούτους μείρακας εἰς τὰς λοιπὰς νοερὰς ἀσχολίας των, καὶ χαίρω νὰ βλέπω αὐτοὺς βαθμηδὸν γνώσεις συνθησαυρίζοντας ἄλλας ἐπ' ἄλλας, καὶ τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην κριτικὴν τοῦ λόγου, ἥτις ἐπιστηριζομένη εἰς τὰ λαμπρὰ παραγγέλματα τῶν Ἀριστοτελῶν, τῶν Ἀλικαρνασσέων, καὶ τῶν Λογγίνων κρίνει περὶ τῆς ἀξίας τῶν συγγραφῶν, καὶ ἔργον ἔχει πρὸ πάντων νὰ ἀναδιφᾷ τὴν λεκτικὴν ἐκείνην μαγείαν, ἥτις πείθει καὶ πληροφορεῖ τοὺς νόας, καὶ κινεῖ ἰσχυρῶς τὰς φαντασίας καὶ τὰς καρδίας· ἀκολούθως τὴν γραμματολογίαν μελετῶντας ὅλην τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων, ὁμοῦ δὲ μὲ ταύτην καὶ τὰς γραμματολογίας τῶν ἐπισημοτέρων Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνεπτύχθησαν εἰς αὐτὰ μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων εἰς τὴν Δύσιν.

Συγκροτημένους οὕτω μὲ τὴν ἀκριβῆ εἴδησιν τῆς παιδείας καὶ γλώσσης τῶν δύο λαμπρῶν λαῶν τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ἀνεπτυγμένους οὕτω τὸν νοῦν, καὶ τελειοποιημένους οὕτω καὶ ἀκονισμένους εἰς τὴν αἴσθησιν τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ, ἰδοὺ συγκάθημαι εὐφροσύνως μὲ τοὺς καλοὺς κἀγαθοὺς τούτους νεανίας εἰς ἄλλας νοερὰς αὐτῶν φροντίδας, ἐνταῦθα μὲν εἰς ἀκρόασιν τῶν λογικῶν καὶ ἠθικῶν ἐπιστημῶν, τῆς κυρίως Φιλοσοφίας, πρὸς δὲ καὶ τῆς Φυσικῆς καὶ μαθηματικῆς Γεωγραφίας, καὶ συνόλου τῆς ἱστορίας τῆς φύσεως· ἐκεῖ δὲ εἰς ἀκρόασιν τῶν ὑψηλῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν τῶν τε καθαρῶν, καὶ τῶν ἐφηρμοσμένων, ἤτοι τῶν φυ-

ωτον, ἀλλὰ πολύτροπον καὶ ποικιλόμορφον ἐνταυτῷ τῶν ἀνθρώπων οὐσίαν.

Ἡ *ἐνέργεια* ἢ *ἐνεργητικότης* τοῦ ἀνθρώπου κινεῖται ἀπὸ τὴν *θέλησιν*, καὶ ἡ *θέλησις* εἶναι οὐσιωδῶς *ἐλευθέρα*. Τὴν ἐλευθερίαν ταύτην ἀποδεικνύουσιν ἡ ἐνδόμυχος συναίσθησις, ἡ καθημερινὴ πεῖρα, ἡ ἐσωτερικὴ θεωρία καὶ ἀνάλυσις τῶν ψυχικῶν φαινομένων καὶ αὐτὴ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ πάντα τόπον καὶ χρόνον ἡ μαρτυρία.

Ἡ ἐλευθερία αὕτη εἶναι, κατά τινα τῶν ἀρχαίων, *ψυχῆς λογικῆς κάλλιστον ἀξίωμα. Αὕτη πρώτη πρὸς ἡμᾶς καὶ μεγίστη τοῦ Θεοῦ δωρεὰ . . . τί γὰρ ἐλευθερίας σεμνότερον, ἢ παραλαβοῦσα τὸν ἄνθρωπον, θεὸν τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάζεται*;

Χωρὶς τῆς ἐλευθερίας ταύτης δὲν ὑπάρχει *ἠθικότης*, δὲν ὑπάρχει *ἀξιότης* καὶ *ἀναξιότης*, δὲν ὑπάρχει *εὐθύνη*.

Πρὸς ἀντιδιαστολὴν δὲ τῆς *ὑλικῆς*, *τῆς ἀστυκῆς* καὶ *πολιτικῆς* ἐλευθερίας, τὴν πρώτην καὶ ἔμφυτον ταύτην ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν *αὐθαίρετον* καὶ *αὐτεξούσιον* ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, *ἠθικὴν ἐλευθερίαν* ὀνομάζομεν κατὰ τοὺς νεωτέρους, ὅθεν καὶ ὁ ἄνθρωπος ὠνομάσθη *λογικὸν* καὶ *ἠθικὸν* ζῶον.

Δι' αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος ἐνεργεῖ ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὄντων, δι' αὐτῆς δύναται νὰ ῥυθμίσῃ καὶ νὰ διευθύνῃ τὰς ἄλλας ἰδιότητας τῆς οὐσίας του. Ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ νοός του διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἐσωτερικῶν φαινομένων, διὰ τῆς προσοχῆς, διὰ τῆς σκέψεως. Ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ σώματος διοικῶν καὶ διευθύνων κατ' ἀρέσκειαν τὰ ὑλικὰ ὄργανα, ὅσα τῷ ἐχορήγησεν ἡ φύσις ὡς ὑπουργοὺς τοῦ νοὸς καὶ ὑπηρέτας (α). Ἐνεργεῖ τέλος πάντων παντοιοτρόπως ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ὑλικῆς ταύτης κτίσεως, ἥτις τῷ ἐδόθη ὡς τὸ ἐπίγειον βασίλειόν του, καὶ ἐφ' ἧς ἐντυπόνει τὴν σφραγῖδα τῆς ἡγεμονίας του.

Ἐὰν λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος, ἀφ' ἑνὸς μὲν, ὑπόκειται, ὡς ὅλα τὰ ὄντα τῆς φύσεως, εἴς τινα *νόμον*, ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἦναι οὐσιωδῶς *ἐλεύθερος*, ἕπεται ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν νόμον τοῦτον εἰμὴ διὰ τῆς *ἠθικῆς ἐλευθερίας* του. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀνθρώπινος νόμος λέγεται *ἠθικὸς* καὶ ἡ ἀνάγκη εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ὁ ἄνθρωπος τοῦ νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν νόμον του, ἐὰν θέλῃ νὰ ζῇ κατὰ τὸ *τέλος* πρὸς ὃ ἐπλάσθη, λέγεται *ἠθικὴ ἀνάγκη*, *ἠθικὴ ὑποχρέωσις*· καὶ *ἠθικὴ τελειότης*, λέγεται ἡ πλήρης ἐκτέλεσις τοῦ *ἠθικοῦ νόμου*, ἤτοι, ἡ *ἀρετὴ*, ἥτις ὀρθότατα ὡρίσθη ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου *ἕξις τοῦ δέοντος*.

Ἂς παρατηρήσωμεν τώρα ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνος εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἀτομικῶς θεωρούμενος, εἶναι ἐλάχιστον κλάσμα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἢ τῆς ἀνθρωπότητος, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης σύγκειται ἐξ ἀνάγκης ἀπὸ ἄτομα τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ τείνοντα πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος, καὶ θέλομεν φθάσει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης, κατὰ τὴν ὁλομέλειαν αὐτῆς, ὅσον καὶ ἂν ἐκτείνεται κατὰ τόπον καὶ χρόνον, ἔχει καὶ αὕτη τὸ *τέλος* της, ἔχει τὸν *προορισμόν* της, ἔχει τὸν *νόμον* της.

Τὸν νόμον τοῦτον ὠνομάσαμεν *Ἱστορικὸν* καὶ ἐθέσαμεν ὡς βάσιν ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων νόμων, οἵτινες, ὡς κλάδοι ἀειθαλεῖς καὶ πυκνόφυλλοι τοῦ μεγάλου τούτου κορμοῦ, ἐπισκιάζουσι τὴν ἀνθρωπότητα κατὰ τὴν ἐπίγειον αὐτῆς πορείαν.

Οὗτος εἶναι ὁ *ἱστορικὸς νόμος*, τὸν ὁποῖον ἐξάγομεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ παντὸς ὄντος ἐν γένει. Οὗτος πρέπει ν' ἀντικατασταθῇ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς ἐκείνους νόμους, τοὺς ὁποίους ἐπενόησαν ἄχρι τοῦδε οἱ ἱστορικοὶ φιλόσοφοι ἐξαγαγόντες αὐτοὺς ἀπὸ ἐσφαλμένας ἰδέας περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ προορισμοῦ του.

Ἡ *ἱστορικὴ φιλοσοφία* ἑπομένως δὲν δύναται νὰ ἦναι εἰμὴ ἡ *μελέτη τῆς κατὰ τόπον καὶ χρόνον πραγματοποιήσεως τοῦ προοριστικοῦ νόμου τῆς ἀνθρωπότητος*.

Ποία δὲ εἶναι ἡ *ἐντολὴ* τοῦ νόμου τούτου;

Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ἰδέα τῆς *ἐντολῆς* ταύτης πρέπει νὰ πηγάσῃ ἀπὸ τὴν *φύσιν* τοῦ ἀνθρώπου, διότι ὁ νόμος παντὸς ὄντος πηγάζει ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ ὄντος.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει *λογικὸν* καὶ *ἠθικὸν* ζῶον, ὡς εἴπομεν, καὶ ἐπειδὴ ἴδιον τῆς διανοίας ἢ τοῦ *λόγου* εἶναι ἡ *βαθμικὴ ἀνακάλυψις τῆς ἀληθείας* καὶ ἴδιον τῆς *ἠθικότητος* εἶναι ἡ *βαθμικὴ πραγματοποίησις τῆς ἀληθείας*, ἥτις εἶναι ἡ *τελεία ἀρετὴ*, ἕπεται ὅτι ἡ πρὸς τὴν τελείαν ἀρετὴν *πρόοδος* εἶναι ἡ κυριωτάτη ἐντολὴ τοῦ ἀνθρωπίνου νόμου, καὶ ἑπομένως ἡ θεμελιώδης τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐθνῶν *ὑποχρέωσις*.

Ἔστω λοιπὸν ἀνώτατος νόμος ὁ *ἱστορικὸς*, καὶ ἀνωτάτη ἐντολὴ τοῦ νόμου τούτου ἡ *πρόοδος*, ἡ ἀδιάκοπος καὶ ἀπεριόριστος πρόοδος καὶ τελειοποίησις.

Ἀλλ' εἶναι φανερὸν ὅτι, ἐκτὸς τοῦ κυριωτάτου καὶ ἀρχικωτάτου νόμου τῆς προόδου, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι δευτερεύοντες καὶ παρεπόμενοι, τοὺς ὁποίους ἐξάγομεν ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως συνδυαζομένην μὲ τὴν μελέτην τῆς ἱςορίας.

Τοιοῦτοι εἶναι, ὡς ἐπὶ παραδείγματος, οἱ ἑξῆς·

Ὅτι ἡ ταχύτης τῆς προόδου εἶναι κατ' ἀντίστροφον λόγον τῆς ἀποστάσεως·

Ὅτι ἡ πρόοδος ἐνεργεῖται κατά τινα βαθμικὴν καὶ ἀναγκαίαν τάξιν·

Ὅτι ἡ πρόοδος καθ' ἓν τῶν στοιχείων τοῦ κοινωνικοῦ βίου συνεπιφέρει ἐξ ἀνάγκης τὴν πρόοδον κατὰ τὰ ἄλλα.

Ὅτι, ἐπειδὴ τὸ οὐσιωδέστερον στοιχεῖον εἶναι

(α) Ψυχὴ ὀργάνῳ κεχρημένη τῷ σώματι εἶπον οἱ ἀρχαῖοι πρὸ τοῦ Βονάλδου καὶ ὀρθότερον.

τὸ νοητικὸν, ἡ κυριωτάτη καὶ γονιμωτάτη πρόοδος εἶναι ἡ τῶν ἰδεῶν.

Ὅτι ἡ πρόοδος ἑνὸς ἔθνους προάγει καὶ εὐκολύνει τὴν πρόοδον τῶν ἄλλων κλ.

Τὸ σύνολον τῶν νόμων τούτων ἀποτελεῖ τὴν θεωρίαν τῆς ἱστορικῆς φιλοσοφίας, καὶ ἡ ἔκθεσις τῆς κατὰ χρόνον καὶ τόπον ἐφαρμογῆς αὐτῶν καὶ πραγματοποιήσεως τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς θεωρίας ταύτης.

Παρατηροῦντες πόσον διαφωνοῦσιν οἱ ἱστορικοὶ φιλόσοφοι, πόσον ἀντιμάχονται πρὸς ἄλληλα τὰ ἱστορικὰ συστήματα, δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ κώδηξ τῶν ἱστορικῶν νόμων εἶναι εἰσέτι ἐσφραγισμένη βίβλος καὶ ἄγραφος χάρτης;

Ὁ ἱστορικὸς νόμος ἐκτελεῖται ὁμοιομόρφως καὶ σταθερῶς, ἀδιακόπως, πάντοτε καὶ πανταχοῦ ὡς ὁ νόμος τῆς ἕλξεως ἢ τῆς βαρύτητος;

Ὄχι. Ὁ ἱστορικὸς νόμος, καθὸ ἠθικὸς, πραγματοποιεῖται διὰ τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας, τουτέστι διὰ τῆς ἐλευθέρας τοῦ ἀνθρώπου θελήσεως.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὂν φύσει ἀτελὲς καὶ περιωρισμένον. Ἀσθενὴς κατὰ τὸ πνεῦμα, μικρὸς καὶ ἀνίκανος κατὰ τὰς σωματικάς του δυνάμεις, θῦμα τῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα διακυματίζουσι τὴν καρδίαν του καὶ ἐπισκοτίζουσιν τὸν νοῦν του, ὁ ἄνθρωπος καίτοι ὁδηγούμενος ἀπὸ τὴν θείαν δᾶδα τοῦ λόγου, παρεκτρέπεται ἐνίοτε τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ, ἀποπλανᾶται, πίπτει καὶ βυθίζεται εἰς τὸ σκότος. Ὁ βίος τῆς ἀνθρωπότητος δὲν διαφέρει κατὰ τοῦτο ἀπὸ τὸν βίον τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἱστορία εἶναι σειρὰ ἀλλεπαλλήλων πτώσεων καὶ ἀνορθώσεων, εἶναι πάλη ποτὲ μὲν νοητικὴ μεταξὺ ἰδεῶν καὶ φιλοσοφικῶν αἱρέσεων, ποτὲ δὲ ὑλικὴ καὶ αἱματηρὰ μεταξὺ ἐναντίων παθῶν καὶ συμφερόντων, καὶ ἄλλοτε μὲν εἶναι ἥσυχος καὶ εἰρηνικὴ πορεία, ἄλλοτε δὲ βιαία ἐκδρομὴ ἐν μέσῳ σφαγῶν καὶ ἐξολοθρεύσεων.

Ὁ ἱστορικὸς φιλόσοφος, ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ἱστορικὸν νόμον, ὀφείλει νὰ ἐρευνήσῃ τὰ *αἴτια* καὶ τὰς *ἀρχὰς* τῶν ἱστορικῶν τούτων γεγονότων, καὶ τοιουτοτρόπως συνταυτίζεται ἡ ἱστορικὴ μὲ τὴν καθολικὴν φιλοσοφίαν, ἥτις ἄλλο δὲν εἶναι εἰμὴ *γνῶσις τῶν πραγμάτων ἐκ τῶν αἰτίων*.

Ἐκτὸς δὲ τοῦ ἱστορικοῦ νόμου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, εἶναι καὶ ἄλλη τρίτη πηγὴ ἱστορικῶν γεγονότων. — Ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ μεταβάλῃ οὔτε τὸν ὑλικὸν διοργανισμόν του καὶ τὰ ἀρχικὰ καὶ ἀχώριστα προσόντα τῶν διαφόρων φυλῶν, εἰς τὰς ὁποίας διαμελίζεται τὸ γένος του, οὔτε τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ζῇ, οὔτε τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἀναφαίνεται. Κατὰ τοῦτο εἶναι δοῦλος τῆς ἀνάγκης.

Ὁ ἄνθρωπος προσέτι δὲν δύναται οὔτε νὰ ἐμποδίσῃ οὔτε νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐμφάνισιν τῶν δαιμονίων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐκ μεγάλων διαλειμμάτων παρουσιάζονται εἰς τὸ θέατρον τῆς ἱστορίας ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν ἐθνῶν, ὑπουργοὶ καὶ ἐκτελεσταὶ θείου τινος βουλεύματος.

Τὰ γινόμενα ταῦτα, ὡς μὴ προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνθρώπου, ὠνομάσαμεν *κατὰ πρόροιαν γινόμενα*, καὶ οὕτω συγκεφαλαιοῦντες τὴν θεωρίαν εἴπομεν, ὅτι *ἡ ἱστορία εἶναι ἡ σειρὰ τῶν ἀνθρωπίνων γινομένων συνδυαζομένη μὲ τὴν σειρὰν τῶν κατὰ πρόροιαν πρὸς ἐκτέλεσιν καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προοριστικοῦ νόμου τῆς ἀνθρωπότητος*.

Ἐκθέσαντες ἤδη ἐκ δευτέρου καὶ ὑπ' ἄλλην ὄψιν τὰς ἀρχὰς, τὰς ὁποίας παραδέχθημεν ὡς βάσιν τῆς φιλοσοφικῆς μελέτης τῆς ἱστορίας, ἐρχόμεθα νὰ προσθέσωμεν ὀλίγας παρατηρήσεις περί τινων ἰσορικῶν συστημάτων, τῶν ὁποίων ἔγεινε μνεία ἐν τῇ προλαβούσῃ διατριβῇ, ἵνα ἀποδείξωμεν ἔτι μᾶλλον κατὰ τὶ διαφέρουσιν ἀπὸ τὴν προεκτεθεῖσαν θεωρίαν.

§. 2.

Περὶ ἱστορικῶν συστημάτων.

Κατὰ δύο τρόπους δύναταί τις νὰ μορφώσῃ σύστημα ἱστορικὸν, καὶ ὑπὸ δύο κλάσεις δύνανται νὰ καταταχθῶσιν ἅπαντα τὰ ἕως τὴν σήμερον ἀναφανέντα ἱστορικὰ συστήματα.

Εἰς τὴν πρώτην ἀνήκουσιν ἐκεῖνα, ὅσα ἐξήγαγον οἱ φιλόσοφοι ἀπὸ τὴν παρατήρησιν τῶν ἱστορικῶν γινομένων.

Ὁρμώμενοι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ὅτι οἱ ἱστορικοὶ νόμοι δὲν διαφέρουσι κατ' οὐδὲν ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς, καὶ ὅτι ἑπομένως ἐκτελοῦνται καὶ πραγματοποιοῦνται διὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως, καθὼς ἐκτελοῦνται οἱ φυσικοὶ διὰ τῆς ἀναγκαίας καὶ τακτικῆς περιόδου τῶν κοσμικῶν φαινομένων, ἠθέλησάν τινες νὰ ἐφαρμόσωσιν εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας τὴν αὐτὴν μέθοδον, ἥτις μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν μελέτην τῆς ὑλικῆς φύσεως, καὶ ἀπὸ τὴν σταθερὰν κατ' αὐτοὺς καὶ ἀμετάτρεπτον διαδοχὴν τῶν ἱστορικῶν φαινομένων ἠθέλησαν νὰ ἐξαγάγωσι τοὺς ἱστορικοὺς νόμους.

Ἀλλ' οἱ φρονοῦντες ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν τὸν ἱστορικὸν νόμον ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα ὑποστηρίζουσι θέμα ἐναντίον καὶ εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἱστορικοῦ νόμου καὶ εἰς τὴν φύσιν τοῦ ὑποκειμένου τοῦ νόμου τούτου.

Καὶ τῳόντι, ὁ ἱστορικὸς νόμος εἶναι, ὡς εἴπομεν, νόμος ἠθικὸς, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔχει μὲν κοινὸν μὲ τὸν φυσικὸν τὸ καθολικὸν καὶ ἀναλλοίωτον τοῦ ἐπιτάγματος, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸ σταθερὸν καὶ ὁμοιόμορφον τῆς ἐκτελέσεως.

Τὸ δὲ ὑποκείμενον τοῦ νόμου τούτου δὲν εἶναι ὂν ἄλογον καὶ παθητικὸν, μηχανικῶς καὶ κατ' ἀνάγκην ἐκτελοῦν τὸν νόμον του, ἀλλὰ ζῶον λογικὸν καὶ ἐλεύθερον. Ὥστε, ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν νόμον του, πρέπει καὶ νὰ τὸν γνωρίζῃ καὶ νὰ θέλῃ νὰ τὸν ἐνεργῇ. Καὶ ἐπειδὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν, ἡ πλήρης καὶ ἐντελὴς γνῶσις τοῦ νόμου δὲν ἀποκτᾶται εἰμὴ

σικομαθηματικῶν λεγομένων, πρὸς δὲ τῆς πειραματικῆς φυσικῆς, καὶ τῆς χημείας· ἀκροαμάτων τούτων ἁπάντων ἀπαραιτήτων ἀναμφιβόλως εἰς τὸν ἀπαρτισμὸν ἁπάσης σπουδαίας, λογίας, καὶ ἐλευθερίου ἀγωγῆς, καὶ ἀναγκαίων ἄντικρυς εἰς ἑτοιμασίαν παντὸς Ἕλληνος νεανίου πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν αὐτοῦ εἰς στάδιον ὁποιονδήποτε ἢ ἡ ἐκλογή του, ἢ τὸ συμβεβηκὸς καὶ αἱ περιστάσεις ἤθελαν καλέσει αὐτὸν, εἴτε βιωτικὸν καὶ ἰδιαίτερον ἤθελεν εἶσθαι τοῦτο, εἴτε πολιτικὸν καὶ δημόσιον, εἴτε ἀκόμη καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν αὐτὸ, καὶ τὸ τῆς ἰατρικῆς μάλιστα καὶ τῶν νόμων στάδιον, τὸ ὁποῖον δύνανται μὲν καὶ ἀλλαχοῦ, δύνανται δὲ καὶ ἐνταῦθα τέλος νὰ διατρέξωσι πάντοτε ὅταν κατορθώσιμον ἐπὶ τέλους ἤθελεν ἀποδείξει ἡ πεῖρα τὴν διατήρησιν καὶ τοῦ μέρους τούτου τῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ ὅταν ὁ κατ' ἔτος ἀπολυόμενος ἀριθμὸς τῶν τελείων δὲν ἤθελε προκύψῃ δυσανάλογος εἴς τι πρὸς τὴν περιορισμένην ἔκτασιν τῶν Πολιτειῶν τούτων, καὶ πρὸς τὰς χρείας τῆς ὀλιγαρίθμου αὐτῶν κοινωνίας.

Τώρα ὀπισθοπορῶν ἵσταμαι πάλιν πρὸ τῶν προπυλαίων ἐξ ὑπαρχῆς, καὶ ἰδοὺ πάλιν ἐκ νέου ἔμπροσθέν μου μουσοτραφεῖς ἄλλοι ἀναβαίνοντες, προερχόμενοι δὲ ἤδη καὶ οὗτοι ἐπίσης, καθὼς οἱ πρῶτοι, ἐκ τῶν αὐτῶν ἐκείνων φυτωρίων, τῶν μεσαίων Σχολείων, οἵτινες ὀπαδοὶ κληρωθέντες τοῦ Πνεύματος, καὶ ὑπηρέται τοῦ Ἁγιαστηρίου, καὶ ἐκκλησιαςαὶ τοῦ λαοῦ, κατατείνουσι τὴν ὁδὸν πρὸς τὸν ἕτερον περίβολον τὸν τοῦ ἱεροῦ φέροντα τὴν ἐπιγραφήν· συνοδεύω αὐτοὺς ὁμοίως, καὶ ἐνταῦθα εἰσερχόμενος συγκάθημαι καὶ μετ' αὐτῶν ὡσαύτως ἀπὸ κλάσιν ἀκολουθῶν εἰς κλάσιν, καὶ ἀγάλλομαι θεωρῶν ἐπαναλαμβάνοντας μὲν καὶ συνεχίζοντας τὴν ἐκ τῶν μεσαίων σχολείων σειρὰν τῶν θύραθεν συγγραφέων, καὶ ἐρευνῶντας αὐτοὺς τελειότερον πως καὶ κριτικώτερον, ἀλλ' ἔργον κυρίως καὶ ἀσχολίαν ἑαυτῶν ἔχοντας ὅλως ἰδίαν καὶ ἐξαιρετικὴν τὴν μελέτην τῶν Γραφῶν καὶ τὴν σπουδὴν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας· καὶ εἰς μαθήματα συγχρόνως προσανέχοντας τῆς γραφικῆς καὶ ἐκκλησιαςικῆς εὐγλωττίας, τοῦ ἀπαραιτήτου τούτου ἐφοδίου αὐτῶν ἐξάπαντος πρὸς τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου, καὶ τὸν κάλαμον ἐπὶ τούτῳ ὅλως ὀξύνοντας ἀδιακόπως καὶ γυμνάζοντας. Ἀκολούθως συμπαραστατῶ εἰς πᾶσαν αὐτῶν βαθμηδὸν τὴν ἱερὰν ἐκπαίδευσιν, εἰς πᾶσαν αὐτῶν τὴν πρόοδον τῶν ἐκκλησιαςικῶν καὶ θεολογικῶν διδαγμάτων καὶ ἀκροαμάτων, συναρμολογουμένων τούτων καὶ μὲ τὰς χρηζούσας ἐκείνας ἄλλας γνώσεις, ὅσαι εἰκότως πρέπει νὰ τὰ συνοδεύωσιν, καὶ ὅσαι προσηνεῖς καὶ ἱλαροὶ συνοδοὶ τῆς ἔσω παιδείας ἐκ τῆς θύραθεν ἐπιγινόμεναι δύνανται αὐτοὺς ποτὲ νὰ εὐοδώσωσιν εἰς τὸ σκοπιμώτατον τέλος, πρὸς τὸ ὁποῖον καὶ μόνον ἤδη κατευθύνονται, τοῦ νὰ ὑπάρξωσιν ἄντικρυς μίαν ἡμέραν φῶς τὸ λάμπον ἐν σκότει, ἅλας τὸ διαφυλάττον ἀπὸ τὴν σηπεδόνα τῆς διαφθορᾶς, καὶ ὁδηγία πλανωμένων, καὶ αὐτῶν κατεύθυνσις εἰς ὁδοὺς σωτηριώδεις.

Τοιοῦτον εἶναι, ὦ φίλτατοι νέοι, τὸ λαμπρὸν ςάδιον, τὸ ὁποῖον ὑπ' αἰσίους οἰωνοὺς ἐγὼ παριστάνω ταύτην τὴν ὥραν ἐνώπιον εἰς τὰ ὄμματα τῆς φαντασίας μου, γλυκερὸν καὶ θυμῆρες ἐνύπνιον, δόκημα νυκτερωπῶν ἐννυχίων ὀνείρων. Περαίνων δὲ τὴν μικράν μου πρὸς ὑμᾶς ταύτην προσλαλιὰν, θερμὰς κάμνω εὐχὰς, ὅπως ὁ οὐράνιος Πατὴρ τῶν φώτων, πρὸς τὸν ὁποῖον τώρα πρὸ ὀλίγου ἀνεπέμψαμεν τὰς εὐχαριςίας μας, ἀγαθυνθῇ εἰς τὴν ἄπειρον αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰ ἔκλαμπρα μέλη τὰ συγκροτοῦντα τὴν ἐξουσίαν τῆς Κυβερνήσεως τῶν Πολιτειῶν τούτων, τὸ φιλόκοινον καὶ φιλόπατρι αἴσθημα, τοῦ νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν ἑδραίωσιν ἐπὶ τοιαύταις καὶ ὁμοίαις προάδοις, ἑνὸς χρήματος τὸ ὁποῖον εἶναι ἁπάντων τὸ ἀξιολογώτατον καὶ τὸ σπουδαιότατον· καὶ τότε ἤθελε καυχᾶσθαι ἴσως μὲ κάποιαν ὑπερηφάνειαν, αὕτη ἡ παράςασίς μου, ὅτι δὲν ἦτο πλέον κλεπτικὴ φαντασία, καὶ δὲν ἦτο πλέον ὄνειρος ἀπὸ τοὺς ἀπατηλοὺς ἐκείνους καὶ φρούδους, οἵτινες ἀπὸ τὴν διαστίλβουσαν ἐξέρχονται ἐλεφαντίνην πύλην τοῦ Μορφέως, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐκείνους, οἵτινες, ἀληθεῖς καὶ μὴ ἐλεφαίροντες, ἀπὸ τὴν ἐναντίαν προβαίνουσι τὴν ἀφελῆ, τὴν ἁπλοϊκὴν, τὴν ἐκ τῶν εὐτελῶν κεράτων κατεσκευασμένην· εἴθε γένοιτο.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ (α).

Ἡ φιλοσοφία, κατὰ τὴν πλέον γενικὴν καὶ ὑψηλὴν σημασίαν τῆς λέξεως, εἶναι ἡ περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ αἰτίας τῶν ὄντων ἐπιστήμη. Διὰ τοῦτο θεωρεῖται ὡς ἡ καθολικωτάτη καὶ ἀρχικωτάτη τῶν ἀνθρωπίνων μαθήσεων, βάσις ὅλων τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀένναος πηγὴ, ἐξ ἧς αἱ θεωρίαι πᾶσαι ἀρύονται τὰς ἀρχάς των. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς φιλοσοφίας, ἐν ᾧ τίθενται αἱ καθολικαὶ περὶ τῶν ὄντων ἀρχαὶ, καὶ τὸ ὁποῖον *Μεταφυσικὴν* ὠνόμασαν οἱ νεώτεροι, κυρίως *Σοφίαν* καὶ *τιμιωτάτην* καὶ *πρώτην* θεωρίαν ὠνόμασεν ὁ Ἀριστοτέλης.

Ἠκολούθησαν λοιπὸν τὴν φυσικὴν τάξιν τῶν πραγμάτων καὶ τὸν λογικὸν τῆς θεωρίας σύνδεσμον οἱ παραδεχθέντες ὡς βάσιν τῆς ἐπιστημονικῆς ὀνοματολογίας τὴν λέξιν *Φιλοσοφίαν*, καὶ προσθέσαντες εἰς αὐτὴν τὸ μερικὸν ἐπίθετον, διὰ τοῦ ὁποίου αἱ διάφοροι ἐπιστῆμαι διαστέλλονται καὶ εἰδοποιοῦνται. Ὅθεν *Φιλοσοφία τῆς φύσεως* ἢ *Φυσικὴ* ἐλλόγως ὠνομάσθη ἡ περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν ὑλικῶν ὄντων πραγματεία, *Φιλοσοφία λογικὴ* καὶ *ἠθικὴ*

(α) Τὸ ἄρθρον τοῦτο εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς διατριβῆς τῆς ὁποίας ἐδημοσιεύσαμεν τὸ συμπέρασμα ἐν τῷ Γ'. φυλλαδίῳ σελ. 61.

ἡ τοῦ λόγου καὶ τῆς ἠθικότητος ἐπιστήμη, *Φιλοσοφία νομικὴ* ἢ *Φιλοσοφία τοῦ δικαίου* ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου καὶ τῶν νόμων, καὶ *Φιλοσοφία τῆς ἱστορίας* ἢ *Ἱστορικὴ φιλοσοφία* ἡ περὶ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων θεωρία.

Προθέμενοι νὰ πραγματευθῶμεν καὶ αὖθις (α) περὶ ἱστορικῶν συστημάτων, ὀφείλομεν ἐξ ἀνάγκης ν' ἀναχωρήσωμεν ἀπό τινας μεταφυσικὰς ἀρχάς, ἵνα ἀποδείξωμεν ποία εἶναι ἡ συνάφεια μεταξὺ τῆς μεταφυσικῆς καὶ τῆς ἱστορικῆς φιλοσοφίας, καὶ ποῖαι αἱ πρῶται καὶ θεμελιώδεις ἀρχαὶ ταύτης τῆς ἐπιστήμης.

Θέλομεν δὲ πραγματευθῆ ἐν συντόμῳ·

ά. Περὶ ἱστορικοῦ νόμου·

β'. Περὶ ἱστορικῶν συστημάτων·

γ'. Περὶ ἱστορικῆς μεθόδου.

§. 1.

Περὶ ἱστορικοῦ νόμου.

Ἡ ἰδέα τοῦ *ὄντος* εἶναι ἡ *ἀρχικωτάτη* τῶν ἰδεῶν, ἡ λογικῶς προϋπάρχουσα καὶ προγενεστέρα τῶν ἄλλων. Πᾶσα ἄλλη ἰδέα, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦναι, ἐμπεριέχει τὴν ἰδέαν τοῦ ὄντος ἢ μᾶλλον δὲν εἶναι εἰμὴ τροπολογία αὐτῆς. Διὰ τοῦτο εἶναι καὶ ἡ *καθολικωτάτη* καὶ *ἁπλουστάτη* τῶν ἰδεῶν καὶ ἡ μόνη *ἀναγκαία*. Εἶναι δὲ πρὸς τούτοις ἡ μόνη *ἀναμφισβήτητος*, διότι καὶ αὐτὴ ἡ ἀμφιβολία εἶναι ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἰδέα αὕτη ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἅμα λάβῃ συναίσθησιν ἑαυτοῦ, φανερὸν ὅτι εἶναι *ἔμφυτος* καὶ δὲν προσγίνεται ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐντυπώσεων.

Ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ ὄντος πηγάζει ἡ ἰδέα τῆς ὑποστάσεως, τῆς *μορφῆς* καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας *σχέσεως*, ἡ ἰδέα τοῦ *τόπου* καὶ τοῦ *χρόνου*, ἑνὶ λόγῳ, ὅλαι αἱ *ἀπόλυτοι* καὶ *καθολικαὶ* ἰδέαι, τὰς ὁποίας *κατηγορίας* ὠνόμασαν οἱ περιπατητικοί, *τύπους* ἡ Καντιανὴ σχολή, *ἀρχὰς τοῦ νοὸς* οἱ ὀπαδοὶ τῆς Σκωτικῆς φιλοσοφίας, καὶ ἄλλοι ἄλλως.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἀπολύτων ἰδεῶν, ἔχομεν καὶ ἀπολύτους ἀρχάς, αἵτινες, ἀναπόδεικτοι οὖσαι καὶ δι' ἑαυτῶν ἐναργεῖς, χρησιμεύουσιν ὡς μέσα καὶ ὄργανα τῶν ἀποδείξεων. Διότι *πᾶσα διδασκαλία καὶ πᾶσα μάθησις διανοητικὴ ἐκ προϋπαρχούσης γίνεται γνώσεως* (β) καὶ προϋποθέτει τὴν ὕπαρξιν τῶν ἀρχῶν τούτων.

Πρώτη δὲ καὶ κυριωτάτη ἀρχὴ εἶναι *ἡ τῆς ἀντιφάσεως*, δηδαδὴ ὅτι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δὲν δύναται συγχρόνως νὰ ὑπάρχῃ καὶ νὰ μὴ ὑπάρχῃ.

Δευτέρα εἶναι *ἡ τῆς αἰτιότητος*, τουτέστιν, ὅτι πᾶν φαινόμενον ἔχει αἰτίαν τινὰ ἐξ ἧς παράγεται.

Τρίτη εἶναι *ἡ τῶν τελικῶν αἰτίων*, τουτέστιν, ὅτι πᾶν τὸ ὑπάρχον πρός τι τέλος ὑπάρχει.

(α) Ὅρα Εὐρωπ. Ἐρανιστ. φυλλάδ. τῆς 1 Ὀκτωβρίου 1843· καὶ Δοκ. περὶ πρ. ἰδ. καὶ ἀρχ. σελ. 209.

(β) Ἀριστοτέλ. Ἀναλυτ. Ὑς. Ἀ. κεφ. ά.

Ἐὰν ὅλαι αἱ ἀπόλυτοι ἰδέαι καὶ ἀρχαὶ ἀνάγωνται εἰς τὰς ἀνωτέρω, ὡς ἡμεῖς φρονοῦμεν, ἢ ἐὰν πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ ἄλλαι· ἐὰν ἦναι ἔμφυτοι ἢ ἐπίκτητοι· ἐὰν ἦναι νόμοι τῆς διανοίας, ἢ τύποι· περὶ τούτων ἁπάντων ἰδίως πραγματεύεται ἡ Ἰδεολογία, καὶ εἰς ἡμᾶς δὲν συγχωρεῖται ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκτενεστέρα καὶ ἀκριβεστέρα περὶ τῶν τοιούτων ἐξέτασις.

Ἂς λάβωμεν ἐν τοσούτῳ τὴν ἰδέαν τῆς ὑποςάσεως, τῆς μορφῆς καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας σχέσεως, καὶ ἂς συνενώσωμεν τὴν ἰδέαν ταύτην μὲ τὰς δύο ἀρχὰς τῆς ἀντιφάσεως καὶ τῶν τελικῶν αἰτίων, καὶ θέλομεν ἰδεῖ ὅτι ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν τοῦτον γεννᾶται ἡ ἰδέα τοῦ *νόμου*.

Καὶ τῳόντι, ἡ ὑπόστασις δὲν ὑπάρχει πραγματικῶς χωρισμένη ἀπό τινα *μορφήν*. Ἡ *μορφὴ* ἐνταῦθα περιλαμβάνει τὸ *ποσὸν*, τὸ *ποιὸν*, τὸ *ποιεῖν*, τὸ *πάσχειν*, ἑνὶ λόγῳ, ὅλα τὰ *προσόντα*.

Καὶ ἐπειδὴ τὸ ὂν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ καὶ νὰ μὴ ὑπάρχῃ, δὲν εἶναι ἐπίσης δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ χωρὶς νὰ ἔχῃ τινὰ προσόντα, τουτέστι ποσότητά τινα, ποιότητα, ἐνέργειαν κλ.

Καὶ ἐπειδὴ, ἀφ' ἑτέρου, πᾶν τὸ ὑπάρχον πρός τι τέλος ὑπάρχει, ἕπεται ἐξ ἀνάγκης ὅτι οὐδὲν τῶν ὄντων δύναται νὰ εὑρεθῇ ἐκτὸς τῆς καταστάσεως εἰς ἣν τὸ ἔθεσεν αὐτὴ ἡ ἰδία του φύσις.

Ἐὰν λοιπὸν τὸ ὂν οὔτε δύναται νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὰ προσόντα αὐτοῦ, οὔτε δύναται νὰ εὑρεθῇ ἐκτός τινος ὡρισμένης καταστάσεως, ἕπεται ὅτι ὑπάρχει ἐφ' ὅλων τῶν ὄντων φυσική τις καὶ ἀνυπέρβλητος *ἀνάγκη*, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπόκεινται καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν δύνανται ν' ἀπαλλαχθῶσιν.

Ἡ ἀνάγκη αὕτη ἄλλο δὲν εἶναι εἰμὴ ὁ νόμος τῶν ὄντων.

Ὁ νόμος λοιπὸν δύναται νὰ ὁρισθῇ *φυσικὴ* ἢ *κατὰ φύσιν ἀνάγκη*.

Ἀπὸ τὴν διάφορον *φύσιν* τῶν ὄντων γεννῶνται τὰ διάφορα *εἴδη* τῶν νόμων.

Διὰ τοῦτο ὑπάρχουσι τόσοι νόμοι ὅσα εἶναι τὰ ὄντα τῆς φύσεως, ὅθεν ἡ λεπτομερὴς καὶ ἀτομικὴ ἀπαρίθμησις τῶν νόμων ἤθελεν εἶσθαι ἀδύνατος.

Ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν ἡ κατάταξις τῶν ὄντων πρὸ πολλοῦ ἤδη ἔγινε, καὶ ἔχομεν πρώτην καὶ γενικὴν διαίρεσιν, καθ' ἣν διαςέλλονται τὰ ὑλικὰ ὄντα ἀπὸ τὰ λογικὰ καὶ ἠθικά. Ὅθεν ἔχομεν, ἀφ' ἑνὸς, τὸν *ὑλικὸν* κόσμον, τὴν ὀργανικὴν καὶ ἀδιοργάνιστον ὕλην, καὶ ἀφ' ἑτέρου, τὸν *ἠθικὸν*, τουτέστι τὸ σύνολον τῶν ὄντων, ὅσα ἐπροίκισεν ὁ Θεὸς μὲ *λόγον*, *αἴσθησιν* καὶ *ἐνέργειαν*.

Λόγος, *αἴσθησις* καὶ *ἐνέργεια* εἶναι οἱ τρεῖς χαρακτῆρες, ἐξ ὧν συνίσταται ὁ ἄνθρωπος, τὰ τρία στοιχεῖα ἐξ ὧν σύγκειται ὁ *μικρόκοσμος* οὗτος, τὰ ὁποῖα, κατὰ διάφορον βαθμὸν καὶ ἀναλογίαν συνδυαζόμενα ἀποτελοῦσι τὴν κοινὴν μὲν καὶ ἀναλλοί-

φύσεως, συνέλαβε τὴν ἰδέαν ὅτι τίποτε ἐκτὸς ἑαυτοῦ δὲν ὑπάρχει, ὅτι καὶ ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος εἶναι ἀπόῤῥοια τοῦ ἐσωτερικοῦ, εἶναι πλάσμα δημιουργικῆς τινος καὶ μυστηριώδους τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεως. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μηδενοῦται ἡ ἐξωτερικὴ κτίσις καὶ ἀφανίζεται τὸ πᾶν πρὸς ὄφελος τοῦ ἀτόμου· ὁ ἄνθρωπος μόνος μεταξὺ τῶν ὄντων ἔχων πραγματικὴν ὕπαρξιν, μόνος ἔχει ἑπομένως καὶ πραγματικὴν ἐνέργειαν. Ἑαυτὸν μόνον γνωρίζει καὶ ἑαυτὸν μόνον βλέπει εἰς ὅλα τὰ φαινόμενα τοῦ κόσμου τούτου. Τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα, ὁ κόσμος, ὁ Θεὸς, εἶναι δημιουργήματα τοῦ νοός του, καὶ ἑπομένως οἱ φυσικοὶ νόμοι, οἱ ἠθικοὶ, οἱ ἱστορικοὶ εἶναι τύποι τῆς ἰδίας του διανοίας.

Κατὰ τοιοῦτον φιλοσοφικὸν σύστημα τί δύναται νὰ ἦναι ἡ ἱστορία καὶ ὁ ἱστορικὸς νόμος;

Εἶναι φανερὸν ὅτι, ἐὰν μείνωσι συνεπεῖς μὲ τὰς ἀρχάς των, οἱ ἰδανισταὶ πρέπει νὰ μηδενίσωσι καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν ἱστορικὸν νόμον. Ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν ὁ κοινὸς νοῦς εἶναι ἰσχυρότερος τῆς λογικῆς, καὶ τὸ ἐνδόμυχον αἴσθημα τῆς ἀνθρωπότητος ὑπερνικᾷ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πλέον ἀπόλυτα πνεύματα τῶν φιλοσόφων, τὴν λογικὴν τοῦ συστήματος αὐστηρότητα. Σπανίως ἐτόλμησαν οἱ παραδεχθέντες ψευδεῖς φιλοσοφικὰς ἀρχὰς νὰ ἐξαγάγωσιν ὅλας αὐτῶν τὰς συνεπείας· ὅθεν φθάσαντες εἰς τὸ σύνορον τῆς ἀλογίας, ἢ διέκοψαν τὴν σειρὰν τῶν συλλογισμῶν των, ἢ ἀνέδραμον εἰς ἄλλας ἀρχὰς προτιμήσαντες νὰ φανῶσιν ἀσυνεπεῖς μᾶλλον ἢ ὑποστηρικταὶ παραδόξων καὶ παραλόγων δογμάτων. Παράδειγμα τούτου ἔχομεν εἰς τὸ ἠθικὸν σύστημα τοῦ Καντίου.

Ὀφείλομεν ἐν τοσούτῳ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, ἐξ αἰτίας τοῦ ὑποκειμενικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἰδανικῶν θεωριῶν, δὲν παρήγαγον αὗται ἱστορικὰ συστήματα ὁπωσοῦν ἄξια λόγου, διότι ἡ ἱστορία εἶναι ἡ τρανωτέρα ἀπόδειξις τῆς ἀτελείας των, εἶναι αἰώνιος διαμαρτύρησις κατὰ τοῦ ἰδανισμοῦ, εἶναι πραγματικὴ καὶ ἀναντίῤῥητος μαρτυρία ὑπὲρ τῆς ἀντικειμενικῆς ὑπάρξεως τῶν ὄντων. Περιοριζόμεθα λοιπὸν, ὡς πρὸς αὐτὰ, εἰς τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα.

Συγγενὲς μὲ τὸν ἰδανισμὸν ἢ μᾶλλον ἀποβλάςημα τούτου εἶναι καὶ τὸ δόγμα τῶν σκεπτικῶν. Καὶ τῳόντι, ὅταν παραδεχθῶμεν ὅτι μόνος ὁ ἄνθρωπος ὑπάρχει, δυνάμεθα ἢ νὰ συνταυτίσωμεν μὲ τὸν ἄνθρωπον ὅλα τὰ ἄλλα ὄντα τῆς φύσεως διϊσχυριζόμενοι ὅτι εἶναι πλάσματα καὶ ἀπόῤῥοια τοῦ ἀνθρώπου, ἢ νὰ εἴπωμεν ὅτι μόνη ἀναμφίβολος εἶναι ἡ ὕπαρξις τοῦ ἀνθρώπου, καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως ὅλων τῶν ἄλλων ὄντων ν' ἀμφιβάλωμεν. Ἐὰν δὲ προχωρήσωμεν εἰς τὸν ἔσχατον ὅρον τοῦ δισταγμοῦ καὶ τῆς ἀμφιβολίας, δυνατὸν καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας μας ὑπάρξεως τὴν πίστιν ν' ἀπολέσωμεν. Ἀλλ' ὁ καθολικὸς καὶ ἀπόλυτος οὗτος πυῤῥωνισμὸς εἶναι ἀσθένεια τοῦ νοὸς μᾶλλον ἢ σύςημα φιλοσοφικὸν, καὶ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, αὐτὴ ἡ ἀμφιβολία εἶναι καὶ αὐτὴ πρότασις θετικὴ, εἶναι κατάφασις, εἶναι ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως. Καὶ καθὼς ἀπὸ τοὺς ἰδανικοὺς οὕτως οὔτε ἀπὸ τοὺς σκεπτικοὺς δύναται νὰ προέλθῃ σύστημα ἱςορικόν. Ἐὰν οὐδεμίαν ἔχωμεν βεβαιότητα περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, πῶς δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὴν ὕπαρξιν τῶν προγενεστέρων γενεῶν, τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, τῆς ἀρχαίας ἱστορίας; Οἱ ἱστορικοὶ νόμοι εἶναι λοιπὸν, ὡς πρὸς τοὺς ἰδανικοὺς καὶ σκεπτικοὺς φιλοσόφους, ὄνειρα τῆς φαντασίας, καὶ ἡ ἱστορικὴ φιλοσοφία εἶναι μεταφυσική τις ἀφαίρεσις οὐδὲν ἔχουσα πραγματικὸν ἀντικείμενον.

Εἰς τὴν τρίτην σειρὰν τῶν φιλοσοφικῶν αἱρέσεων ἀνήκουσι τὰ συςήματα, ὅσα ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἐπέκτασιν, ἥτις ἐδόθη εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, τουτέςιν, ἀπὸ ἐσφαλμένην τινὰ ἔννοιαν περὶ τῆς φύσεως καὶ οὐσίας τοῦ Θεοῦ. Ὅλα δὲ ταῦτα συμπεριλαμβάνονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *Πανθεϊσμοῦ* (α).

Πρὸ τοῦ νὰ ὑπάρξῃ ὡς σύςημα φιλοσοφικὸν, ὁ πανθεϊσμὸς ἐφάνη εἰς τὸν κόσμον ὑπὸ τὴν μορφὴν θρησκευτικοῦ δόγματος· ὅθεν ἔχομεν τὸν πανθεϊσμὸν τῆς Ἰνδίας, τὸν πανθεϊσμὸν τοῦ Σπινόζα καὶ τὸν νέον πανθεϊσμὸν τῶν συγχρόνων μας (β). Περὶ τοῦ πρώτου δύναταί τις νὰ συμβουλευθῇ τοὺς ἱςορικοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Φιλοσοφίας, περὶ τοῦ δευτέρου ἐρχόμεθα ἤδη νὰ σημειώσωμεν ὀλίγα τινὰ, ὅσα ἀπαιτεῖ ἡ ἀνάπτυξις τῆς θεωρίας μας.

Π. Β. Α.

(α) Ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ κάμωμεν γενικήν τινα παρατήρησιν, λέγοντες ὅτι ὑπὸ τρεῖς διαιρέσεις δύνανται νὰ καταταχθῶσιν ὅλα τὰ φολοσοφικὰ συστήματα, δὲν διϊσχυριζόμεθα βέβαια ὅτι ταῦτα εἶναι ἐξ ἀνάγκης ἢ π α ν θ ε ϊ σ τ ι κ ὰ ἢ ἰ δ α ν ι κ ὰ ἢ ὑ λ ι κ ά. Τρεῖς εἶναι αἱ τ ά σ ε ι ς τοῦ φιλοσοφικοῦ πνεύματος, ἀλλ' ὄχι πάντοτε τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα ἔφθασεν εἰς τὰς ἐσχάτας συνεπείας τῶν τριῶν τούτων ἀρχῶν. Π. χ. ὁ Πλάτων τείνει πρὸς τὸν πανθεϊσμὸν, ἀλλὰ δὲν εἶναι πανθεϊστής. Ὁ ἀκραιφνὴς πανθεϊσμὸς δὲν ὑπάρχει παρὰ εἰς τὸν Σπινόζαν καὶ εἰς τοὺς ὀπαδούς του. Καὶ ὁ εὔγλωττος μεταφραστὴς τοῦ Σπινόζα Κύριος Σαισσέτος ὀρθῶς παρατηρεῖ ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Σπινόζα ἔχει περισσοτέραν συγγένειαν μὲ τὴν τοῦ Πλάτωνος παρὰ μὲ πᾶσαν ἄλλην φιλοσοφικὴν αἵρεσιν. Οὕτως ὁ Ἀριστοτέλης τείνει πρὸς τὸν ὑλισμὸν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὑλιστὴς, καθαρὸς ὑλιστὴς εἶναι ὁ Κονδιλλάκος καὶ ὁ Τρασύς. Ὁ Καρτέσιος τείνει πρὸς τὸν ἰδανισμὸν, ἀλλὰ καθαρὸς ἰδανιστὴς εἶναι ὁ Φίχτης κλ. Ἡ ἀλήθεια συνίσταται εἰς τὴν ἁρμονίαν τῶν τριῶν ἀρχῶν. Ἡ πλάνη εἰς τὴν ὑπὲρ τὸ δέον ὑπεροχὴν ἑκάστης. Κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην δύναταί τις νὰ συλλάβῃ νέον σχέδιον ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας.

(β) Δὲν ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὸν πανθεϊσμὸν τῶν Ἀλεξανδρινῶν, διότι νομίζομεν ὅτι ὁ πανθεϊσμὸς πρώτην φορὰν ἐφάνη εἰς τὸν φιλοσοφικὸν κόσμον, καθ' ὅλην του τὴν ἐνάργειαν ἐν τῇ Ἠθικῇ τοῦ Σπινόζα.

ΟΣΤΡΑΚΙΑ ΑΝΕΥ ΕΞΑΝΘΗΜΑΤΟΣ.

Τὰ μολυσματικὰ ἐξανθήματα διὰ τὴν βαρύτητά των, τὰς συμπλοκάς των, καὶ τὸν ἐπιδημικὸν χαρακτῆρα, τὸν ὁποῖον λαμβάνουν, ἐπέστησαν, καὶ δικαίως, ἕως ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναφανίσεώς των, τὴν προσοχὴν τῶν ἐμπειροτέρων ἐπιστημόνων· ἀλλ' ἔμειναν μολαταῦτα πολλὰ στοιχεῖα τούτων ἄγνωστα, καί τινα τῶν ἤδη γνωστῶν ἀμφισβητοῦνται εἰσέτι. Ἓν τῶν ἀμφισβητουμένων τούτων στοιχείων εἶναι· «ἡ ὕπαρξις, ἢ μὴ, αὐτῶν τῶν νοσημάτων ἄνευ τοῦ φαινομενικοῦ των στοιχείου, τοὐτέστι τοῦ ἐξανθήματος» Ἐκ τῶν παρατηρητῶν, οἱ μὲν παραδέχονται τὰς νόσους ταύτας καὶ ἄνευ ἐξανθήματος, οἱ δὲ, ἐξ ἐναντίας, διαφωνοῦν καὶ ἀποδίδουν τὰ γεγονότα, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ πρῶτοι στηρίζονται, εἰς ἀτελεῖς παρατηρήσεις, εἰς λάθη, εὔκολα εἰς τὴν Ἴλεριν, πρὸ πάντων, καὶ εἰς τὴν Ὀστρακιάν· καθότι τὸ ἐξάνθημα, περιωρισμένον ἢ ἐφήμερον ὄν, δύναται νὰ διαφύγῃ τὴν παρατήρησιν.

Τὸ κλινικὸν τοῦτο ζήτημα εἶναι σημαντικὸν καὶ τὰ μέγιστα ὠφέλιμον, πρὸ πάντων διὰ τὴν δευτέραν τῶν δύο ἀνωρηθεισῶν νόσων. Καὶ τῷ ὄντι, ἡ Ὀστρακιὰ, μετὰ τὴν περίοδον τῆς ἐξανθήσεως, εἰς ἐκείνην, ἥτις καλεῖται τῆς ἐκλεπίσεως καὶ ἡ ὁποία συνδέεται μὲ λευκωματουρίαν, δίδει Ὕδρωπας εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν διετήρησαν μίαν μετρίαν θερμοκρασίαν ὁλόγυρά των καὶ, πρὸ πάντων, εἰς τοὺς προσβληθέντας ὑπὸ ψύχους ἢ ὑπὸ ψυχρᾶς καὶ ὑγρᾶς ἀτμοσφαίρας· Ὕδρωπες, οἵτινες συχνάκις ἀφαιροῦν τὴν ζωὴν τῶν ἀσθενῶν. Τοιαύτη οὖσα ἡ πορεία τῆς νόσου, καθίσταται ἐπικινδυνωδεστέρα εἰς τὴν δευτέραν αὐτῆς περίοδον, ὁσάκις αἱ ἀναγκαῖαι προφυλάξεις δὲν τηρηθοῦν παρὰ τοῦ ἀσθενοῦς· προφυλάξεις δύσκολοι, καθότι οἱ ἀσθενεῖς, μὴ πάσχοντες τότε οὐδὲν, ὑποχρεοῦνται εἰς στερήσεις οὐ μικρὰς, αἵτινες καθίστανται ἀνυπόφοροι, ἂν ἡ ἀσθένεια ἐστάθη ἐλαφροτάτη, ἢ δυνατὸν νὰ μὴ ἐπιβληθῶσιν, ἂν ἡ νόσος διέτρεξεν ἄνευ τοῦ φαινομενικοῦ αὐτῆς στοιχείου, «τοῦ δερμικοῦ ἐξανθήματος».

Ἀλλὰ διήλθομεν ἴσως πολὺ, θέσαντες τὸ ἀμφισβητούμενον, ὡς θετικόν. Τοῦτο τὸ ἀμφισβητούμενον ἐζητήσαμεν παντὶ σθένει νὰ ἐξετάσωμεν, διαρκούσης τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἐσχάτως μετὰ τῆς εὐλογίας ὑπαρξάσης Ὀστρακιᾶς· προσπαθήσαντες τὸ κατὰ δύναμιν νὰ ἀπομακρύνωμεν τὰς ἀμφιβολίας διὰ τῆς συχνῆς καὶ αὐστηρᾶς παρατηρήσεως. Δύο μόνον περιπτώσεις μᾶς ἐπαρουσιάσθησαν Ὀστρακιᾶς ἄνευ δερμικοῦ ἐξανθήματος κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο· αὐτὰς θέλομεν ἀναφέρει ἐν ἐκτάσει, διότι τὰ γεγονότα εἶναι ἡ καλλιτέρα καὶ ἡ μόνη στερεὰ βάσις τῆς Κλινικῆς.

Περίπτωσις πρώτη.

Νέος τις Κυθήριος ἐτῶν 25, κράσεως λυμφικῆς, χαίρων ἄκραν ὑγείαν καὶ μὴ ὑποκύψας εἰς ἄλλην ἀσθένειαν, εἰμὴ εἰς δεξιὰν πλευρίτιδα πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, ἔλαβε κατὰ τὴν 10ην Ἰαννουαρίου 1853, ἐλαφρὸν ῥῖγος, τὸ ὁποῖον παρηκολουθήθη ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ — κακουχίας — πιεστικῶν πόνων καθ' ὅλον τὸ σῶμα — ἀνορεξίας — δίψης — ναυτιῶν ἄνευ ἐμέσεων — δυσκολίας εἰς τὴν κατάποσιν μετ' αἰσθήσεως καύσεως καὶ σφίξεως εἰς τὸν ἰσθμὸν τοῦ ἀσπαράγγου — κεφαλαλγίας — ἀνησυχίας — καὶ πόνου οὐ σμικροῦ περὶ τὴν τραχηλικὴν χώραν.

Ἐπισκεφθεὶς τὸν ἄῤῥωστον, μετὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ πυρετοῦ, εὗρον αὐτὸν κυρίως παραπονούμενον ἕνεκα σφοδρᾶς καύσεως καὶ βαρυντικῶν πόνων εἰς ὅλον τὸ σῶμα, προσέτι κεφαλαλγίας καὶ τραχηλικοῦ πόνου, ὅστις, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ ἀσθενοῦς, οὐ μόνον τὰς κινήσεις ἐμπόδιζεν, ἀλλ' ἔδιδεν αἴσθημα ἐξοιδήσεως διαπερούσης καὶ ἐσωτερικῶς τὸν λαιμόν. Ἡ θερμοκρασία εἶναι τὰ μέγιστα ηὐξημένη— τὸ δέρμα ξηρὸν — ὁ σφυγμὸς δυνατὸς, πλατὺς, καὶ δυσπίεστος, δίδει 120 ἐπὶ ἑκάστης πρώτης στιγμῆς. Δὲν ὑπάρχει ἐξάνθημα εἰς κἀνὲν μέρος τοῦ σώματος· ἡ δὲ τραχηλικὴ χώρα οὐδεμίαν παρουσιάζει ἐξοίδησιν· εἶναι μόνον ἐπώδυνος εἰς τὰς κινήσεις, οὐχὶ ὅμως καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν. Τὰ χείλη εἶναι ἐρυθρὰ καὶ ξηρὰ — ἡ γλῶσσα ὀλίγον ἐρυθρὰ εἰς τὴν αἰχμὴν καὶ τὰ πλάγια, καλύπτεται καταμεσῆς ὑπὸ βλεννώδους λευκωποῦ στρώματος. Ὑπάρχει δίψα — ναυτία καὶ πρὸ δύο ὡρῶν συνέβη ἐμετὸς, ἡ ὕλη τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρχεν· ἀλλ' ἦτο, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ ἀσθενοῦς κιτρινωπὴ, καὶ πικρά. Ὁ ἰσθμὸς τοῦ ἀσπαράγγου, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάρχει σφικτικὸς πόνος, δὲν παρουσιάζει ἐξοίδησιν τὸ δὲ χρῶμά του μόλις εἶναι ἐρυθρότερον τοῦ φυσιολογικοῦ.

Βορβορυγμοὶ συχνοὶ ἀκούονται εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα (ὁ ἀσθενὴς, πρὶν τῆς ἰατρικῆς ἐπισκέψεως, ἔλαβε καθάρσιον) — ὑπάρχει ἀνησυχία μεγίστη— ἀϋπνία — κεφαλαλγία — βόμβοι τῶν ὤτων — ἀδυναμία.

Ἡ ἐπίκρουσις καὶ ἀκρόασις τοῦ ῥήθους δεικνύουν ὅτι τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα εὑρίσκονται εἰς φυσιολογικὴν κατάστασιν.

Τὰ φαινόμενα ταῦτα μ' ἔκαμαν μᾶλλον νὰ ὑποθέσω πρόδρομα ἐξανθήματος ἢ ἄλλην τινὰ ἀσθένειαν· ὅθεν διέταξα πρὸς τὸν ἀσθενῆ τὴν ἡσυχίαν εἰς τὴν κλίνην, ἱδρωτικὰ ποτὰ, καὶ φιάλας πλήρεις θερμοῦ ὕδατος εἰς τοὺς πόδας.

Ἐπανελθὼν μετὰ τρεῖς ὥρας, εὗρον τὸν ἀσθενῆ εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν, καὶ νέα λεπτομερὴς παρατήρησις δὲν ἀνίχνευσε κἀνὲν ἐξάνθημα.

Ἐξακολούθησις τῶν ἰδίων θεραπευτικῶν μέσων.

Πρὸς τὸ ἑσπέρας νέα ἐγίνεν ἐπίσκεψις καὶ ἐξάνθημα δὲν ὑπῆρχε· μόνον ἀνησυχία περισσοτέρα — κεφαλαλγία μεγάλη — σφυγμὸς δυνατὸς καὶ δυνηστικὸς, ἔσφυζεν 124 ἐπὶ ἑκάστης πρώτης στιγμῆς

βαθμηδὸν, ἤγουν κατὰ λόγον τῆς νοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως· ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἡ παντοτεινὴ καὶ ἀδιάκοπος ἐκτέλεσίς του ὑποθέτει ὑπερτάτην ἠθικὴν τελειότητα, εἰς τὴν ὁποίαν οὔτε ἔφθασεν οὔτε ποτὲ θέλει φθάσει ἀκόμη τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἔπεται ὅτι οὐδέποτε θέλομεν συλλάβει ὀρθὴν ἰδέαν τοῦ ἱστορικοῦ νόμου, ὁσάκις θελήσωμεν νὰ τὴν μορφώσωμεν διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἱστορικῶν γινομένων.

Ἐξ ἐναντίας οἱονδήποτε μέρος καὶ οἱανδήποτε ἐποχὴν τοῦ ὑλικοῦ κόσμου ἐξετάσωμεν, θέλομεν εὑρεῖ πάντοτε ἐγγεγραμμένην εἰς τὰς σελίδας τῆς αἰωνίου ταύτης βίβλου τὴν ἐντολὴν τοῦ φυσικοῦ νόμου. Καὶ δυνάμεθα ἀδιστάκτως νὰ προφητεύσωμεν, ὅτι ὁσάκις ἐπαναληφθῶσιν αἱ παρατηρήσεις καὶ τὰ πειράματα, πάντοτε καὶ ἀπανταχοῦ θέλει ἀληθεύσει τὸ ἄρθρον τοῦ νόμου τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύψαμεν. Ἀλλ' ἐπὶ ἱστορικῶν γεγονότων τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω. Δὲν ἔχουσι ταῦτα οὔτε τὸ σταθερὸν, οὔτε τὸ ὁμοιόμορφον τῶν φυσικῶν· τὸ ἀνθρώπινον γένος καθημερινῶς ἀλλοιοῦται· διαφέρει ἡ κοινωνικὴ ἀνάπτυξις καὶ ὁ πολιτικὸς βίος τῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν κατοικοῦσι, κατὰ τὴν ἐποχὴν εἰς τὴν ὁποίαν ζῶσι, κατὰ τὴν διάφορον κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν των κατάστασιν. Ἔχουσι μὲν κοινὸν τὸν τελικὸν προορισμὸν, τὸν νόμον εἰς ὃν ὑπόκεινται καὶ τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων δύνανται νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ τέλος των. Ἀλλ' ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐκτελοῦσι τὸν νόμον ποικίλλει καὶ διαφέρει τὰ μέγιστα. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαγάγωμεν τὸν ἱστορικὸν νόμον ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα;

Εἰς ταύτην τὴν πρώτην κλάσιν τῶν ἱστορικῶν συστημάτων ἀνήκει τὸ τοῦ πατρὸς καὶ θεμελιωτοῦ τῆς ἐπιστήμης Ι. Β. Βίκου, ὅστις παρατηρῶν *φύσιν τινὰ κοινὴν*, ὡς λέγει, εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, πρῶτος ἐτόλμησεν ἀπὸ τοὺς κοινοὺς τούτους χαρακτῆρας νὰ σχεδιάσῃ τὸν κώδηκα τῶν ἱστορικῶν νόμων. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἀρκούμεθα εἰς ὅσα ἐσημειώσαμεν ἐν τῇ προλαβούσῃ διατριβῇ.

Εἰς τὴν δευτέραν κλάσιν τῶν ἱστορικῶν συστημάτων ἀνάγονται ὅσα ἐγεννήθησαν, ὄχι ἀπὸ τὴν παρατήρησιν τῶν ἱστορικῶν γινομένων, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐφαρμογὴν ὑψηλοτέρων καὶ καθολικωτέρων ἀρχῶν.

Ἀπὸ τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον παραδέχεταί τις ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ τὰς σχέσεις τῶν ὄντων, ὡς πρὸς τὴν νοητικὴν καὶ φυσικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, εἶναι φανερὸν ὅτι ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ ἱστορικὴ θεωρία. Ὥστε γνωρίζοντες τί πρεσβεύει ὁ δεῖνα φιλόσοφος περὶ Θεοῦ, περὶ ψυχῆς, περὶ ἠθικῆς ἐλευθερίας, δυνάμεθα νὰ προμαντεύσωμεν ποῖον θέλει εἶναι τὸ ἠθικὸν, τὸ πολιτικὸν καὶ τὸ ἱστορικόν του σύστημα. Εἶναι ἴδιον τῶν μεγάλων νόων νὰ ἐναγκαλίζωνται εἰς τὰς θεωρίας τὸ σύνολον τῶν ὄντων, τὸν φυσικὸν καὶ τὸν ὑλικὸν κόσμον, τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον. Ὅσα εἶναι λοιπὸν τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα, τόσα εἶναι ἢ δύνανται νὰ ἦναι τὰ ἠθικὰ, τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ ἱστορικά.

Δύσκολον καὶ ἐπισφαλὲς ἔργον εἶναι ἡ κατάταξις τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων. Οὔτε ὀφείλομεν οὔτε δυνάμεθα νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα πλήρη τὴν ἱστορίαν τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν. Ἀλλὰ προσδιορίζοντες τὰ ἀντικείμενα τῆς φιλοσοφικῆς μελέτης καὶ παρατηροῦντες ὅτι ἡ διαφορὰ τῶν ἀποκλειστικῶν συστημάτων προῆλθεν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἐπέκτασιν, τὴν ὁποίαν ἔδωκαν οἱ φιλόσοφοι ποτὲ μὲν εἰς ἕν, ποτὲ δὲ εἰς ἄλλο ἐξ αὐτῶν, ἴσως δυνηθῶμεν νὰ δώσωμεν ἀμυδράν τινα ἰδέαν τῶν μεγάλων διαιρέσεων, καθ' ἃς δύνανται νὰ καταταχθῶσι τὰ φιλοσοφικὰ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων συστήματα.

Τρία εἶναι τὰ ἀντικείμενα τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ἐν γένει πάσης ἀνθρωπίνης μελέτης· ὁ Θεὸς, ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ὑλικὸς κόσμος. Τρεῖς εἶναι ἑπομένως οἱ κλάδοι τῆς ἀνθρωπίνης μαθήσεως, ἡ Θεολογία, ἡ Ἀνθρωπολογία καὶ ἡ Κοσμολογία, καὶ ὑπὸ τρεῖς μεγάλας διαιρέσεις δυνατὸν νὰ καταταχθῶσι καὶ αἱ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι, αἵτινες στηρίζονται ἐπὶ ἀποκλειστικῆς τινος ἀρχῆς(α). Οἱ κατὰ προτίμησιν μελετῶντες τὴν ὑλικὴν κτίσιν καὶ συνταυτίζοντες μὲ αὐτὴν καὶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον, πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν *ὑλισμὸν*, ὡς πρὸς τὴν λογικὴν τοῦ ἀνθρώπου οὐσίαν, εἰς τὸ σύστημα τῆς *ὠφελείας*, ἢ τοῦ συμφέροντος, ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν, καὶ εἰς τὸ σύστημα τοῦ *εἱμαρμενισμοῦ* ἢ τῆς *μοιροδοξίας* (fatalisme) ὡς πρὸς τὴν ἱστορικὴν φιλοσοφίαν. Δι' αὐτοὺς οὔτε ἠθικὴ ἐλευθερία ὑπάρχει, οὔτε ἠθικὸς νόμος, οὔτε ἀθανασία ψυχῆς, οὔτε ὑπέρτατον καὶ τελειότατον ὃν δημιουργῆσαν καὶ διατηροῦν τὴν ὁρατὴν καὶ ἀόρατον κτίσιν, ἀλλὰ τυφλὴ ἀνάγκη, φύσις ὑλικὴ, διαδοχὴ φαινομένων, σειρὰ αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων, ἄκαμπτος καὶ ἀδυσώπητος εἱμαρμένη. Δι' αὐτοὺς τί εἶναι ὁ λόγος; ἔκκρισις τοῦ ἐγκεφάλου. Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος; ὀργανισμὸς τελειότερος τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων. Ποία ἡ πηγὴ τῶν ἰδεῶν; ἡ αἴσθησις. Ποία ἡ ἠθικὴ καὶ ὁ ἠθικὸς νόμος; ἡ ὠφέλεια τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν κοινωνιῶν. Ποία ἡ ἀρετή; ὁ ὀρθῶς ἐννοούμενος ἐγωϊσμός. Δι' αὐτοὺς λοιπὸν, ἐὰν μείνωσι πιστοὶ εἰς τὰς ἀρχάς των, ὁ ἱστορικὸς νόμος δὲν δύναται νὰ ἦναι εἰμὴ ἓν κεφάλαιον τοῦ φυσικοῦ, καὶ ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἀνθρωπότητος φάσις τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παγκοσμίου συστήματος, σειρὰ ἀλληλοδιαδόχων πράξεων καὶ συμβάντων ἀναφαινομένων κατὰ σιδηρᾶν καὶ ἀναλλοίωτον τάξιν, καθὼς ἀναφαίνονται ἐν τῷ οὐρανῷ αἱ περιφοραὶ τῶν ἀστέρων.

(α) Τὴν κατάταξιν τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν ἐσχεδίασε μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν ὁ Κ. Ἀγκιλλῶν εἰς τὸ περὶ τοῦ πρώτου προβλήματος τῆς φιλοσοφίας Δοκίμιόν του.

Εἶναι δὲ περίεργον ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντίπαλοι τοῦ ὑλισμοῦ, οἱ θερμοὶ τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας ὑπέρμαχοι, ἐξώκειλαν, ὅταν ἠθέλησαν νὰ ἐρευνήσωσι τοὺς ἱστορικοὺς νόμους, εἰς τὴν πλέον καθαρὰν μοιροδοξίαν. Τοιοῦτοι εἶναι τινὲς τῶν ἐν Γαλλλίᾳ Ἐκλεκτικῶν Φιλοσόφων. Κατ' αὐτοὺς, μόνη ἀρχὴ τῶν ἱστορικῶν γινομένων εἶναι ἡ σειρὰ τῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἀναγκαίως ἀναπτύσσονται κατά τινα ἀπαραβίαστον τάξιν, καὶ ἀναγκαίως ἐντυπόνονται εἰς τοὺς διαφόρους πολιτισμοὺς τῶν ἐθνῶν (α). Ἂν ὄχι λοιπὸν *ὑλικὴν*, πρεσβεύουσιν οὗτοι λογικήν τινα μοιροδοξίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ἰδέαι ἐξ ἀνάγκης ἀποκαλυπτόμεναι καὶ ἐξ ἀνάγκης διαδεχόμεναι ἀλλήλας, ἐνσαρκοῦνται ἐξ ἀνάγκης εἰς τὰς διαφόρους κοινωνικὰς καταστάσεις τῶν ἐθνῶν καὶ πραγματοποιοῦνται ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἀλλ' εἶναι φανερὸν ὅτι καὶ οὗτοι παραγνωρίζουσι τὴν ἠθικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, θεωροῦντες τοῦτον ὡς καθαρὸν νοῦν, ὅστις ἀναπτύσσεται κατ' ἀνάγκην ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, καθὼς οἱ πρῶτοι τὸν θεωροῦσιν ὡς ἁπλοῦν μόριον τῆς ἀλόγου καὶ ὑλικῆς κτίσεως.

Πρὸς ἀμφοτέρους τούτους ἀπαντῶμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι οὔτε καθαρὰ ὕλη, οὔτε καθαρὸς λόγος. Ὂν συγκείμενον ἐξ ὑλικῆς μορφῆς καὶ ἀΰλου οὐσίας, προικισμένος μὲ λόγον καὶ ἠθικὴν ἐλευθερίαν, πρόσωπον ἄτομον καὶ ἀδιαίρετον ἀναγνωρίζει μὲν ἑαυτὸν ὑποκείμενον εἰς νόμον καὶ κατὰ τοῦτο δοῦλον τῆς ἀνάγκης, ἀλλ' ἐνταυτῷ ἀρχὴν κινήσεως καὶ ἐνεργείας, αἴτιον τῶν πράξεών του, αὐτεξούσιον καὶ κατὰ μέγα μέρος δημιουργὸν ἐλεύθερον τῆς εὐτυχίας του ἢ τῆς δυςυχίας του. Ναὶ μὲν εἶναι ἐνίοτε, κατά τινα ἀναγκαῖον καὶ ἀδιάλυτον σύνδεσμον, συνδεδεμέναι αἱ ἀφῃρημέναι ἀλήθειαι, τὰς ὁποίας βαθμηδὸν ἀνακαλύπτει καὶ πραγματοποιεῖ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, εἶναι ἀναγκαῖος καὶ ἄφευκτος ὁ προορισμὸς, ἄφευκτος καὶ ἀναγκαῖος ὁ νόμος. Ἀλλ' οὐχ ἧττον πραγματικὸς καὶ ἀπαραίτητος εἶναι ὁ ὅρος τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας, ἐφ' ᾧ ἀνηγορεύθη ἡγεμὼν ὅλων τῶν πλασμάτων ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐφ' ᾧ τῷ ἠνοίχθη τὸ βασίλειον τῆς οἰκουμένης, τὸ ᾄδιον τῆς προόδου, ὁ ἀγὼν τῆς ἀρετῆς καὶ ἡ διὰ τῆς ἀρετῆς εὔκλεια καὶ εὐδαιμονία

Πρὸς τούτοις παρατηρητέον, ὅτι ὁ φυσικὸς νόμος ἀποβλέπει τὸ *εἶναι* ἢ τὴν ὕπαρξιν τῶν ὄντων, ἐν ᾧ ὁ ἠθικὸς νόμος ἀποβλέπει τὴν *πρᾶξιν* καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν· τὸν φυσικὸν νόμον λοιπὸν δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ἀπὸ τὰ φαινόμενα, ὅσα παρέχει ἡ ὕπαρξις τῶν ὄντων, σκοποῦντες τὴν κατ' ἀνάγκην ἀλληλουχίαν τῶν φαινομένων τούτων. Ἀλλ' ὡς ἤδη παρετηρήσαμεν, δὲν δυνάμεθα ὡσαύτως νὰ ἐξαγάγωμεν τὸν ἠθικὸν ἀπὸ τὰς πράξεις τῶν ὄντων, διότι ὁ νόμος οὗτος ἐμφαίνεται ὄχι εἰς τὰ *πραχθέντα*, ἀλλ' εἰς τὰ *πρακτέα*. Ἑπομένως, ὡς πρὸς τὴν ἱςορίαν, οὐδέποτε δύναται νὰ προκύψῃ ὁ ἱστορικὸς νόμος ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, διότι, τὸ ἐπαναλαμβάνομεν, ταῦτα δὲν εἶναι ὅλα κατ' ἀνάγκην. Ἀλλὰ δεδόσθω ὅτι καὶ τὰ ἱστορικὰ γινόμενα ἀναφαίνονται κατ' ἀναγκαίαν τινὰ καὶ ἀναλλοίωτον ταξιν· εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι δὲν παράγονται ὅλα ἀπὸ τὴν σειρὰν τῶν ἰδεῶν, ἀπὸ τὸ λογικὸν στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ πρῶτον, ὡς παρετηρήσαμεν ἀνωτέρω, ὑπάρχουσι καί τινα γινόμενα ὅλως ἀνεξάρτητα τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως καὶ ἐνεργείας, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὴν λογικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' εἰς ἄλλην τινὰ ἀνωτέραν αἰτίαν. Προσέτι δὲ καὶ αὐτὰ τὰ ἀνθρώπινα δὲν εἶναι ὅλα ἀποτελέσματα τῆς νοητικῆς ἀναπτύξεως. Τὸ ὑλικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀνθρώπου, αἱ ἰδιότητες τῶν φυλῶν, ἐξ ὧν σύγκειται τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὁ χρόνος, ὁ τόπος ἔχουσι μεγίστην ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς τῶν ἐθνῶν καταστάσεως. Ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶναι τόσον ἐναργὴς ὥστε κρίνομεν περιττὸν νὰ ἐκτανθῶμεν ἔτι μᾶλλον πρὸς ἀπόδειξιν αὐτῆς.

Καὶ ἡ ὑλικὴ λοιπὸν καὶ ἡ λογικὴ μοιροδοξία εἶναι συστήματα ἀντιβαίνοντα καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν.—Εἰς τὴν ὑλικὴν μοιροδοξίαν τείνει τὸ τύστημα τοῦ Ἑρδέρου, ἀλλὰ καὶ περὶ τούτου παραπέμπομεν εἰς τὴν πρώτην μας διατριβήν.

Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ πρώτη ὑποδιαίρεσις τῶν ἱστορικῶν συστημάτων ὅσα παρήχθησαν ἀπὸ φιλοσοφικὰς ἀρχάς.

Ἡ δὲ δευτέρα κλάσις τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν περιλαμβάνει ὅλα τὰ ἀποκλειστικῶς ὑποκειμενικὰ (subjectifs) συστήματα, τὰ ὁποῖα ὡς τελειότατον τύπον καὶ τελευταῖον προϊὸν παράγουσι τὸν *ἰδαρισμὸν* (idéalisme). Καὶ καθὼς τὰ ὑλικὰ συστήματα ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἐπέκτασιν τὴν ὁποίαν ἔδωκαν οἱ φιλόσοφοι εἰς τὴν ὑλικὴν φύσιν, οὕτω τὰ ἰδανικὰ προῆλθον ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἐπέκτασιν τῆς ἀτομικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργείας.

Ὁ ἄνθρωπος συναισθανόμενος ὅτι εἶναι ἀρχὴ τῆς ἐνεργείας του, ὅτι αἱ ἰδέαι του εἶναι τρόποι τῆς λογικῆς του οὐσίας, ὅτι τὰ αἰσθήματά του εἶναι τρόποι τῆς αἰσθητικῆς του δυνάμεως, ὅτι, ἑνὶ λόγῳ, ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ φαινόμενα εἶναι ἀποτελέσματα μᾶλλον τῆς ἰδίας του ἐνεργείας ἢ τῆς ἐξωτερικῆς

(a) Les événemens sont si absolument déterminés par les idées, et les idées se succèdent et s' enchainent d'une maniére si fatale, que la seule chose dont le philosophe puisse être tenté c'est de se croiser les bras et de regarder s'accomplir des révolutions auxquelles les hommes peuvent si peu. C' est par une loi nécessaire qu'une doctrine se prodnit, c'est par une loi nécessaire qu'elle règne, c'est par une loi nécessaire qu'elle passe quand sa mission est terminée.

Jouffroy. Mélanges philosophiques.
Ἔκδοσις Παρισ. 1833 σελ. 490. Ὅρα καὶ Réflexion sur la philosophie de l'histoire σελ. 52.

— αἴσθημα πνιγμοῦ εἰς τὸν λαιμὸν, τοῦ ὁποίου ἡ ἐσωτερικὴ ἐξέτασις δὲν ἔδειξε τοπικὴν ἐξοίδησιν.

Τὸ καθάρσιον ἐνήργησε τρὶς, καὶ οὐδεμία προέκυψεν ἀνακούφησις ἐκ τῶν ὑποχωρήσεων τούτων, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ πάσχοντος.

Διετάχθη ἓν ἐρεθιστικὸν ποδόλουτρον καὶ ἱδρωτικὰ ποτά.

Νέα ἐπίσκεψις περὶ τὸ μεσονύκτιον ἔγινεν· ἀλλ' οὐδὲν ἐξάνθημα ἐπαρουσιάσθη — ἱδρὼς ὑπάρχει ἐφ' ὅλου τοῦ σώματος, ἀρχίσας πρὸ μιᾶς ὥρας καὶ ὅστις ἐπέφερεν ἐλάφρυνσίν τινα εἰς τὸν ἄῤῥωστον — διαμένει εἰσέτι ὁ πόνος τοῦ λαιμοῦ, μὴ ἀνάλογος ὢν μὲ τὰ τοπικὰ φαινόμενα, ἅτινα δεικνύουν αὐτὸν μόλις ἐρυθρότερον τοῦ συνήθους καὶ μηδαμῶς ἐξογκωμένον — θερμοκρασία μετρία — σφυγμὸς 96 κατὰ λεπτόν.

11 Ἰανουαρίου. Ὁ ἀσθενὴς αἰσθάνεται ἑαυτὸν τὰ μέγιστα ἠλαφρυμένον καὶ δὲν παραπονεῖται ἀπὸ ἄλλο, εἰμὴ ἀπὸ ἐμπόδιόν τι εἰς τὴν κατάποσιν καὶ ἀπὸ ἐλαφρὸν εἰσέτι διαμένοντα τραχηλικὸν πόνον· προσέτι ὑπάρχει ὀλίγη καρηβαρία καὶ μεγάλη ἀδυναμία καὶ ἀϋπνία· (ζητεῖ νὰ φάγῃ καὶ νὰ σηκωθῇ τῆς κλίνης).

Κατὰ τὰ ἄλλα ἔχει ὡς ἕπεται· θερμοκρασία μετρία — δέρμα ἐφιδρωμένον — σφυγμὸς πλατὺς, ἀπαλὸς (88—92 κατὰ λεπτὸν) — γλῶσσα πλαγίως ἐρυθρὰ, καλύπτεται ὑπὸ βλεννώδους στρώματος. Ὁ φάρυγξ, αἱ ἀμυγδαλαὶ, τὸ ὑπερῴον ἰσίον καὶ τὰ ὑπερῴα τόξα, παρουσιάζουν μικράν τινα ἐρυθρότητα ἄνευ ἐπαισθητῆς ἐξογκώσεως· τοπικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐξηγοῦν τὴν δυσκολίαν τῆς καταπόσεως καὶ τὸ αἴσθημα τοῦ πόνου, τὰ ὁποῖα εἰσέτι ὑποφέρει ὁ ἀσθενής. Οὐδὲν δερμικὸν ἐξάνθημα ἐπαρουσιάσθη. Ὁ ἐντερικὸς σωλὴν δὲν δίδει τίποτε σημαντικόν.

Ἐντέλλονται γαργαρισμοὶ — διατήρησις τῆς κλίνης — καὶ νηστεία.

Εἰς τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ὁ ἀσθενὴς ἦτο πάντοτε ἐφιδρωμένος καὶ οὐδὲν παρετηρήθη ἐξάνθημα εἰς ἐπανειλημμένας δύο παρατηρήσεις.

12 Ἰανουαρίου. Ὁ ἄῤῥωστος καθ' ὅλα ἔχει καλῶς, ζητεῖ τροφὴν καὶ νὰ σηκωθῇ τῆς κλίνης. Μόλις διατηρεῖται μικρά τις ἐπώδυνος αἴσθησις εἰς τὸν λαιμὸν, τὸ δὲ δύσκολον τῆς καταπόσεως σχεδὸν ἔπαυσεν. Ἡ Θερμοκρασία εἶναι φυσιολογικὴ — ὁ σφυγμὸς πλατὺς, ἀπαλὸς, καὶ εὐπίεστος (72 κατὰ λεπτόν) — Ἡ Γλῶσσα μαλακὴ· καὶ μόλις περιβάλλεται ὑπὸ λεπτοτάτου, λευκωποῦ, βλεννώδους ἐπιχρίσματος — τὸ χρῶμα τοῦ λαιμοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν φυσιολογικὴν κατάσασιν — ἡ δίψα μετρία — ἡ ὄρεξις ἀρκετή. Ὁ ἐντερικὸς σωλὴν βομβορύζει (ὁ ἀσθενὴς δὲν ἔλαβεν ἐκκενώσεις)

Τὸ αἴσθημα τῆς ἀδυναμίας εἶναι ὀλιγώτερον, ἀφοῦ ὁ πάσχων ἐκοιμήθη διὰ πέντε ὥρας, ὕπνον μὴ διακεκομμένον.

Τῷ ἐπιτρέπεται φαγητὸν, καὶ νὰ σηκωθῇ τῆς κλίνης, χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ τοῦ κοιτῶνος.

Τὴν 14 Ἰανουαρίου ἐκ νέου προσεκλήθην ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς,, ὅστις, μὴ ὑπακούσας τὰς ἰατρικὰς συμβουλὰς, ἐξῆλθε τοῦ κοιτῶνος — ἤνοιξε τὰ παράθυρα, ἐνῷ ἡ ἀτμοσφαῖρα ἦτο ὑγρὰ καὶ ψυχρά· παρέβη προσέτι καὶ τὴν διορισθεῖσαν δίαιταν.

Ὁ ἀσθενὴς οὗτος, τὴν ἀκόλουθον τῆς καταχρήσεως ἡμέραν, ᾐσθάνθη βάρος εἰς ὅλον τὸ σῶμα· τὸ βάρος τοῦτο, διαρκούσης τῆς ἡμέρας, κατέστη ἐπαισθητότερον, αἱ δὲ κινήσεις τῶν ἀρθρώσεών του δυσκολώτεραι καὶ ἄνευ ἐπαισθητοῦ πόνου.

Τὴν 15ην παρετήρησα τὸν ἀσθενὴ, ὅστις παρεπονεῖτο ἕνεκα μεγάλου βάρους, τὸ ὁποῖον ᾐσθάνετο καθ' ὅλον τὸ σῶμα, ἄνευ πόνου εἴς τι μέρος. Τὴν νύκτα ἐστάθη ἀνήσυχος, καὶ ὁ ὕπνος του ἦτο διακεκομμένος. Μ' ἔκαμε νὰ παρατηρήσω τὰς χεῖράς του, αἵτινες τῷ ἐφαίνοντο ἐξοιδημέναι καὶ πραγματικῶς οὕτως εἶχον.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο, κατὸ τὸ λέγειν του, δὲν ὑπῆρχε τὴν προλαβοῦσαν ἡμέραν.

Ἡ Θερμοκρασία τοῦ δέρματος εἶναι ηὐξημένη — ὁ σφυγμὸς, ὅστις δυσκόλως δύναται νὰ ἐξετασθῇ, ἕνεκα τοῦ οἰδήματος, δίδει 88-92 σφύξεις κατὰ λεπτόν — ἀχρωματισία τοῦ δέρματος — τὸ πρόσωπον οἰδηματῶδες καὶ πιεζόμενον διὰ τοῦ δακτύλου διαμένει ἐπαισθητὴ κοιλότης — ὁ τράχηλος ἐξοιδημένος — Αἱ χεῖρες οἰδηματώδεις καὶ τὸ οἴδημα τοῦτο, ἐμποδίζει τὰς εὐκόλους κινήσεις τῶν δακτύλων. Εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος τοῦ σώματος παρετήρησα οἴδημα ἢ διίδρωσιν — ἡ ὀσφυακὴ χώρα δὲν εἶναι ἐπώδυνος, οὐδὲ ὑπὸ τὴν πίεσιν — τὰ οὖρα ὀλίγα δὲν τὰ διετήρησαν οὔτε τὴν χθὲς, οὔτε τὴν σήμερον. Ἀλλ' ἐφοδιασθεὶς ὀλίγα, τῆς στιγμῆς, ἦσαν ἀφρώδη καὶ ἐξετασθέντα, μετ' ὀλίγον, δὲν εἶχον κατακρήμνισμα. Ταῦτα διὰ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος ἐθολώθησαν γαλακτωδῶς, ὀλίγον δίδοντα κατακρήμνισμα, ἀδιάλυτον εἰς τὸ νιτρικὸν ὀξύ. Διὰ τῆς βράσεως τέλος ἔδοσαν κατακρήμνισμα, λευκόν.

Ἐντέλλονται: μία ἀφαίμαξις 250 γραμμαρίων — ποτὰ δροσιστικὰ — καὶ νηστεία.

Ἐπίσκεψις ἑσπερινὴ: Ὁ ἀσθενὴς οὐδεμίαν βελτίωσιν αἰσθάνεται — τὰ οὖρα τῆς ἡμέρας ὀλίγα καὶ ἀφρώδη, κατακρημνίζονται διὰ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος καὶ τῆς βράσεως. Ὁ ὕδρωψ ἀνὰ-σάρκα δὲν ἔκαμε καμμίαν πρόοδον — τὸ ἐξαχθὲν, διὰ τῆς ἀφαιμάξεως αἷμα, ἐσχημάτισε θρόμβον μικρὸν, ὀλίγον ἐλαστικὸν, ἄνευ ἐπιπάγου — ὁ θρόμβος, ὀλόγυρα τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἐῤῥὸς ἀρκετὸς καὶ καθαρὸς, δύναται νὰ διατηρήσῃ τὸ βάρος του χωρὶς νὰ ῥηχθῇ.

Ποτὰ δροσιστικά.

16 Ἰαννουαρίου. Οὐδεμία πρόοδος εἰς τὸν Ὕδρω-

πα — ὁ σφυγμὸς, 72 κατὰ λεπτόν — Οὖρα ὀλίγα καὶ λευκωματώδη.

Ποτὰ διουρητικὰ καὶ ὀλίγον φαγητόν.

17—18 Ἰανουαρίου. Ἡ ἰδία κατάσασις ὑπάρχει — τὰ οὖρα ὁμοίως λευκωματώδη.

19—20 Ἰανουρίου. Τὰ οὖρα ἀφθονέστερα, ἐμπεριέχουν ὀλιγωτάτην ποσότητα λευκώματος — Ὁ Ὕδρωψ ἀνὰ-σάρκα ὠλιγόστευσε σημαντικὰ τόσον εἰς τὸ πρόσωπον, ὅσον καὶ εἰς τὰς χεῖρας.

26 Ἰανουαρίου. Τὸ πρόσωπον καὶ αἱ χεῖρες ἐπανῆλθον εἰς τὴν φυσιολογικὴν κατάστασίν των — τὰ οὖρα ἄφθονα, δὲν ἐμπεριέχουν ποσῶς λεύκωμα.

27 Ἰανουαρίου. Ὁ ἀσθενὴς εἶναι καλὰ καὶ ἔκτοτε χαίρει ἄκραν ὑγείαν. —

Ὁ πυρετὸς μὴ ἔχων τὸν λόγον του εἰς οὐδεμίαν ὀργανικὴν ἀλλοίωσιν, ἀνάλογον τῆς ἐντάσεώς του — Ὁ πόνος τοῦ λαιμοῦ ὑπερτερῶν τὰ τοπικὰ φαινόμενα· καὶ ταῦτα μὴ ἐξηγοῦντα τὴν ἔντασιν τοῦ πυρετοῦ — ἡ μετὰ τοῦτο λευκωματουρία καὶ ὁ ὕδρωψ ἀνὰ-σάρκα. Ὅλα ταῦτα, ἐπιπολαζούσης τῆς Ὀστρακιᾶς, δίδουν τὴν θετικότητα ὅτι ἡ περίπτωσις αὕτη, τὴν ὁποίαν ἐξεθέσαμεν, ἀνήκει εἰς τὰς σπανίας ἐκείνας περιστάσεις καθ' ἃς, αἱ ἐξανθηματικαὶ ἀσθένειαι, παρουσιάζονται ἄνευ δερμικοῦ ἐξανθήματος.

Περίπτωσις δευτέρα

Γυνή τις Κερκυραία, πλύντρια, ἐτῶν 45, κράσεως λυμφονευρικῆς, τῆς ὁποίας τὰ ἔμμηνα ἔπαυσαν πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, ἔχαιρεν ἄκραν ὑγείαν μέχρι τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου, καθ' ἣν ἐποχὴν ἔλαβε Βρογχίτιδα.

Περὶ τὴν 11ην Μαρτίου, διαρκοῦντος εἰσέτι τοῦ βηχὸς καὶ μικρᾶς δυσπνοίας μὲ σφυρίσματα εἰς τὸ στῆθος, κατὰ τὸ λέγειν της, ᾐσθάνθη κακουχίαν μεγίζην μετ' ἀδυναμίας, καὶ ἐλαφρὰ ῥίγη παρακολουθηθέντα ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ — κεφαλαλγίας — ναυτιῶν ἄνευ ἐμέσεων — καὶ πόνου δυνατοῦ εἰς τὸν λαιμὸν μὲ δυσκολίαν καταπόσεως. Τὰ φαινόμενα ταῦτα ὑπεχρέωσαν τὴν πάσχουσαν νὰ κάμῃ ἀφαίμαξίν τινα.

Τὴν 12ην Μαρτίου προσκληθεὶς, εὗρον αὐτὴν παραπονουμένην ἕνεκα σφοδροῦ πόνου ἑδρεύοντος εἰς τὸν λαιμὸν — ἀνησυχίας — μεγάλης καύσεως καὶ αὐπνίας. Ἡ Θερμοκρασία τοῦ δέρματος ἦτο ηὐξημένη — ὁ σφυγμὸς πλατὺς καὶ εὐπίεστος (80—84 κατὰ λεπτὸν) — τὸ δέρμα ξηρὸν — ὑπῆρχε βήξ.

Ἡ ἐπίκρουσις ἔδοσεν ἦχον φυσιολογικὸν καθ' ὅλον τὸ στῆθος. Ἡ ἀκρόασις εὗρεν ἦχον ῥογχώδη μεμιγμένον μὲ φλυκταίνας μεσαίου μεγέθους εἰς τὴν εἰσπνοήν τε καὶ ἐκπνοὴν τοῦ ἀριστεροῦ πνεύμονος πρὸς τὸ κατώτερον καὶ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ μέρος· ὑπῆρχεν ἦχος συρίζων εἰς τὰς δυνατὰς εἰσπνοὰς τοῦ ἀνωτέρου μέρους τοῦ δεξιοῦ πνεύμονος — φλυκταινώδης ἦχος εἰς τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ ἰδίου πνεύμονος, μὲ φλυκταίνας μεσαίου μεγέθους, ἀνθισταμένας εἰς τὴν ῥῆξιν καὶ ἀφθονεστέρας εἰς τὴν εἰσπνοὴν ἢ τὴν ἐκπνοήν. Αἱ ἀποχρέμψεις ἦσαν ὀῤῥοβλεννώδεις.

Ἡ καρδία, ἐντὸς τῶν φυσιολογικῶν ὁρίων εὑρισκομένη, δίδει τὸν πρῶτον αὐτῆς ἦχον φυσιολογικὸν, παρακολουθούμενον ὑπὸ φυσήματος μαλακοῦ, γλυκέος ἔχοντος τὴν μεγαλητέραν αὐτοῦ ἔντασιν εἰς τὸ ἀορτικὸν στόμιον· τὸν δὲ δεύτερον αὐτῆς ἦχον δίδει καθαρόν. Ὑπάρχει φύσημα διαλεῖπον καὶ κἄποτε συνεχὲς, εἰς τὰ χονδρὰ ἀγγεῖα τοῦ λαιμοῦ.

Χείλη ἐρυθρὰ — γλῶσσα ἐρυθρὰ εἰς τὰ πλάγια καὶ κεκαλυμμένη ὑπὸ βλεννώδους στρώματος — δίψα — ἀνορεξία — τὰ ὑπερῶϊα τόξα καὶ τὸ ὑπερῶϊον ἱστίον ἐρυθρὰ — αἱ ἀμυγδαλαὶ καὶ ὁ φάρυγξ ἐρυθροὶ — αἱ ἀμυγδαλαὶ ὀλίγον ἐξογκωμέναι — βραχνότης τῆς φωνῆς ἀνεπαίσθητος — κατάποσις δύσκολος — ναυτίαι καὶ μία ἔμεσις χολώδης — τίποτε εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα — οὐδεμία ὑποχώρησις πρὸ δύο ἡμερῶν — κεφαλαλγία — βόμβοι τῶν ὤτων — καὶ μεγίστη ἀνησυχία καὶ αὐπνία.

Ὁ πυρετὸς καὶ ἡ κακουχία μὴ ἐξηγούμενα διὰ τῶν τοπικῶν φαινομένων — ἡ μεγίστη ἀνησυχία μὴ ἀνάλογος μὲ τὸν πυρετὸν, μὲ ἔκαμαν νὰ ὑποθέσω προσεχῆ ἀναφάνησιν ἐξανθήματός τινος· καὶ μᾶλλον τῆς Ὀστρακιᾶς, διὰ τὸν πόνον τοῦ λαιμοῦ καὶ τὴν ἐρυθρότητα τῆς γλώσσης.

Ἔγινεν αὐστηρὰ ἐξέτασις· ἀλλ' ἐξάνθημα δὲν ὑπηρχεν.

Ἰδρωτικὰ ποτὰ — φιάλαι πλήρεις θερμοῦ ὕδατος εἰς τοὺς πόδας — καὶ νηστεία.

Περὶ τὴν 3ην ὥραν μετὰ μεσημβρίας, ἡ ἄῤῥωστος εὑρίσκεται εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν· ἐξάνθημα δὲν ἐπαρουσιάσθη.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἡ ἀνησυχία μεγαλητέρα καὶ οὐδὲν ἐξάνθημα.

Τὴν 13ην — Ἡ ἀσθενὴς αἰσθάνεται ἑαυτὴν καλλίτερα καὶ ἐκοιμήθη περίπου μίαν ὥραν. Ἀνησυχία ὀλιγωτέρα — ὁ πόνος τοῦ λαιμοῦ διαρκεῖ — τὸ δέρμα ἐφιδρωμένον — σφυγμὸς μαλακὸς (80—84 κατὰ λεπτὸν) — τὰ ὑπερῶϊα τόξα, τὸ ὑπερῶϊον ἱστίον, αἱ ἀμυγδαλαὶ καὶ ὁ φάρυγξ, παρουσιάζουν μικράν τινα ἐρυθρότητα, ἄνευ ἐπαισθητῆς ἐξογκώσεως — γλῶσσα ἐρυθρὰ εἰς τὰ πλάγια, καλύπτεται ὑπὸ βλεννώδους στρώματος — ἀνορεξία — ἐλαφραὶ ναυτίαι ἄνευ ἐμέσεων — οὐδεμία ὑποχώρησις.

Βὴξ συχνὸς, μαλακὸς — ἀποχρέμψεις ὀῤῥοβλεννώδεις — ῥογχώδης ἦχος εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἀριστεροῦ πνεύμονος, καὶ φλυκταινώδης μεσαῖος, εἰς τὴν εἰσπνοὴν καὶ ἐκπνοὴν, ἑδρεύων εἰς τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ ἰδίου.

Ἀναπνοὴ σκληρὰ εἰς τὸν δεξιὸν πνεύμονα, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν κατώτερον ἥμισυ τοῦ ὁποίου, ἀκούονται φλύκταιναι διακεχυμέναι, μεσαίου μεγέθους καὶ εὐκόλως ῥηγνυόμεναι. Κἀνὲν ἐξάνθημα.

Ποτὰ μαλακτικὰ — ἰδρωτικὰ — καὶ σεράπιον ἀποχρεμπτικόν.

Τὸ ἑσπέρας. Οὐδὲν ἐξάνθημα — βὴξ σπανιώτερος — σφυγμὸς, 80 —

Τὴν 14ην. — Ὁ σφικτικὸς πόνος τοῦ λαιμοῦ ἀκολουθεῖ πλὴν ἐλαφρότερος· τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ λαιμοῦ παρουσιάζει ῥοδανώδη ἐρυθρότητα, ἄνευ ἐπαισθητῆς ἐξογκώσεως — δέρμα μαλακὸν ἐφιδρωμένον — σφυγμὸς, 72 κατὰ λεπτὸν — θερμοκρασία φυσιολογικὴ — ὁ βὴξ καὶ τὰ βρογχικὰ φαινόμενα ὠλιγόστευσαν — οὐδὲν ἐξάνθημα — Ἡ ἄῤῥωστος ἐκοιμήθη τέσσαρας ὥρας καὶ ζητεῖ νὰ φάγῃ.

Ἐξακολούθησις τῶν ἰδίων μέσων — παραχώρησις φαγητοῦ.

Τὴν 15ην. — Ἡ ἀσθενὴς δὲν παραπονεῖται εἰμὴ ἀπὸ μικρόν τινα βῆχα καὶ ἐκοιμήθη καλά.

Ἐξακολούθησις τοῦ ἀποχρεμπτικοῦ σεραπίου.

Τὴν 19ην. — Ἐκ νέου προσεκλήθην καὶ εὗρον τὴν ἀσθενῆ παραπονουμένην ἕνεκα βηχὸς καὶ μεγάλης ἀδυναμίας, ἔτι δὲ ἐξοιδήσεως τοῦ προσώπου.

Μὲ εἶπεν ὅτι τὴν 16ην, αἰσθανομένη ἑαυτὴν καλὰ, ἐξῆλθε τῆς οἰκίας καὶ ἐβράχη εἰς τὸν δρόμον. Τὴν νύκτα ἐπέρασεν ἀνήσυχος μὲ βάρος δυνατὸν εἰς ὅλον τὸ σῶμα καὶ βαρυντικοὺς πόνους εἰς τὰ ἄκρα, ἔτι δὲ καὶ μὲ βῆχα· τὰ φαινόμενα ταῦτα ηὔξησαν, καὶ τὴν 18ην ᾐσθάνθη δυσκολίαν εἰς τὰς κινήσεις τῶν δακτύλων.

Καθ' ἣν στιγμὴν τὴν παρετήρησα ἐπαρουσίαζεν: οἴδημα, οὐ σμικρὸν, εἰς τὰ κάτω ἄκρα, μέχρι τῶν ἀστραγάλων — χεῖρας ἐξοιδημένας — πρόσωπον ἀρκετὰ ἐξοιδημένον καὶ διατηροῦν κοίλωμα ὑπὸ τὴν πίεσιν — βλέφαρα οἰδηματώδη — ἀχρωματισίαν γενικὴν τοῦ σώματος, πρὸ πάντων τοῦ προσώπου — σφυγμὸν 76 κατὰ λεπτὸν — τίποτε ἀξιοσημείωτον εἰς τὸν πεπτικὸν σωλῆνα. Τὰ οὖρα ὀλίγα, βαθύχροα, καὶ ἀφρώδη, κατακρημνίζοντα λεύκωμα διὰ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος καὶ τῆς βράσεως — ἐπαρουσίαζε τὴν ἀναπνοὴν ῥογχώδη μὲ φλυκταινώδη ἦχον, ἄφθονον εἰς τὸ κάτω ἥμισυ δεξιὸν, σπάνιον καὶ διακεχυμένον εἰς τὸ κάτω ἥμισυ ἀριστερὸν — ἀποχρέμψεις ὀῤῥοβλεννώδεις.

Ποτὰ κομμιώδη — διουρητικὰ — διατήρησις τῆς κλίνης.

Τὴν 20ην. — Ἡ αὐτὴ κατάστασις ὡς πρὸς τὸν ὕδρωπα ἀνὰ-σάρκα — τὰ οὖρα λευκωματώδη, βαθύχροα.

Ἐξακολούθησις τῶν διουρητικῶν — θειΐας μαγνησίας ὡς καθάρσιον.

Τὴν 24ην.— Τὰ οἰδήματα ὠλιγόστευσαν τὰ μέγιστα, οὕτω καὶ ὁ βὴξ καὶ τὰ τοπικὰ φαινόμενα τῆς βρογχίτιδος. Τὰ οὖρα καθαρώτερα καὶ ἀφθονέστερα, δίδουν ὀλιγώτατον κατακρήμνισμα διὰ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος.

Ἐν ἐκδόριον εἰς τὸ στῆθος — διουρητικά.

Τὴν 28ην. — Τὰ οἰδήματα μόλις ἐπαισθητὰ — τὰ οὖρα καθαρὰ μόλις θολόνονται διὰ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος — βὴξ μαλακὸς, ἀλλ' ὀλίγον συχνὸς — σφυγμὸς, 72 κατὰ λεπτόν.

Ἀποχρεμπτικά.

Τὴν 30ην. — Τὰ οἰδήματα ἐξέλιπον — τὰ οὖρα ἄφθονα μὴ λευκωματώδη — φλυκταινώδης ἦχος μεσαῖος εἰς τὸ κάτω ἥμισυ δεξιὸν καὶ ὀλίγος εἰς τὸ ἀριστερόν.

Ἀποχρεμπτικά.

Τὴν 4ην Ἀπριλίου μικρός τις βὴξ διαρκεῖ εἰσέτι, ἀλλ' ἡ ἀσθενὴς οὐδεμίαν δίαιταν διατηρεῖ.

Ἡ περίπτωσις αὕτη συμπεπλεγμένη μετὰ Βρογχίτιδος, καὶ παρουσιασθεῖσα διὰ σφοδροῦ πυρετοῦ — πόνου τοῦ λαιμοῦ — ἐρυθρότητος τούτου καὶ τῆς γλώσσης—λευκωματουρίας τέλος, μετὰ ταῦτα, καὶ ὕδρωπος ἀνὰ-σάρκα, ἀνήκει βεβαίως εἰς τὴν Ὀστρακιὰν ἄνευ τοῦ δερμικοῦ ἐξανθήματος.

Τ. Π.

ΣΥΛΛΟΓΗ Λευκαδίων Ἐπιγραφῶν κτλ.

(Συνέχεια, ἴδε Ἑ. φυλλάδιον)

5.

§. ά. Ἐξεδόθη, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πετριτσοπούλου (α), ὑπὸ τοῦ Σουΐδοῦ περιηγητοῦ Norden, τὸ 1752, ἐν τῷ αὐτοῦ Lettres et observations, Lett. XVII. pag. 199, ὑφ' οὗτινος καὶ διακατείχετο. Ἐξεδόθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Πετριτσοπούλου τῷ 1824, ἐν τῷ αὐτοῦ Saggio storico sull' età di Leucadia sotto il dominio de' Romani e successivi conquistatori, pag. 27, ἐξ οὗθεν καὶ ἡμεῖς τὸ ἀντίγραφον ἐλάβομεν.

ΑΥΤ. ΚΑΙϹ. ΑΝΔΡΙΑΝ.
Η ΠΟΛΙϹ ΛΕΥΚΑΔ
ΑΡΕΤΗϹ ΕΝΕΚΕΝ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑϹ
ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕϹΙΑϹ ΤΗϹ ΕΙϹ
ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΙ ΕΠΙ ΚΑΤΑ
ΠΑΝΤΑ ΤΡΟΠΟΝ ΠΕΠΟΛΙΤΕΥΘΑΙ

Τὸ σχῆμα τοῦ C ἀντὶ τοῦ Σ, μάλιστα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ (117 μ. Χ.) μᾶς ἀναγκάζει νὰ ὑποπτευθῶμεν, ὅτι ἡ ἔκδοσις τοῦ Κυρ. Πετριτσοπούλου δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἀκριβὴς ὡς πρὸς τὴν παλαιογραφίαν· μάλιστα τὸ Ε πιθανώτατα εἶχε τὸ σχῆμα τοῦ C μετὰ τῆς κεραίας ἔνδον. Ἡ παλαιογραφικὴ αὕτη παρατήρησις, ἂν καὶ ἀδιάφορος εἰς προσδιορισμὸν τῆς ἐποχῆς, καθὰ ὁμολογουμένης, εἶναι ὅμως πολὺ ἀναγκαία εἰς τὴν ἀκριβῆ

(α) Sagg. Stor. sull' età di Leucadia sotto Il dom. de, Rom. ec pag. 27.

γνῶσιν τῆς Λευκαδίας Παλαιογραφίας, ἥτις τὰ μέγιστα συντείνει εἰς διαφώτισιν τῶν ἐγχωρίων Ἐπιγραφῶν.

§. β'. Ὁ ά. στίχος συμπληρωτέος Αἰτιατικῇ, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ ἀπαρέμφατον πεπολιτεῦθα, (γρ. πεπολιτεῦσθαι).

Ὁ έ. καὶ ς'. ἠδικήθησαν πολὺ ὑπὸ τοῦ τύπου (εἰμὴ τὸ λάθος εἶναι τοῦ γλύπτου), καὶ οὐδὲ σύνταξιν, οὐδὲ νόημα ἔχουσιν. Ἡ ἑπομένη Πάριος Ἐπιγραφὴ, ἡ καθ' ὅλα σχεδὸν ὁμοία τῆς ἡμετέρας, δύναται νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν διόρθωσίν των. »Ἡ Βουλὴ καὶ ὁ δῆμος Πραξικλῆν Νεομήδους ἐτίμησεν »τὸ ἕβδομον χρυσῷ στεφάνῳ . . . . ἀρετῆς ἕνεκεν »καὶ εὐνοίας καὶ εὐεργεσίας τῆς εἰς τὴν πατρίδα, καὶ »ἐπὶ τῇ πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσεβείᾳ καὶ ἐπὶ τῷ κατὰ »πάντα τρόπον ἄριστα πεπολιτεῦσθαι» (α).
Κατὰ ταύτην οἱ ἠδικημένοι τῆς ἡμετέρας στίχοι διορθωτέοι οὕτω· «Καὶ ἐπὶ [τῷ] κατὰ πάντα τρόπον [ἄριστα] πεπολιτεῦ[σ]θαι.»

Ἡ τοῦ λόγου τέλος ἀπόδοσις εἶναι τὸ ἔξωθεν νοούμενον «Ἔστησεν» ἢ «Ἀνέςησεν» ἢ «Ἀνέθηκεν» ἢ «Ἀνδριάντι ἐτίμησεν» κτλ. ὡς τοῦτο πλεῖσται Ἐπιγραφαὶ καὶ Ἐπιγράμματα βεβαιοῦσιν, ὧν τινὲς μὲν ῥητῶς περιέχουσιν, τινὲς δὲ παραλλείπουσι τὴν ἀπόδοσιν ταύτην, καθὰ εὐκόλως ὑπακουομένην (β).

§. γ'. Ὁ μόνος σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων Ἱστοριογράφων, ὅστις περὶ Ἀδριανοῦ ἐκτενέστερον ἐπραγματεύθη, εἶναι Δίων ὁ Κάσσιος (γ). Παρ' αὐτοῦ μανθάνομεν, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος «τὰς πόλεις τάς »τε συμμαχίδας καὶ τὰς ὑπηκόους μεγαλοπρεπέ»στατα ὠφέλησε. Πολλὰς μὲν γὰρ καὶ εἶδεν αὐτῶν, »ὅσας οὐδεὶς ἄλλος Αὐτοκράτωρ, πάσαις δὲ εἰπεῖν »ἐπεκούρησε, ταῖς μὲν ὕδωρ ταῖς δὲ λιμένας, σῖτον »τε, καὶ ἔργα, καὶ χρήματα, καὶ τιμὰς ἄλλαις »ἄλλας διδούς.» (δ). Ἐκ τῆς ἱστορικῆς ταύτης παραδόσεως, ἥτις ἀρκεῖ νὰ ἐγκωμιάσῃ τὸν ἄνδρα, δυνάμεθα, ὄχι πάντῃ ἀπιθάνως, νὰ εἰκάσωμεν ὅτι καὶ ἐν τῇ ὑπηκόῳ Λευκάδι ἦλθεν ὁ Ἀδριανός· γίνεται δὲ ἰσχυροτέρα ἡ εἰκασία μας, διὰ τῆς ἰδέας τῆς Ἐπιγραφῆς· «ἕνεκεν εὐδαιμονίας καὶ εὐεργεσίας τῆς τὴν πατρίδα ἥτίς ἐστι παράλληλος τῇ ῥηθείσῃ τοῦ Δίωνος· «πάσαις δὲ ὡς εἰπεῖν ἐπεκούρησε, ταῖς »μὲν ὕδωρ ταῖς δὲ λιμένας, σῖτον τε, καὶ ἔργα, καὶ »χρήματα καὶ τιμὰς ἄλλαις ἄλλας διδούς.» Ὡσαύτως ὁ αὐτὸς Ἱστορικὸς λέγει ἐμμέσως πῶς, ὅτι ἔπλευσε περὶ τὴν Λευκάδα ὁ Αὐτοκράτωρ· «χρήματα πολλὰ καὶ σῖτον ἐτήσιον, τήν τε Κεφαλληνίαν ὅλην τῆς Ἀθηναίοις ἐχαρίσατο.» (ε) ὅπως δηλαδὴ καρποῦνται αὐτὴν, εὔφορον οὖσαν. Πῶς δὲ ἠδύνατο ἐν τῇ ἀπεράντῳ Αὐτοκρατορίᾳ του νὰ ἐνθυμηθῇ τὴν ὀλίγην γῆν τῆς Κεφαλληνίας, ἢ γνωρίσῃ τὴν εὐφορίαν αὐτῆς, ἂν δὲν ὑποθέσωμεν, ὅτι τὴν ἐπεσκέφθη καὶ ἔλαβεν αὐτοῦ πλησίον τὰς ἀναγκαίας εἰδήσεις; Καὶ ἰδοὺ ἕτερος λόγος, ὅστις ἐπὶ μᾶλλον ἰσχυροποιεῖ τὴν εἰκασίαν μας.

Διὰ τὴν εὐεργετικὴν λοιπὸν καὶ γενναίαν διάθεσιν, ἣν ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος ἔδειξεν, ὅτε μετέβη εἰς τὴν ὑπήκοον Λευκάδα (118—136 μ. Χ.), οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης, εὐγνωμονοῦντες, ἀνήγειραν αὐτῷ Ἀνδριάντα ἐπιγράψαντες τὴν προκειμένην Ἐπιγραφήν.

Η ΣΥΝΤΕΤΡΙΜΜΕΝΗ ΚΑΡΔΙΑ.

> Ποτὲ δὲν ἤκουσα νὰ ὁμιλῶσι περὶ ἀληθοῦς ἔρωτος, ὅστις νὰ μὴ ἦναι κατατεθλιμμένος ἀπὸ τὰ δεινὰ τοῦ βίου, ἅτινα, ὡς σκώληξ, κατατρώγουσι τὰ φύλλα τοῦ ῥόδου, αὐτοῦ τοῦ γλυκυτέρου προϊόντος τοῦ ἔαρος.
>
> (Middleton.)

Ἐκεῖνοι οἵτινες παρῆλθον τὸ στάδιον τὸ ἐπιδεκτικὸν νεαρῶν αἰσθημάτων, ἢ ἀνετράφησαν εἰς τὴν ἀδιαφορίαν βίου εὐθύμου καὶ ἀσώτου, συνηθίζουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νὰ γελῶσιν εἰς τὰς περὶ ἔρωτος διηγήσεις, θεωροῦντες τὰς περιγραφὰς πάθους ῥωμαντικοῦ ὡς εἰκόνας φανταστικὰς τῶν διηγηματολόγων καὶ τῶν ποιητῶν. Ὅμως αἱ περὶ τῆς ἀνθρωπίνου φύσεως παρατηρήσεις μου, μὲ παρεκίνησαν νὰ συλλάβω ἄλλην ἰδέαν, μὲ κατέπεισαν, ὅτι, ἂν καὶ κατ' ἐπιφάνειαν τὸ πάθος δυνατὸν νὰ ᾖναι ψυχρὸν καὶ ἀδιάφορον, ἕνεκα τῶν φροντίδων τοῦ κόσμου τούτου, ἢ ἀνεπτυγμένον μὲ τὰ μειδιάματα τῆς νεωτέρας συναναστροφῆς, ἔχει μολοντοῦτο φλόγας κεκρυμμένας εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχροτέρας καρδίας, αἵτινες, ὅταν ἅπαξ ἀνάψωσιν, καθίστανται ὁρμητικαὶ καὶ ἐνίοτε καταστρεπτικαὶ εἰς τὰ ἀποτελέσματά των. Τῇ ἀληθείᾳ, πιστεύω τὴν τυφλὴν θεότητα καὶ ὅλας τὰς διδασκαλίας της. Πρέπει νὰ τὸ μαρτυρήσω. — Παραδέχομαι, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ κατασυντριφῶσι καρδίαι, καὶ ἡ ἀποτυχία τοῦ ἔρωτος νὰ ἐπιφέρῃ θάνατον, τοῦτο δὲν τὸ νομίζω ἀσθένειαν πολὺ ἐξολοθρευτικὴν εἰς τὸν ἄνδρα, πλὴν εἶμαι σταθερώτατα πεπεισμένος, ὅτι πολλὰς ἐρασμίους γυναῖκας καταβιβάζει ἀώρως εἰς τὸν τάφον.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ πλάσμα τοῦ συμφέροντος καὶ τῆς ἀλαζονείας, ἡ φύσις του τὸν ὠθεῖ εἰς τὴν πάλην καὶ τὸν θόρυβον τοῦ κόσμου, ὁ ἔρως δὲν εἶναι εἰμὴ ὁ στολισμὸς τῆς νεαρᾶς του ἡλικίας, ἢ ᾆσμα ᾀδόμενον εἰς τὰ μεταξὺ τῶν πράξεων κενά. Ζητεῖ φήμην, εὐτυχίαν, κατοχὴν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πνευμάτων καὶ δεσποτείαν ἐπὶ τῶν συναδελφῶν του. Ἀλλ' ἅπας ὁ βίος τῆς γυναικὸς εἶναι ἱστορία παθῶν, ἡ καρδιά της εἶναι τὸ πᾶν, ἡ ἀλαζονεία της ἀγωνίζεται εἰς τὸ ν' ἀποκτήσῃ ἀρχὴν, ἡ φιλαργυρία της ζητεῖ κεκρυμμένους θυσαυρούς.

Εἰς τὸν ἄνδρα ἡ ἀποτυχία τοῦ ἔρωτος δύναται νὰ ἐπιφέρῃ πικροτέρας τινὰς ὀδύνας, καταπληγώνει καὶ μὲν αἰσθήματά τινα τρυφερότητος, κατακερματίζει εὐτυχεῖς τινας προσδοκίας, πλὴν εἶναι ὂν ἐνεργητικὸν, δύναται νὰ διασκεδάσῃ τοὺς λυπηροὺς στοχασμούς του εἰς τὸν κύκλον διαφόρων ἐνασχολήσεων, ἢ νὰ καταβυθισθῇ εἰς τὴν πλημμύραν τῆς ἡδονῆς, ἢ, ἐὰν ἡ σκηνὴ τῆς ἀποτυχίας καθίσταται πολὺ δεινὴ, νὰ μεταλλάξῃ κατ' ἀρέσκειαν τὴν κατοικίαν του, καὶ λαμβάνων, οὕτως εἰπεῖν, τὰς πτέρυγας τῆς πρωΐας, δύναται «νὰ φύγῃ εἰς τὰ πλέον ἀπότομα μέρη τῆς γῆς καὶ νὰ μείνῃ εἰς ἀνάπαυσιν.»

Ἀλλ' ὁ βίος τῆς γυναικὸς εἶναι σταθερὸς, περιωρισμένος καὶ σκεπτικός· αὕτη εἶναι μᾶλλον ὁ σύντροφος τῶν ἰδίων της διαλογισμῶν καὶ αἰσθημάτων· ἂν δὲ ταῦτα μεταβληθῶσιν εἰς λύπας, ποῦ θὰ προστρέξει πρὸς παραμυθίαν; Ὁ ἀγών της συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐρωτευθῇ καὶ νικηθῇ, καὶ ἐὰν ἀποτύχῃ ἡ δυστυχὴς εἰς τὸν ἔρωτά της, τότε ἡ καρδία της ὁμοιάζει τὸ φρούριον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κατακυριεύεται, ἐκπορθεῖται, ἐγκαταλείπεται καὶ μένει ἔρημον.

Πόσοι λαμπροὶ ὀφθαλφοὶ ἀμαυροῦνται, πόσαι μαλακαὶ παρειαὶ ὠχριῶσι, πόσα προσφιλῆ πλάσματα φθίνουσι καὶ κατακρημνίζονται εἰς τὸν τάφον, χωρὶς νὰ δυνηθῇ οὐδεὶς νὰ ἐκφράσῃ τὸ αἴτιον τὸ ὁποῖον κατέστρεψε τὴν ἐρασμιότητά των! Ὡς ἡ περιστερὰ περιβάλλει μὲ τὰς πτέρυγας τὰ πλευρά της, ἵνα σκεπάσῃ τὸ βέλος τὸ ὁποῖον κατατήκει τὰ ζωτικά της μέλη, οὕτω κάμνει καὶ ἡ γυνὴ διὰ νὰ κρύψῃ ἀπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἀνθρώπων τὰς βασάνους καὶ τὰς ταλαιπωρίας τοῦ κατασπαρακτικοῦ πάθους της. Ὁ ἔρως τρυφερᾶς τινος παρθένου εἶναι πάντοτε προφυλακτικὸς καὶ ἤρεμος, καὶ ὅταν ᾖναι εὐτυχὴς, μόλις ἐκφράζει μίαν εὐχάριστον πνοήν· ὅταν δὲ τοὐναντίον, τὸν θάπτῃ εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς καρδίας της, τὸν ἀφίνει νὰ λάβῃ ῥίζας βαθύτερα, καὶ νὰ περιθάλπῃ τοὺς μελαγχολικοὺς στοχασμούς της μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τῆς ἡσυχίας της. Μετ' αὐτῆς ἡ ἐπιθυμία τῆς καρδίας ἐκλείπει, τὸ μέγα θέλγητρον τῆς ὑπάρξεως εἶναι πρὸς τὸ τέρμα του. Αὕτη παραμελεῖ ὅλας τὰς εὐχαρίστους ἐξασκήσεις, αἵτινες φαιδρύνουσι τὸ πνεῦμα, ἐπιταχύνουσι τοὺς παλμοὺς, καὶ διατηροῦσι τὴν τακτικὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος. Ἡ ἀνάπαυσίς της εἶναι διακεκομμένη, ἡ γλυκεῖα ἀνάπαυσις τοῦ ὕπνου ποτισμένη μὲ τὸ φάρμακον τῶν μελαγχολικῶν ἐνυπνίων «ξηρὰ λύπῃ ἀπορροφᾷ τὸ αἷμα της,» ἕως οὗ τὸ ἀσθενές της σχῆμα πίπτει ὑπὸ τῆς ἐλαφροτέρας ἐξωτερικῆς προσβολῆς. Παρατήρησον δὲ αὐτὴν μετ' ὀλίγον, καὶ θέλεις εὑρεῖ τὴν φιλίαν δακρύουσαν ἐπὶ τοῦ ἀώρου τάφου της καὶ ἐκπληττομένην, πῶς ἐκείνη, ἥτις ὀλίγον πρότερον ἔλαμπε μὲ ὅλους τοὺς ἀκτινοβολισμοὺς τῆς ὑγείας καὶ τῆς καλλονῆς, κατεβιβάσθη τόσον ταχέως, γινομένη τοῦ σκότους ὁ κάτοικος καὶ τῶν σκωλήκων τὸ βρῶμα. Θέλουσιν εἰπεῖ, ὅτι προσβολὴ ψύχους, ἢ τυχαία τις ἀσθένεια τὴν κατήντησεν εἰς τὸν τάφον· καθότι οὐδεὶς γνωρίζει τὴν ψυχικὴν ἀσθένειαν, ἥτις κατέβαλλε προηγουμένως τὰς σωματικάς της δυνάμεις καὶ τὴν κατέστησε τοσοῦτον εὔκολον θῦμα εἰς τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου.

Αὕτη ὁμοιάζει τὸ τρυφερὸν ἐκεῖνο δένδρον, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ στολισμὸς καὶ ἡ καλλονὴ τοῦ ἄλσους, χάριεν εἰς τὸ σχῆμα του, ζωηρὸν εἰς τὸν χρωματισμὸν τῶν φύλλων του, ἀλλὰ μὲ τὸν φθοροποιὸν σκώληκα εἰς τὰς ῥίζας του. Τὸ εὑρίσκομεν αἴφνης μαραινόμενον, ὅτε ὤφειλε νὰ ἦναι καὶ πλέον χλωρὸν καὶ πλέον ἀνεπτυγμένον. Τὸ βλέπομεν νὰ ξηραίνεται εἰς τοὺς κλαδίσκους του καὶ νὰ ἀπεκδύεται βαθμηδὸν τὰ φύλλα του, ἕως οὗ, φθαρὲν καὶ γυμνωθὲν ἐξ ὁλοκλήρου, πίπτει καὶ εἰς αὐτὴν τὴν νηνεμίαν τοῦ δάσους, καὶ καθὼς παρατηροῦμεν τὸ ὡραῖον του πτῶμα, εἰς μάτην προσπαθοῦμεν νὰ ἀναπολήσωμεν εἰς τὴν μνήμην μας τὸ αἴτιον τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ τοιοῦτον ὀλέθριον ἀποτέλεσμα.

Εἶδον πολλάκις γυναῖκας κατατηκομένας, παρημελημένας, καὶ ἐξαφανιζομένας βαθμηδὸν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ὡς ἂν ἀνυψοῦντο σχεδὸν εἰς τοὺς Οὐρανοὺς, καὶ ἐπανειλημμένως ἐφαντάσθην ὅτι ἠδυνάμην ν' ἀνιχνεύσω τὸν θανάτόν των εἰς τὰ διάφορα αἴτια μαρασμοῦ, ψύχους, ἀσθενείας, ἀδυναμίας, μελαγχολίας, ἕως οὗ ἔφθασα εἰς τὸ πρῶτον σύμπτωμα, τοῦ ἀποτυχόντος ἔρωτος. Μοὶ ἐδιηγήθησαν ἐσχάτως ἓν παράδειγμα τοιούτου εἴδους, καὶ ἐπειδὴ εἶναι καλῶς ἐγνωσμένα τὰ περιστατικὰ εἰς τὸν τόπον εἰς τὸν ὁποῖον ἔλαβον χώραν, θέλω τὰ ἐκθέσει λεπτομερῶς ὡς μοὶ τὰ ἐπερίγραψαν.

Ἕκαστος ὀφείλει νὰ ἐνθυμῆται τὴν τραγικὴν σκηνὴν τοῦ νέου Ε — τοῦ Ἰρλανδοῦ φιλοπάτριδος, καθότι ἤθελεν εἶσθαι πολὺ λυπηρὸν νὰ λησμονηθῇ τόσον ταχέως. Διαρκουσῶν τῶν ταραχῶν ἐν Ἰρλανδίᾳ, ἐδικάσθη, κατεδικάσθη καὶ ἐθανατώθη ἐπὶ συνωμοσίᾳ. Ἡ οἰκτρὰ τύχη του ἐπροξένησε βαθυτάτην ἐντύπωσιν εἰς τὴν κοινὴν συμπάθειαν. Ἦτο νέος εἰς ἄκρον ἐπιμελὴς, γενναῖος, ἱκανῶς προικισμένος ἐν τέλει μὲ ὅλα ἐκεῖνα τὰ προτερήματα τὰ ὁποῖα ἐπιθυμεῖ τις νὰ βλέπῃ εἰς ἕνα νέον. Ἡ μεγαλόψυχος καὶ ἀτάραχος διαγωγή του καθὸ ὑποδίκου, ἡ εὐγενὴς ἀγανάκτησις μὲ τὴν ὁποίαν ἀπεύθυνε τὴν κατηγορίαν κατὰ τῆς πατρίδος του, ἡ εὔγλωττος ἐκδίκησις τοῦ ὀνόματός του, καὶ ἡ παθητικωτάτη ἐπίκλισις πρὸς τοὺς ἀπογόνους του κατὰ τὴν ἀπαίσιον στιγμὴν τῆς καταδίκης του, ὅλα ταῦτα κατεσπάραξαν τὰ ἐνδόμυχα τῆς γενναιοτέρας ψυχῆς καὶ ἠνάγκασαν ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς του νὰ ἀγανακτήσωσι κατὰ τῆς ἀδίκου πολιτείας, ἥτις ἐθέσπισε τὴν καταδίκην του.

Ἦτο ὅμως μία ψυχὴ τὴν ἀδημονίαν τῆς ὁποίας ἤθελεν εἶσθαι ἀδύνατον νὰ τὴν περιγράψῃ τις.

(α) Roeckhius Corp. Incrips. Gr. N. 2376. (β) Ioan. Franzius Elem. Epigraph. Grec. pag. 330 καὶ ἑξῆς. (γ) Βιβ. ΞΘ'. (δ) Αὐτόθ. §. 5. (ε) Αὐτόθ. §. 16.

Εἰς εὐτυχεστέρας ἡμέρας καὶ αἰσιωτέρας τύχας, ἔλαβε τὴν συμπάθειαν καὶ κατεκυρίευσε τὸ αἴσθημα ὡραιοτάτης καὶ ἀξιοτίμου νέας, τῆς θυγατρὸς περιφήμου Ἰρλανδοῦ δικηγόρου. Τὸν ἠγάπα μὲ τὸν θερμότατον ζῆλον ἀγνοῦ παρθενικοῦ ἔρωτος, καὶ ὅτε πᾶν ἀξίωμα τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἐπέπεσεν ἐναντίον του, ὅτε ἡ εὐτυχία του ἐξέλιπε καὶ ἡ δυστυχία ὁμοῦ μὲ τοὺς κινδύνους περιεκύκλωσαν τὸ ὄνομά του, αὕτη ἔτι θερμότερον τὸν ἠγάπα δι' αὐτὰ τὰ παθήματά του. Ἐὰν λοιπὸν ἡ οἰκτρὰ τύχη του διήγειρε τὴν συμπάθειαν καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν του, ὁποία ὤφειλε νὰ ἦναι ἡ ἀδημονία καὶ ἡ λύπη ἐκείνης, τῆς ὁποίας τὴν ψυχὴν κατεκυρίευεν ἡ εἰκών του! Ἃς ὁμιλήσωσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔλαβον τὴν πικρίαν τοῦ νὰ ἴδωσιν ἀπροσδοκήτως κεκλεισμένας τὰς θύρας τοῦ τάφου, μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν προσφιλεστέρων των ἐπὶ τῆς γῆς ἀντικειμένων· ἃς ὁμιλήσωσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐκλείσθησαν ἔξωθεν τῶν θυρῶν, καὶ ἔμειναν εἰς ψυχρὸν καὶ ἔρημον κόσμον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξέλιπε πᾶν ὅ,τι ἠγαπᾶτο καὶ ἠγάπα.

Ἀλλ' ὁποία ἡ φρίκη τοιούτου τάφου! τοσοῦτον στυγεροῦ καὶ ἀτίμου! δὲν ἦτο τίποτε εἰς τὴν ἐνθύμησιν τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ καταπραΰνῃ τὴν λύπην τοῦ ἀποχωρισμοῦ, οὐδεμία ἐξ ἐκείνων τῶν γλυκυτάτων ἂν καὶ μελαγχολικωτάτων περιστάσεων, αἵτινες καθιστῶσι τὴν ἐκλείπουσαν σκηνὴν προσφιλεστέραν, οὔτε ἄλλο τι ἵνα συγχωνεύσῃ τὴν λύπην εἰς ἐκεῖνα τὰ ἱερὰ δάκρυα, τὰ πίπτοντα ὡς ἡ δρόσος τοῦ οὐρανοῦ, ὅπως ἀναζωπυρωθῇ ἡ καρδία της εἰς τὴν τελευταίαν στιγμὴν τῆς ἀγωνίας.

Ἵνα κατασταθῇ ἡ θέσις της πλέον ἔρημος, προσετέθη καὶ ἡ δυσαρέσκεια τοῦ Πατρός της, ἕνεκα τῆς ἀτυχοῦς κλίσεώς της, ἥτις ἐπέφερε τὴν ἐξορίαν ἐκ τῆς πατρικῆς στέγης. Ἦτο ἀδύνατον ὅμως, ἡ συμπάθεια καὶ αἱ ἀγαθαὶ προαιρέσεις τῶν φίλων νὰ τὴν ἀποδιώξωσιν ἔτι μᾶλλον, τοὐναντίον μάλιστα δὲν ἐστερήθη οὐδὲ τῆς ἐλαχίστης παραμυθίας, καθότι ὁ Ἰρλανδικὸς λαὸς εἶναι εἰς ἄκρον γενναῖος καὶ εὐαίσθητος καὶ ἐπετηρεῖτο μὲ τὸν πλέον εὐπροσήγορον καὶ περιθαλπτικὸν τρόπον ὑπὸ τῶν πλουσιωτέρων καὶ ἐγκριτωτέρων οἰκογενειῶν. Τὴν ὡδήγουν εἰς τὰς συναναστροφὰς προσπαθοῦντες μὲ παντὸς εἴδους ἐνασχολήσεις καὶ διασκεδάσεις νὰ καταστείλωσι τὴν λύπην της καὶ νὰ τὴν ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τὴν τραγικὴν σειρὰν τῶν ἐρώτων της, ἀλλὰ τὰ πάντα εἰς μάτην. Εἶναι πληγαί τινες συμφορᾶς, αἵτινες κατασπαράττουσι καὶ κατακαίουσι τὴν ψυχὴν, προχωροῦσιν εἰς τὴν ζωτικὴν ἕδραν τῆς εὐτυχίας καὶ τὴν καταστρέφουσιν εἰς τρόπον ὥστε δὲν δύναται οὐδὲ ν' ἀναβλαστήσῃ οὐδὲ ν' ἀνθήσῃ πλέον. Μὲ ἐπιθυμίαν μᾶλλον ἐσύχναζεν εἰς τὰς διασκεδάσεις, ἀλλ' ἔμενεν ἀπομεμονωμένη ὡς εἰς τὰ βάθη τῆς ἐρημίας, περιπατοῦσα μὲ σχῆμα κατηφὲς καὶ δεικνύουσα ἀδιαφορίαν πρὸς τοὺς πέριξ εὑρισκομένους. Εἶχεν ὅμως μίαν ἐσωτερικὴν λύπην, ἥτις περιέπαιζεν ὅλα τὰ θωπεύματα τῆς φιλίας.

Ἐκεῖνος ὅστις μοὶ ἐδιηγήθη τὴν ἱστορίαν της, τὴν εἶχεν εἰδεῖ εἰς ἕνα χορὸν, καὶ δὲν δύναται νὰ παρουσιασθῇ τι πλέον ἐκπληκτικὸν καὶ ὀδυνηρὸν εἰμὴ ἡ συναπάντησις περιελθούσης δυστυχίας εἰς τοιαύτην σκηνήν. Νὰ τὴν βλέπῃ τις περιπλανωμένην ὡς φάντασμα, ἀπομεμονωμένην καὶ σκυθρωπὴν, ἐκεῖ ὅπου τὸ πᾶν εἶναι χαρμόσυνον, περιβεβλημένην μὲ περιχαρῆ καὶ κομψὰ ἐνδύματα καὶ μὲ πρόσωπον τόσον ὠχρὸν καὶ ἀπελπισμένον ὡς ἂν ἠγωνίζετο ν' ἀποσπάσῃ τὴν τρισάθλιον καρδίαν της ἐπί τινα στιγμὴν ἀπὸ τὴν λύπην. Ἀφοῦ περιεφέρθη μὲ βῆμα σιγαλὸν καὶ ἀφῃρημένην διάνοιαν εἰς τὰ λαμπρὰ δωμάτια καὶ ἀναμέσον τοῦ χαρμοσύνου πλήθους, ἐκάθησεν εἰς τὰ βήματα τῆς ὀρχήστρας καὶ ῥίψασα τριγύρω ἓν σκεπτικὸν καὶ τρέμον βλέμμα, τὸ ὁποῖον ἐδείκνυε τὴν ἀδιαφορίαν της εἰς τὸν παρατηροῦντα αὐτὴν, ἤρχισε μὲ τὸν ἰδιότροπον χαρακτῆρα μιᾶς πληγωμένης καρδίας λυπηράν τινα μελῳδίαν. Εἶχε λαμπροτάτην φωνὴν, ἀλλ' εἰς τὴν παροῦσαν περίσασιν ἦτο τόσον ἁπλῆ, τόσον συγκινητικὴ, ἐξήρχετο ἀπὸ μίαν τοσοῦτον ταλαιπωρουμένην ψυχὴν, ὥςε ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ σιγὴν τῶν παρευρισκομένων καὶ τοὺς κατεβύθισεν εἰς ἀκατάπαυστα δάκρυα.

Τὸ ἀληθέστατον τοῦτο καὶ συγκινητικώτατον γεγονὸς δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ διεγείρῃ τὴν συμπάθειαν ἑνὸς τόπου τόσον ἀξιοπαρατηρήτου διὰ τὸν ἐνθουσιασμόν. Κατενίκησε τὴν καρδίαν ἀρίζου τινὸς ἀξιωματικοῦ, ὅστις ἐξέφρασε πρὸς αὐτὴν τὰς ἀφοσιώσεις του, σκεφθεὶς ὅτι, μία ἥτις ἀγαπᾷ τόσον ἕνα θανόντα, ἀναμφιβόλως ὀφείλει νὰ αἰσθάνηται περισσοτέραν ἀγάπην δι' ἕνα ζῶντα. Αὐτὴ ἀπέκρουσεν ὅμως τὰς περιποιήσεις του, καθότι οἱ διαλογισμοί της ἀδιαλείπτως κατεβαρύνοντο, ἀναπολούσης εἰς τὴν φαντασίαν της τὸν πρῶτον ἐραστήν της. Ἀλλ' αὐτὸς ἐξηκολούθησε τὴν ἀφοσιωμένην πορείαν του, δὲν ἐπέςησε πολλὴν προσοχὴν εἰς τὰς τρυφερότητάς της, ἀλλ' εἰς τὸν ἔντιμον χαρακτῆρα της ἐβεβαιώθη παρ' αὐτῆς δι' αὐτὴν τὴν ὑπεροχήν του, τέλος κατώρθωσε νὰ λάβῃ τὴν χεῖρά της, πλὴν μὲ τὴν σεμνοτάτην ἔκφρασιν, ὅτι ἡ καρδία της σταθερῶς καὶ ἀμετατρέπτως ἀνῆκεν εἰς ἄλλον.

Ἀνεχώρησε μετ' αὐτῆς καὶ ὑπῆγεν εἰς Σικελίαν ἐλπίζων, ὅτι ἡ μεταλλαγὴ τοῦ τόπου ἤθελε διασκεδάσει τὴν ἐνθύμησιν τῶν πρώτων της στεναγμῶν. Ἦτο μία προσφιλὴς καὶ πρωτότυπος γυνὴ καὶ κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ γίνῃ εὐτυχὴς, τίποτε ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ θεραπεύσῃ τὴν σιωπηλὴν καὶ κατασπαρακτικὴν μελαγχολίαν, ἥτις εἶχεν εἰσχωρήσει εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς ψυχῆς. Βαθμηδὸν ἔπεσεν εἰς ἀνέλπιστον μαρασμὸν καὶ ἐπὶ τέλους κατεβιβάσθη εἰς τὸν τάφον θῦμα μιᾶς συντετριμμένης καρδίας.

Α. Π.

Washington Irving. (Μετάφρ. ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

ΙΣΤΟΡΙΑ τῶν γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων κλ.

(Συνέχεια, ἴδε προηγούμενον φυλλάδιον)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ Ἑλλήνων, (συνέχεια) ἱστορικὸς αἰών.

Συστήματα τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων φιλοσόφων.— Ἡρόδοτος.— Ὁ φιλολογικός του ἀγὼν καὶ ἀποτέλεσμα.— Οἱ διάπλοι του καὶ ἀποδημίαι.— Περιγραφὴ τῶν Σκυθῶν.— Γνώσεις περὶ τῶν Ἀριμάσπων καὶ Τριφρόνων.—Ματαία αὐτοῦ ἔρευνα περὶ τῶν ὑπερβορείων.—Ἀποτέλεσμα τοῦ κλίματος ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τῶν κεράτων. — Ἔκτασις τῆς γνώσεως περὶ τῶν Σκυθῶν.— Οἱ Κιμμέριοι τοῦ Βοσπόρου.— Ἡ φαινομένη ἀρχή των. — Ἡ Κασπία θάλασσα.— Ἡροδότου γνώσεις περὶ τῶν Βακτριανῶν καὶ τῆς Ἰνδίας.—Οἱ Ἀνατολικοὶ Αἰθίοπες. — Οἱ Γιγαντιαῖοι Μύρμηκες τῆς Ἰνδίας οἱ φυλάττοντες τὸν χρυσόν. — Ἡ Αἴγυπτος. — Οἱ δεισιδαίμονες. — Ὁδοιπορία πρὸς τὸν Νεῖλον καὶ Βουρνοῦ. — Ὁδοιπορία τῶν Νισημόνων πρὸς τὸν Νίγρον.— Ὁ γνωστὸς περίπλους τῆς Ἀφρικῆς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Νιχώ. — Πλοῦς τοῦ Σατάσπου. — Ἡροδότου ἄγνοια τῆς δύσεως. — Ὁ Ἠριδανὸς ποταμὸς καὶ τὰ Ῥιφαῖα ὄρη. — Ἐμπορικὸν ἐπιχείρημα τῶν Ἑλλήνων. — Σύνοψις.

Ἐνῷ οἱ ποιηταὶ Ἕλληνες διαιώνιζον τὴν μνήμην τῶν εὐδαιμόνων ἐκείνων μερῶν τῆς Δύσεως, ἐν οἷς ἀθωότης καὶ ἀνάπαυσις ὑπετίθεντο ὅτι ὑπῆρχον, ἀτάραχοι οἱ φιλόσοφοι ἐνησχολοῦντο εἰς τὸ νὰ συστήσωσι κοσμολογικὰ συστήματα τόσον μεμακρυσμένα ἀληθείας ὅσον καὶ πιθανότητος, καὶ συνεχῶς ἐρανίζοντο ὕλην ἐκ τῶν εὐρυτάτων ἀποθηκῶν τῆς Ἰνδικῆς μυθολογίας. Λαμπρὸς μῦθος καὶ τολμηραὶ εἰκασίαι εἶναι φυσικοὶ πρόδρομοι ἐπιτυχοῦς ἐρεύνης, διεγείρουσαι τὴν περιέργειαν καὶ διερεθίζουσαι τὴν ἀνθρώπινον κρίσιν ἀναιδῶς εἰς φιλοκέρδειαν, δι' ἧς καὶ ἡ φαντασιωδεστέρα καὶ παραδοξοτέρα ἀγχίνοια ὑποκινεῖται εἰς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας.

Ὁ Θαλῆς (600 π. Χ.) ἐδίδαξε τὸ σφαιροειδὲς τῆς γῆς. Ἀλλ' Ἀναξίμανδρος ὁ μαθητής του εἴκαζεν αὐτὴν κυλίνδρῳ. Ὁ Λεύκιππος τῇ ἔδωκε σχῆμα τυμπάνου, ἄλλοι ἐπροτίμησαν τὸ κυβικὸν σχῆμα, καὶ ἄλλοι ἀκολουθοῦντες τὸν Ξενοφάνην καὶ Ἀναξιμένην ἐνόμισαν αὐτὴν μέγα ὄρος ἔχον τὴν βάσιν κατὰ τὴν ἄπειρον ἔκτασιν, καὶ τοὺς ἀστέρας πλέοντας ἐπὶ τῆς κορυφῆς του. Ὁ Ἡρακλείδης πάλιν, διάφορος τῶν ἄλλων κατὰ τὴν δοξασίαν, ἀπεφαίνετο τὴν γῆν ἔχουσαν σχῆμα πλοίου. Τὰς αὐτὰς δοξασίας βλέπομεν καὶ παρ' Ἰνδοῖς, διδοῦσι εἰς τὴν γῆν τὸ σχῆμα τοῦ *Μεροῦ* ὄρους, ἢ τοῦ μυστηριώδους πλοίου *Ἀργώ*. Δυνάμεθα νὰ συγχωρήσωμεν τοὺς Ἕλληνας ἐὰν ἐπίστευσαν τοιαύτας ἀτόπους δοξασίας, θεωροῦντες ταύτας διδασκομένας σοβαροτάτως καὶ ὑπὸ τῶν τότε πεπαιδευμένων. Ἄνθρωποι φύσει νοήμονες προθυμοποιοῦνται ἀεὶ ἐκ φιλομαθείας ὁρμώμενοι νὰ πιστεύωσιν, ἅμα δὲ θησαυρίσωσιν ἰδέας, ἐπιφέρουσιν ἐλευθέραν κρίσιν. Λέγεται ὅτι πρῶτος ὁ Ἀναξίμανδρος ἐσχημάτισε πίνακα τοῦ κόσμου. Οἱ δὲ ὑποτιθέμενοι πίνακες τοῦ Σεσώστριδος καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ τοῦ Κατακτητοῦ διδαχθέντων Κόλχων, καὶ ἐγχαραγμένοι ἐν ςήλαις εἶναι μυθώδεις.

Ἐνῷ ἐπιστημονικῶς ἐξηκριβοῦτο οὕτως ἡ γῆ, καὶ αἱ γνώσεις αὐτῆς ἐπεκτείνοντο δι' ἐμπορικῶν διάπλων καὶ ἀποδημιῶν, ἀνεφάνη εἰς τὴν Ἑλλάδα εἷς τῶν παραδόξων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐγερθέντες ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος, καθίσαντο αὐτουργοὶ νέας τάξεως πραγμάτων. Ἡρόδοτος εἶναι ὁ ἀνὴρ οὗτινος αἱ βίβλοι φέρουσαι τὸ ὄνομα μιᾶς Μούσης, ἀνεγνώσθησαν ὑπ' αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τῶν Ἀθηνῶν ἐν ἔτει 455 π. Χ. Οἱ δὲ τόμοι τοῦ *Πατρὸς τῆς Ἱστορίας*, καὶ ἕως τοῦ νῦν δύνανται νὰ ἀναγινώσκωνται εὐχαρίςως καὶ ὠφελίμως. Θαυμάζεται δὲ ὁ ζῆλος τῆς φιλομαθείας αὐτοῦ, ἡ χρήσιμος ἐκπαιρέωσις τῶν ἐπιχειρήσεών του, καὶ ἡ εὐγλωττία δι' ἧς διηγεῖτο τὰς ἐπιτυχίας του.

Καθόσον δὲ αἱ γνώσεις τῆς σφαίρας ἡμῶν ἐπηύξανον, τοῦ Ἡροδότου αἱ θεωρίαι κατὰ μᾶλλον ἐβεβαιοῦντο. Τὰ παρ' αὐτοῦ θαυμασίως ἱστορούμενα ἐπιδείκνυνται ἐναργεῖς ἀλήθειαι, καὶ ἄν ποτε πίπτῃ εἰς ἀδικαιολόγητον εὐπιστίαν, συγχωρητὸς ὁ ἀνὴρ ἕνεκα τῶν σεβομένων τότε τοὺς μύθους, ἐν τῇ νηπιότητι ἀξιοπίστου ἱστορίας. Ὁ Ἡρόδοτος ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἁλικαρνασσῷ τῆς Καρίας. Κατήγετο, ὡς δοκεῖ, ἐξ ἐπισήμου οἰκογενείας, καὶ πιθανὸν ὅτι ἀπέκτησε τὸν ἔρωτα τῆς μαθήσεως ἀπὸ τὸν θεῖόν του Παϊνάσην περίφημον ἐπικὸν ποιητὴν καταταχθέντα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κριτικῶν μετὰ τοῦ Ὁμήρου. Διὰ τῆς αὐτοῦ ἱκανότητος καὶ τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρημάτων συνεκοινώνησε τοῖς ἐπισκεφθεῖσιν ὑπ' αὐτοῦ ἔθνεσιν, ἃ ἐκτείνοντο πανταχοῦ τῆς γῆς. Ὁ Ἡρόδοτος ἐπροχώρησε πρὸς δυσμὰς μέχρι *Παιονίας*, νῦν δὲ Σερβίας, ἐπεσκέφθη τὰς περὶ τὸν Εὔξεινον Πόντον Ἑλληνικὰς ἀποικίας, καὶ ὡδοιπόρησε πρὸς τούτοις κατὰ μέγα μέρος τῆς Μεσημβρινῆς Ῥωσσίας, πρὸς δὲ ἀνατολὰς ἔφθασε μέχρι τῆς Βαβυλῶνος καὶ Σούσαν. Ἡ Τύρος ἐφείλκυσε μέχρι τινὸς τὴν προσοχήν του. Ἀλλ' ἡ Αἴγυπτος ἡ τότε καθέδρα τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιςημῶν ἐγένετο τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς προσοχῆς του, καὶ ἡ καταλειφθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ θαυμασία περιγραφὴ τῆς χώρας ταύτης, δεικνύει ὅτι κατῴκησεν ἐκεῖ πολὺν καιρόν. Ἐπεσκέφθη προσέτι τὰς Ἑλληνικὰς τῆς Κυρίνης ἀποικίας, καὶ αἱ ζωηραὶ εἰκονογραφίαι τῶν πεδίων τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ στενοῦ τῶν Θερμοπυλῶν ἀποδεικνύουν ὅτι ἐξέτασε λεπτομερῶς τὴν Ἑλληνικὴν χερσόννησον. Ὁ Ἡρόδοτος ἀνέγνωσεν ἐμπρώτοις τὰ συγγράμματά του εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἐν οἷς ἐγκωμιάσθη καὶ ἐχειροκροτήθη ὑπὸ παντὸς τοῦ ἔθνους. Μετὰ δωδεκαετίαν ἐπανέλαβε τὴν ἀνάγνωσιν, (ἴσως ἐπηυξημένων καὶ ἐπιδιορθωμένων) ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν πατέρα τῆς Ἱστορίας δὲν περιωρίσθη εἰς ἐπαίνους, ἀλλ' ἀμέσως ἐψηφίσαντο καὶ δέκα τάλαντα πρὸς ἀμοιβήν. Μόλον τοῦτο δὲν ἐγκατεστάθη ἐν τῇ τῶν Μουσῶν πόλει, ἀλλ' ἐπρόκρινε νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων τὴν μέλλουσαν μετ' ὀλίγον ἀποικῆσαι

εἰς τὸ παρὰ τῇ Σιβάρει Θούριον τὸ περὶ τὰ μεσημβρινὰ τῆς Ἰταλίας. Καὶ ἐκεῖ δοξάζουσιν ὅτι ἐτελεύτησε πολὺ προβεβηκώς.

Ὁ Ἡρόδοτος προσέθηκε πάμπολλα τοῖς ἀνακαλυφθεῖσιν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Εὐρώπῃ. Λέγει ὅτι ὁ *Ἴστρος* (Δούναβις) πηγάζει εἰς τὴν χώραν τῶν Κελτῶν παρὰ τοῖς *Πυρήνοις*· ἐξ ποταμοὶ βορρέως χύνονται πρὸς αὐτὸν, καὶ δέκα νοτίως. Μεταξὺ τούτων τῶν δεκαὲξ κλάδων ὁ ἐπισημότερος εἶναι Θεΐασης ὁ διερχόμενος τὴν εὐρύχωρον πεδιάδα τῆς Οὐγγαρίας. Φαίνεται ὅτι οἱ παλαιοὶ ἐθεωροῦσαν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸν Σάβαν ὡς τὸν κυριώτερον κλάδον τοῦ Δουνάβεως, τὰ δὲ Πυρηνέα, παρ' οἷς τίθησιν ὁ Ἡρόδοτος τὴν πηγὴν, εἶναι γενικὸν ὄνομα τῶν ὑψηλῶν ὀρέων εἰς τὴν Κελτικὴν γλῶσσαν, διατηρούμενον εἰσέτι ὀλίγον πως ἐφθαρμένον διὰ τῆς νῦν ἐπωνυμίας *Βρέννεραι* Ἄλπεις (Brenner Alps), ἐξ ὧν βλύζει ὁ Σάβας. Οἱ περὶ τὴν Τανάϊδα Σκύθαι δὲν διέφυγον τὴν περιέργειαν τοῦ Ἕλληνος. Διακρίνει τοὺς Σκύθας εἰς τρία μεγάλα τμήματα, δηλ. τοὺς Σαβριανοὺς, τοὺς οἰκοῦντας τὰς ὄχθας τῆς Τανάϊδος· τοὺς Νομάδας, οἳ μεταναστεύοντες ἐκακοποίουν περὶ τὰς βορρείους χώρας τῆς Κριμέας· καὶ τοὺς Γεωργοὺς, ὧν ἡ χώρα ἐκτείνετο εἰς τὰς εὐκάρπους ὄχθας τοῦ Βόγγα καὶ Νίπρου. Λέγει ὅτι οἱ *Σκύθαι* ἀρχαίως κατῴκουν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ὄχθας τῆς Κασπίας θαλάσσης. Μετοικοῦντες πρὸς βορρᾶν διῆλθον τὸν μέγαν ποταμὸν *Ἄραξον*, καὶ φθάσαντες ἐγγὺς τῆς Μαιώτιδος ἐδίωξαν τοὺς *Κιμμερίους* ἐκ τῶν ἰδίων κτημάτων. Τοῦτο, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν Σκυθικὴν παράδοσιν, ἀνάγεται περὶ χίλια ἔτη πρὶν τοῦ Δαρείου, 1500 π. Χ. Ἡ πέραν τοῦ Ἴστρου χώρα ἐκτενὴς καὶ ἀδέσποτος κατῳκεῖτο, καθ' ὅσον ἐξηκρίβωσεν, ὑπὸ τῶν *Σιγύνων* ἀλλαχόθεν μέχρι Ἐνετίας καὶ Ἀδριατικοῦ ἀφιχθέντων. Οἱ ἵπποι των ἦσαν μικροὶ καὶ τριχώδεις. Δὲν ἐδύναντο νὰ βαςῶσιν ἀνθρώπους, ἀλλὰ διέτρεχον ταχυπόρως ὑποζευγνύμενοι ἁμάξαις. Τοῦτο συμφωνεῖ μὲ τὴν περιγραφὴν τῶν Σουηδικῶν ἀγρίων ἵππων τῶν εἰς τὰ δάση τῆς Γοτθίνης εὑρισκομένων. Τὸ αὐτὸ γένος διεσώθη καὶ ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Ἀδριατικοῦ. Τὸ ὄνομα *Σιγῆναι* ἐταυτίζετο ὑπὸ τῶν γειτόνων τῇ συνωνυμίᾳ ἐμπόρων.

Οἱ Γέται περιγράφονται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ὡς οἱ ἀνδρειότατοι καὶ δικαιότατοι τῶν Θρακῶν· «Περιμένουσι, λέγει, ἀθανασίαν· τὸν ἀποθανόντα ἐκ τούτων δέχεται εἰς τοὺς κόλπους ὁ θεὸς αὐτῶν Ζαμόλξης· ἕκαστος ἔχει πολλὰς γαμετὰς συνεριζομένας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τὶς αὐτῶν θυσιασθῇ πρότερον ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ.» Πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν τῶν Σκυθῶν ἦσαν οἱ Ἀγρίπται ξυριζόμενοι τὰς κεφαλάς. Ἐβίων δὲ ἀείποτε ὑπὸ δένδροις, οὐδέποτε δὲ ἐλάμβανον ὅπλα, καὶ λογιζόμενοι ὡς ἀφιερωμένοι δὲν ὑπέκειντο εἰς διωγμούς· φυτὰ καὶ γάλα μεθ' ἑνὸς ποτοῦ καλουμένου *ἄσχη* ἢ *ράσχη* ἦτον ἡ τροφή των. Ἐδῶ ἔχομεν τὴν εἰκόνα ἑνὸς Ἰνδοῦ Φακήρου. Πρὸς ἀνατολὰς τῶν *Ἀγρίππων* ᾤκουν οἱ *Ἰσηδόνες* παρ' οἷς αἱ γυναῖκες σφόδρα ὑπολήπτοντο. Ἐκ τούτων *Ἀριστεῖος* ὁ ποιητὴς ἔμαθε πολλὰ περὶ τῶν *Ἀριμάσσων* καὶ *Τριφρόνων*, οὓς ὁ Ἡρόδοτος ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ. Ἔμαθεν ὅτι οἱ *Τριφρόνες* εἶχον ἀνεξαντλήτους θησαυροὺς χρυσοῦ ὧν ἡ κτῆσις ἠρέθιζε τὴν ἀπληστείαν τῶν Ἀριμάσσων. Οἱ ὑπερβόριοι ὡσαύτως ἔτυχον φιλικῆς συναντήσεως παρὰ τοῦ περιηγητοῦ μας, ὃς τέλος πάντων ἔμαθεν ὅτι κατῴκουν βορρέως τῶν Ἀγρίππων, καὶ ὅτι ἡ αὐτῶν ἐξετείνετο πέραν τῆς θαλάσσης. Μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τῶν οἰκούντων τὰ βόρεια τῶν Σκυθῶν ἦσαν οἱ *Ἀθρωποβόροι*, οἱ *Μελεγχλόροι*, ἢ οἱ *Μελανοσκεπεῖς* ὧν οἱ τελευταῖοι ἐσαρκοφάγουν. Λαός τις καλούμενος ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου Ἰήρκαι πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Τανάϊδος μετέδωκε τὴν ἐπωνυμίαν αὐτοῦ τῷ ποταμῷ Ὕγρῃ. (Ἀκολουθεῖ)

Γ. Δ. Κ.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΦΙΛΟΙ

Μὴ πιςεύῃς φίλον, τὸν ὁποῖον δὲν ἐδοκίμασες· διότι πολλοὶ μὲν παρακαθήσονται εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ συμποσίου ὀλίγοι δὲ εἰς τὴν θύραν τοῦ δεσμωτηρίου.

Ἄνθρωπός τις εἶχε τρεῖς φίλους· δύο μὲν ἐξ αὐτῶν ἠγάπα πολὺ, περὶ δὲ τοῦ τρίτου ὠλιγόρει, καί τι εἰλικρινέστατα πρὸς αὐτὸν φερομένου. Κατηγορηθεὶς δέ ποτε, ἀλλ' ἀναιτίως, καὶ κληθεὶς εἰς τὸ δικαστήριον, εἶπε πρὸς αὐτούς. Τίς ἐξ ὑμῶν θέλει νὰ ἔλθῃ μετ' ἐμοῦ, καὶ νὰ μαρτυρήσῃ ὑπὲρ ἐμοῦ; διότι κατηγοροῦμαι, καὶ ὁ βασιλεὺς ὀργίζεται. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος τῶν φίλων αὐτοῦ παρητήθη εὐθὺς, εἰπὼν, ὅτι δι' ἄλλας ὑποθέσεις δὲν δύναται ν' ἀπέλθῃ μετ' αὐτοῦ· ὁ δὲ δεύτερος τὸν ἠκολούθησε μέχρι τῆς θύρας τοῦ δικαστηρίου, καὶ ἔπειτα στραφεὶς ἀνεχώρησε φοβούμενος τὸν παρωργισμένον δικαστήν· ὁ δὲ τρίτος, εἰς τὸν ὁποῖον ὀλίγον ἤλπιζεν, εἰσῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ δικαστήριον, ὡμίλησεν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τοσοῦτον προθύμως ὑπὲρ τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ ἐμαρτύρησεν, ὥστε ὁ δικαστὴς τὸν ἀπέλυσε.

Τρεῖς φίλους ἔχει ὁ ἄνθρωπος εἰς τοῦτον τὸν κόσμον· πῶς δὲ προσφέρονται οὗτοι κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου, ὅταν ὁ Θεὸς τὸν καλῇ εἰς τὸ δικαςήριον; Τὰ μὲν χ ρ ή μ α τ α, ὁ κάλλιστος αὐτοῦ φίλος, τὸν ἐγκαταλιμπάνουσι τὰ πρῶτα, καὶ δὲν ἀπέρχονται μετ' αὐτοῦ· οἱ δὲ σ υ γ γ ε ν εῖ ς αὐτοῦ καὶ φ ί λ ο ι τὸν ἀκολουθοῦσι μέχρι τῆς θύρας τοῦ τάφου, καὶ ἐπιστρέφουσι πάλιν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν· ὁ δὲ τρίτος, τὸν ὁποῖον κατὰ τὸν βίον μάλιστα ἐλησμόνει, εἶναι τὰ ἀ γ α θ ο π ο ι ὰ αὐτοῦ ἔργα· αὐτὰ μόνα τὸν ἀκολουθοῦσι μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ δικαστοῦ, αὐτὰ προπορεύονται, συνηγοροῦσιν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ εὑρίσκουσιν ἔλεον καὶ χάριν.

(Ἀποθ. τῶν Ὀφελ. καὶ Τερπν. Γνώσ.)

Η ΚΑΛΥΒΗ ΤΟΥ ΜΠΑΡΜΠΑ ΘΩΜΑ. Συνέχεια, (ἴδε ς'. φυλλάδ.)

Τὰ δύο μικρὰ παιδία, ἀφοῦ ἀπελπιστικῶς ἠρεύνησαν τὰς ἐνδυματοθήκας των, πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ῥινομάκτρων, τὰ ὁποῖα ἐγνώριζε καλῶς ἡ μήτηρ, ὅτι δὲν ἦσαν, ἐῤῥίφθησαν ἀπαραμυθήτως εἰς τὸ κράσπεδον τοῦ μητρικοῦ ἱματίου, ὅπου, κλαίοντα, ἔτριβον ἀδιαλείπτως τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐκαθάριζον τὰς ῥίνας των πρὸς ἐσωτερικὴν εὐχαρίστησιν τῆς καρδίας των. Ἡ κυρία Βὲρδ εἶχε τὸ πρόσωπόν της ἐντελῶς κεκαλυμμένον μὲ τὸ ῥινόμακτρον, καὶ ἡ γραία Δάϊνα, μὲ ῥεῖθρα δακρύων ἐπὶ τῶν μελανῶν καὶ ἐναρέτων παρειῶν της, ἐφώναζεν, «ὁ Θεὸς νὰ μᾶς εὐσπλαγχνισθῇ!» μὲ ὅλην τὴν θερμότητα μιᾶς ἱερᾶς συναθροίσεως· ὁ δὲ γέρων Κόνδγιος τρίβων δυνατὰ τοὺς ὀφθαλμούς του μὲ τὰς χειρίδας του, καὶ στρεβλόνων πρωτοφανῶς καὶ πολυτρόπως τὸ πρόσωπόν του, ἐπεφώναζεν ἐκ διαλειμμάτων κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, μὲ μεγάλην θερμότητα. Ὁ γερουσιαστής μας ἦτο ἕνας πολιτικὸς ἰδιοκτήτης (statesman), καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἦτο δυατὸν νὰ περιμένῃ τις νὰ τὸν ἀκούσῃ κλαίοντα ὡς τοὺς λοιποὺς θνητούς· οὕτω λοιπὸν στρέψας τὰ νῶτά του καὶ παρατηρῶν τὴν ἀπὸ τοῦ παραθύρου θέαν, ἐφαίνετο ἰδιαιτέρως καταγινόμενος εἰς τὸ νὰ καθαρίζῃ τὸν λάρυγγά του καὶ τὰ ὀμματοϋάλια, ἀπομύσσων ὅμως ἐνίοτε εἰς τρόπον τοιοῦτον, ὥστε ἐπροξένει ὑπόνοιαν, ἐάν τις ἤθελε δυνηθῇ νὰ τὸν παρατηρήσῃ προσεκτικῶς.

— Πῶς μοὶ εἴπες λοιπὸν ὅτι εἶχες ἕνα ἀγαθώτατον κύριον; ἐξεφώνησε μὲ μεγάλην ταχύτητα, ἐπιμόνως καὶ βιαίως καταπίνων πρόσκομμά τι τὸ ὁποῖον ᾐσθάνετο εἰς τὸν λάρυγγα, καὶ στρεφόμενος πρὸς τὴν γυναῖκα.

— Διότι ἦτο ἕνας ἀγαθὸς κύριος, καὶ θέλω εἰπεῖ τοῦτο δι' αὐτὸν πάντοτε, καὶ ἡ κυρία μου ἦτον ὡσαύτως ἀγαθὴ, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ κάμωσιν ἄλλως πως. Ἐχρεωστοῦσαν χρήματα, καὶ ἦτο τρόπον τινὰ, δὲν ἠμπορῶ νὰ σοῦ εἰπῶ πῶς, ἕνας ἄνθρωπος, ὅστις εἶχε τοιαύτην ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῶν, ὥστε ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ τοῦ δώσωσιν ὅτι ἤθελεν. Ἐπαραμόνευσα καὶ ἤκουσα νὰ τῆς λέγῃ τὰ τοιαῦτα, καὶ αὐτὴ ἐπαρακαλοῦσε καὶ ἐσυνηγοροῦσε δι' ἐμέ· τῆς ἔλεγεν ὅτι δὲν ἠμποροῦσε νὰ βοηθηθῇ ἀλλέως, καὶ ὅτι τὰ ἔγγραφα ἦσαν ὅλα ἕτοιμα· τότε ἐγὼ ἐπῆρα τὸ βρέφος μου καὶ ἔφυγα. Τὸ ἐγνώριζα ὅτι ἦτον ἀνωφελὴς ἡ ζωή μου, ἂν ἄφινον νὰ γίνῃ τοῦτο, καθότι μοῦ φαίνεται ὅτι τοῦτο τὸ βρέφος εἶναι πᾶν ὅ,τι ἔχω.

— Δὲν ἔχεις σύζυγον;

— Ναὶ, ἀλλ' ἀνήκει εἰς ἄλλον ἄνθρωπον. Ὁ κύριός του εἶναι πραγματικῶς σκληρὸς πρὸς αὐτὸν, καὶ δὲν τὸν ἄφινε νὰ ἔρχηται νὰ μὲ βλέπῃ, πολὺ σκληρὸς, καὶ ἡμέραν παρ' ἡμέραν γίνεται σκληρότερος καὶ τὸν φοβερίζει νὰ τὸν πωλήσῃ κάτω μακράν. Ἐνδεχόμενον νὰ μὴ τὸν ἰδῶ πλέον!

Τὸ σιγαλὸν ὕφος, μὲ τὸ ὁποῖον ἡ γυνὴ ἐπρόφερε ταύτας τὰς λέξεις, ἠδύνατο νὰ παρακινήσῃ καὶ τὸν ἐπιπόλαιον παρατηρητὴν νὰ νομίσῃ, ὅτι ὀλίγον τὴν ἐνδιέφερεν ὁ σύζυγός της, ὑπῆρχεν ὅμως γαληνιαία καὶ βαθυτάτη ἀγωνία εἰς τοὺς μεγάλους καὶ μέλαινας ὀφθαλμούς της, ἥτις ἐδείκνυε πάνυ διαφόρως.

— Καὶ ποῦ σκοπεύεις νὰ ὑπάγῃς, τρισαθλία γυνή μου; εἶπεν ἡ κυρία Βέρδ.

— Εἰς τὸν Καναδᾶ, ἂν μόνον ἐγνώριζον ποῦ εἶναι. Εἶναι πολὺ μακρὰν αὐτὸς ὁ Καναδᾶς; εἶπεν αὕτη, παρατηροῦσα μὲ ἁπλοῦν καὶ εὔπιστον τρόπον τὸ πρόσωπον τῆς κυρίας Βέρδ.

— Ὦ τρισάθλιον ὄν! εἶπεν ἡ κυρία Βὲρδ ἀκουσίως.

— Νὰ ἦναι πολὺ μακράν; εἶπεν ἡ γυνὴ προσεκτικῶς.

— Πολὺ μακρύτερα παρ' ὅ,τι νομίζεις, τέκνον! εἶπεν ἡ κυρία Βὲρδ, ἀλλὰ θέλομεν εἰδεῖ τί δύναται νὰ γίνῃ δι' ἐσέ. Ἔλα, Δάϊνα, ἑτοίμασέ τῃ μίαν κλίνην εἰς τὸ δωμάτιόν σου, πλησίον τοῦ μαγειρείου, καὶ θέλω σκεφθῆ τί θὰ γίνει δι' αὐτὴν τὸ πρωί. Ἐντοσούτῳ, μὴ φοβῆσαι, δύστυχος γυνή. Ἐμπιστεύσου εἰς τὸν Θεὸν, ἐκεῖνος θέλει σὲ ὑπερασπισθῆ.

Ἡ κυρία Βὲρδ καὶ ὁ σύζυγός της ἐπανῆλθον εἰς τὸ δωμάτιόν των. Αὕτη ἐκάθησεν εἰς τὴν μικρὰν ἐπαναπαυτικὴν καθῆκλάν της ἀπέναντι τοῦ πυρὸς, σαλευομένη ἄνω κάτω μὲ σκεπτικὸν ὕφος, ὁ δὲ κύριος Βὲρδ περιεπάτει εἰς τὸ δωμάτιον μὲ μακρὺ βάδισμα, ψιθυρίζων καθ' ἑαυτὸν μὲ δυσαρέσκειαν· «Πίσς! πσού! εἶναι πρᾶγμα πολὺ ἀναρμόδιον καὶ συγκεχυμένον!» Τέλος ἀπευθυνθεὶς πρὸς τὴν σύζυγόν του, εἶπεν.

— Νὰ σὲ εἰπῶ, ἡ γυνὴ αὕτη πρέπει νὰ φύγῃ ἀπ' ἐδὼ ἀπόψε. Ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὴν ὄσφρησιν θέλει ἔλθει ἐδὼ πολὺ ἐνώρως αὔριον τὸ πρωί. Ἐὰν ἦτο μόνη ἡ γυνὴ, ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἥσυχος ἕως ὅτου νὰ φύγῃ· ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ μικρὸ παιδί, οὔτε ἕνας λόχος ἱππέων καὶ πεζῶν δύναται νὰ τὸ κρατήσῃ ἥσυχον· σὲ βεβαιῶ, θὰ φανερώσει τὸ πᾶν προβάλλων τὴν κεφαλήν του ἀπὸ κἀνὲν παράθυρον ἢ θύραν. Τί ὡραία δουλιὰ θὰ εἶναι δι' ἐμὲ, νὰ μὲ ἀνακαλύψουν μὲ τούτους τοὺς δύο ἐδώ! ὄχι, πρέπει νὰ φύγουν ἀπόψε.

— Ἀπόψε! πῶς εἶναι δυνατὸν τοῦτο; καὶ διὰ ποῦ;

— Ὦ, γνωρίζω πολὺ καλὰ διὰ ποῦ, εἶπεν ὁ γερουσιαςής, ἀρχίζων νὰ θέτῃ τὰ ὑποδήματά του μὲ σκεπτικὸν ὕφος· καὶ ςαματήσας ὅταν ὁ ποῦς του ἦτον εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ ὑποδήματος, ἐνηγκάλισε μὲ ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας τὸ γόνυ του καὶ ἐφαίνετο προχωρῶν εἰς βαθυτάτην μελέτην.

— Εἶναι μία συγκεχυμένη καὶ δυσάρεςος ὑπόθεσις, εἶπεν αὐτὸς, τέλος πάντων, ἀρχίζων νὰ τραβᾷ τὰς τενίας τοῦ ὑποδήματος, ναὶ τῳόντι! Ἀφοῦ ἔθεσε τὸ ἓν ὑπόδημα, ἔμεινε μὲ τὸ ἄλλο εἰς τὴν χεῖρα σπουδάζων βαθέως τὸ σχῆμα τοῦ τάπητος. «Πρέπει νὰ γίνῃ ὅμως, ἀπ' ὅλο ἐκεῖνο ὁποῦ βλέπω, π' ἀνάθεμα!» καὶ τραβήξας μὲ δυσαρέσκειαν τὸ ἄλλον ὑπόδημα, ὑπῆγεν εἰς τὸ παράθυρον ἵνα ἴδῃ τι.

Ἡ μικρόσωμος κυρία Βὲρδ, ἦτο συνετωτάτη γυνὴ, γυνὴ ἥτις, διαρκοῦντος ὅλου τοῦ βίου της, δὲν εἶπε ποτὲ, «Σοὶ εἶπα οὕτως ἢ ἄλλως!» καὶ εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν, μολονότι προέβλεπεν ἀρκούντως τὴν μορφὴν τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον αἱ σκέψεις τοῦ συζύγου της, μολοντοῦτο φρονίμως ἀπέφυγε τοῦ νὰ ἐρευνήσῃ καὶ καθήσασα ἡσύχως εἰς τὴν καθῆκλάν της, ἐφαίνετο ἕτοιμος ν' ἀκούσῃ τὰς διαθέσεις τοῦ ἀνωτάτου κυρίου της, ὅταν ἤθελε τὸ κρίνει ἁρμόδιον νὰ τὰς ἐκφράσῃ.

(Τόμ. Α. Φυλλ. Ζ'.)

— Ἄκουσε, ἔχω ἕνα παλαιὸν πελάτην μου, Βὰν Τρόμπ· ἦλθεν ἀπὸ τὴν Κεντούκην καὶ ἠλευθέρωσεν ὅλους τοὺς σκλάβους του· αὐτὸς ἠγόρασεν ἕνα μέρος ἑπτὰ μίλλια μακρὰν ἐδῶ ὀπίσω ἀπὸ τὰ δάση, ὅπου δὲν συχνάζει οὐδεὶς ἐκτὸς ἐκείνων, οἵτινες πηγαίνουσιν ἐπίτηδες, καὶ εἶναι ἓν μέρος τὸ ὁποῖον δὲν εὑρίσκεται μὲ πολλὴν εὐκολίαν. Ἐκεῖ θέλει εἶναι ἀρκετὰ ἀσφαλής, ἀλλὰ τὸ χειρότερον εἶναι, ὅτι κανεὶς ἀπόψε δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ διευθύνῃ τὴν ἅμαξαν ἐκεῖ, ἐκτὸς ἐμοῦ.

— Καὶ πῶς; Ὁ Κούδγιος εἶναι ἄριστος ἁμαξηλάτης.

— Ναί, ναί, ἀλλ' ἐδὼ εἶναι ἡ δυσκολία. Θὰ διέλθωμεν ἀπὸ δύο μέρη τὴν γέφυραν, καὶ τὸ δεύτερον μέρος εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνον, ἐκτὸς ἐάν τις τὸ γνωρίζῃ καλά, καθὼς ἐγώ, ὅστις τὸ διῆλθον ἔφιππος ἑκατοντάκις, καὶ γνωρίζω ἀκριβῶς τὰς διευθύνσεις του. Οὕτω λοιπὸν βλέπεις, δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἄλλως πως. Ὁ Κούγδιος πρέπει νὰ ζεύξῃ τοὺς ἵππους ὅσον δύναται πλέον σιγαλῶς, πρὸς τὰς δώδεκα ὥρας καὶ ἐγὼ τὴν πέρνω· διὰ νὰ δώσῃ κανεὶς ἕνα χρωματισμὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν, πρέπει νὰ μὲ φέρῃ ἔπειτα εἰς τὸ ἀκόλουθον καπηλεῖον ἵνα περιμείνω τὴν τακτικὴν ἅμαξαν διὰ τὴν Κολόμβον, ἥτις φθάνει πρὸς τὰς τρεῖς ἢ τέσσαρας ὥρας, καὶ οὕτω φαίνεται ὅτι εἶχα τὴν ἅμαξάν μου ἐπίτηδες διὰ τουτο. Θὰ φθάσω εἰς τὴν ἐργασίαν μου πολὺ ἐνώρως τὸ πρωΐ, καὶ χαίρομαι ὅτι θὰ φαίνομαι ὡσὰν τρελὸς ἐκεῖ, ἔπειτα ἀπὸ τόσα ὁποῦ εἰπώθησαν καὶ ἔγιναν· ἀλλ' εἰς τὸν διάβολο, δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω ἀλλέως!

— Ἡ καρδία σου, εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, εἶναι πολὺ καλητέρα τῆς κεφαλῆς σου, Ἰωάννη, εἶπεν ἡ σύζυγός του, πλησιάσασα τὴν λεπτὴν καὶ λευκὴν χεῖρά της εἰς τὴν ἰδικήν του. Ἠδυνάμην ποτὲ νὰ σὲ ἀγαπήσω, ἐὰν δὲν σ' ἐγνώριζον καλήτερα παρ' ὅτι σὺ γνωρίζεις τὸν ἑαυτόν σου; Καὶ ἡ μικρόσωμος γυνὴ ἐφαίνετο τόσον χαρίεσσα, μὲ τὰ κρεμάμενα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν της καὶ στίλβοντα δάκρυα, ὥστε ὁ γερουσιαστὴς ἐνόμισεν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦτο εἰς ἄκρον ἐξαίσιος ἀνὴρ διὰ νὰ θαυμάζηται μὲ τόσον πάθος καὶ αἴσθημα ὑφ' ἑνὸς τοσοῦτον ὡραίου πλάσματος. Οὕτω λοιπὸν δὲν ἔκαμνεν εἰμὴ νὰ περιφέρηται σκεπτικῶς διὰ νὰ βλέπῃ τὴν ἑτοιμασίαν τῆς ἁμάξης. Ἐμεινεν ὀλίγας στιγμὰς εἰς τὴν θύραν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπανελθὼν, εἶπε μὲ ἀπορίαν.

— Μαρία, δὲν ἠξεύρω πῶς θὰ σοῦ φανῇ τοῦτο, μοῦ φαίνεται ὅτι σώζεται ἓν κιβώτιον πλῆρες πραγμάτων τοῦ . . . τοῦ . . . δυστύχου Ἐνρικέτου. Οὕτω λέγων, ἐστράφη ταχέως, καὶ κλείσας τὴν θύραν ὄπισθέν του, ἀνεχώρησεν.

Ἡ σύζυγός του ἤνοιξε τὴν θύραν τοῦ μικροῦ δωματίου τῆς κλίνης πλησίον τοῦ ἰδικοῦ της, καὶ θέσασα τὸν λύχνον ἐπὶ μιᾶς ἐνδυματοθήκης, ἔλαβεν ἀπὸ μέρος τι ἓν κλειδίον, καὶ πλησιάσασα αὐτὸ σκεπτικῶς εἰς τὸ κλεῖθρον ἑνὸς κιβωτίου, ἔκαμε παῦσιν διὰ μιᾶς, ἐνῷ δύο παιδία, τὰ ὁποῖα τὴν ἠκολούθησαν ἐκ τοῦ πλησίον, ἵσταντο παρατηροῦντα μὲ ἤρεμα καὶ ἐκφραστικὰ βλέμματα τὴν μητέρα των. Ἀλλ' ὦ μῆτερ! ἥτις ἀναγινώσκεις ἤδη ταῦτα, ἔλαβες ποτὲ εἰς τὴν οἰκίαν σου ἓν κιβώτιον ἢ ἕνα μικρὸν θάλαμον, τὸ ἄνοιγμα τοῦ ὁποίου νὰ ὑπῆρξε διὰ σὲ, ὡς νέα ἀνασκαφὴ μικροῦ τινος τάφου; Ἀχ πόσον εὐτυχὴς μήτηρ εἶσαι ἐὰν δὲν ὑπέφερες ποτὲ τὸ! τοιοῦτον!

Ἡ κυρία Βὲρδ ἤνοιξε σιγαλῶς καὶ βραδέως τὸ κιβώτιον· ἐν αὐτῷ ἦσαν μικρὰ ἐνδύματα διαφόρου σχήματος καὶ συρμοῦ, πλῆθος ἐπιγαστρίων, σωρὸς μικρῶν παρακνημίδων, καὶ ἓν ζεῦγος προσέτι μικρῶν ὑποδημάτων, μεταχειρισμένων καὶ προστριμμένων, τὰ ὁποῖα μόλις ἐφαίνοντο ἐντὸς χαρτίνου τυλίγματος. Ἦσαν διάφορα παιγνίδια, ἓν ξύλινο ἀλογάκι, ἓν ἁμαξάκι, ἕνας στρόβιλος, μία σφαῖρα, ἐνθυμητικὰ συνηγμένα μὲ πολλὰ δάκρυα καὶ σπαραγμοὺς καρδίας! Ἐκάθησε παρὰ τὸ κιβώτιον, καὶ πλησιάσασα τὴν κεφαλήν της ἐπὶ τῶν χειρῶν, ἔκλαιεν ἕως οὗ τὰ δάκρυα ἔρρεον ἀναμέσον τῶν δακτύλων εἰς τὸ κιβώτιον· καὶ τότε, ὑψώσασα αἴφνης τὴν κεφαλήν της, ἤρχισε μὲ σπασμωδικὴν ταχύτητα νὰ ἐκλέγῃ τὰ πλέον εὔχρηστα καὶ οὐσιώδη ἀντικείμενα καὶ νὰ συσσωρεύῃ αὐτὰ εἰς μίαν δέσμην.

— Μητέρα, εἶπεν ἓν τῶν παιδίων, ψαύον ἐλαφρῶς τὸν βραχίονά της· θὰ τὰ δώσεις αὐτὰ τὰ πράγματα;

— Ἀγαπητά μου τέκνα, εἶπεν αὕτη μὲ ἤπιον καὶ πρόθυμον ὕφος, ἂν ὁ προσφιλὴς καὶ ἠγαπημένος μας μικρὸς Ἐρρίκος μᾶς ἔβλεπεν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, ἤθελεν εὐχαριστηθῆ διὰ τὴν πρᾶξίν μας ταύτην. Ἡ καρδία μου δὲν ἤθελε μοῦ τὸ συγχωρήσει νὰ τὰ δώσω εἰς τὸν τυχόντα ἢ εἰς οἱονδήποτε εὐτυχῆ, ἀλλὰ τὰ δίδω εἰς μίαν μητέρα, τῆς ὁποίας ἡ καρδία εἶναι πλέον λυπημένη καὶ κατεσπαραγμένη ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου, καὶ ἐλπίζω ὁ Θεὸς νὰ ἐπισυνοδεύσῃ ταῦτα μὲ τὰς εὐλογίας του!

Ὑπάρχουσιν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον εὐλογημέναι τινες ψυχαὶ, τῶν ὁποίων αἱ λύπαι μεταβάλλονται εἰς ἡδονὰς δι' ἄλλους, καὶ αἱ ἐπίγειοι ἐλπίδες των, τεθαμμέναι ὑπὸ τὸ χῶμα μὲ ποταμοὺς δακρύων, καθίστανται ὁ σπόρος ἐξ οὗ ἀναβλαστάνουσι θεραπευτικὰ καὶ παρηγορητικὰ ἄνθη, διὰ τὸν ἐγκαταλελειμμένον καὶ τὸν δυστυχῆ. Μεταξὺ τούτων συγκαταριθμεῖται καὶ ἡ τρυφερωτάτη γυνὴ, ἥτις, καθημένη παρὰ τὴν λυχνίαν καὶ προετοιμάζουσα τὰ ἐνθυμητικὰ τοῦ θανόντος τέκνου της διὰ τὴν περιπλανωμένην καὶ καταδιωκομένην φυγάδα, ἔχυνε σιγαλὰ δάκρυα.

Μετ' ὀλίγον ἡ κυρία Βὲρδ ἀνοίξασα μίαν ἐνδυματοθήκην, καὶ λαβοῦσα ἓν ἢ δύο ἁπλᾶ καὶ εὔχρηστα ἐνδύματα, ἐκάθησε σπουδαίως παρὰ τὴν τράπεζαν τῆς ἐργασίας μὲ βελόνην, ψαλίδιον καὶ δακτυλίθραν εἰς τὴν χεῖρα καὶ ἤρχισεν ἡσύχως τὴν πλάτυνσιν, τὴν ὁποίαν τῆς εἶχε συστήσει ὁ σύζυγός της, καὶ ἐξηκολούθησεν οὕτως ἐργαζομένη, ἕως οὗ τὸ παρὰ τὴν γωνίαν παλαιὸν ὡρολόγιον εἶχε κτυπήσει τὰς δώδεκα, ὅτε εὐθὺς ἤκουσε τὸν σιγαλὸν κρότον τῶν τροχῶν εἰς τὴν θύραν.

— Μαρία, εἶπεν ὁ σύζυγός της, εἰσελθὼν μὲ τὸ ἐπανοφόρεμά του εἰς τὰς χεῖρας, εἶναι καιρὸς νὰ τὴν ἐξυπνήσῃς τώρα, πρέπει νὰ φύγωμεν.

Ἡ κυρία Βὲρδ ἔθεσε ταχέως τὰ διάφορα πράγματα τὰ ὁποῖα εἶχε συλλέξει εἰς ἓν μικρὸν καὶ ἁπλοῦν κιβώτιον, τὸ ὁποῖον, ἀφοῦ ἔκλεισε, παρεκάλεσε τὸν σύζυγόν της νὰ τὸ μεταφέρῃ εἰς τὴν ἅμαξαν, καὶ μετὰ ταῦτα διευθύνθη διὰ νὰ ἐξυπνήσῃ τὴν γυναῖκα.

Ἐν τῷ ἅμα, ἐνδεδυμένη μὲ ἓν ἐπανοφόρεμα, μὲ ἓν κάλυμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἓν μανδύλιον ἐπὶ τῶν ὤμων της, τὰ ὁποῖα ἀνῆκον εἰς τὴν εὐεργέτιδά της, παρουσιάσθη εἰς τὴν θύραν ἔχουσα εἰς τὰς χεῖρας τὸ τέκνον της. Ὁ κύριος Βὲρδ τὴν ἐπετάχυνε νὰ πορευθῇ εἰς τὴν ἅμαξαν, καὶ ἡ κυρία τὴν ἠκολούθησεν ἐκ τοῦ πλησίον. Ἡ Ἐλίζα κύψασα ἀπὸ τὴν ἅμαξαν, ἐξέτεινε τὴν χεῖρα· ἦτο δὲ μία χεὶρ τόσον τρυφερὰ καὶ εὔσχημος ὡς ἐκείνη, ἥτις τῇ ἐδόθη πρὸς ἀμοιβαῖον ἀποχαιρετισμὸν, καὶ προσηλώσασα τοὺς μακροὺς ὀφθαλμούς της πλήρεις ἐκφράσεως, ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς κυρίας Βὲρδ, ἐφαίνετο διατεθειμένη νὰ ὁμιλήσῃ, τὰ χείλη της ἐκινοῦντο, ἀπεπειράθη ἅπαξ καὶ δίς, ἀλλὰ φωνὴ ποσῶς δὲν ἠκούσθη· τότε δὲ ὑψώσασα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω μὲ βλέμμα τὸ ὁποῖον δὲν δύναταί τις νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν λήθην καὶ καλύψασα τὸ μέτωπόν της, ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν θέσιν της. Ἡ θύρα τῆς οἰκίας ἐκλείσθη καὶ ἡ ἅμαξα ἤρχισε τὸν δρόμον της.

Ὁποία ἡ θέσις ἤδη ἑνὸς γερουσιαστοῦ, ὅστις ἅπασαν τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα κατεγίνετο προτρέπων τὴν νομοθεσίαν τῆς πατρίδος του νὰ λάβῃ τὰ πλέον αὐστηρὰ μέτρα κατὰ τῶν φυγάδων καὶ τῶν βοηθούντων καὶ ὑπερασπιζομένων αὐτούς!

Οὐδεὶς τῶν συναδέλφων του εἰς Οὐασιγκτῶνα εἶχεν ὑπερβῆ τὸν γερουσιαστήν μας ὡς πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν ἐκείνην εὐγλωττίαν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἀπέκτησαν δόξαν ἀθάνατον. Μὲ ὁποίαν ἀγερωχίαν ἵστατο, ἔχων τὰς χεῖρας εἰς τὰς θήκας του, καὶ περιφρονῶν τὴν εὐαίσθητον ἀδυναμίαν ἐκείνων, οἵτινες ἤθελον προκρίνει τὴν εὐημερίαν ὀλίγων δυστυχῶν φυγάδων, ἀπέναντι τῶν μεγάλων συμφερόντων τοῦ κράτους! Ἦτο σταθερὸς εἰς τὴν γνώμην του ὡς λέων, καὶ κατέπεισεν ἰσχυρότατα ὄχι μόνον τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ καὶ οἱονδήποτε ἄλλον ὅστις ἤθελε τὸν ἀκροασθῆ· ἡ ἰδέα ὅμως ἑνὸς φυγάδος δὲν ἦτο ἄλλο τι εἰμὴ μία ἰδέα τῶν στοιχείων ἅτινα ἀπαρτίζουσι τὴν λέξιν, ἢ τὸ πολὺ ἡ ἐνθύμησις μικρᾶς τινος ἐφημεριδογραφικῆς εἰκονογραφίας παριστανουσης ἄνθρωπόν τινα φέροντα ῥάβδον καὶ ἐνδυματοδέσμην, καὶ ἐχούσης τὴν ἐπιγραφὴν «Ἔφυγεν ἀπὸ τὸν ὑπογεγραμμένον.» Δὲν ἐδοκίμασε ποτὲ τὴν μαγικὴν δύναμιν τῆς πραγματικῆς ἐμφανίσεως τῆς δυστυχίας, τὸ ἱκετευτικὸν βλέμμα, τὴν ἀσθενῆ καὶ τρέμουσαν χεῖρα, τὴν ἀπελπιστικὴν ἐπίκλησιν μιᾶς ταλαιπωρουμένης ἀγωνίας, δὲν συνέλαβε ποτὲ εἰς τὴν ἰδέαν του, ὅτι ὁ φυγὰς ἐνδέχεται νὰ ἦναι μία ἀτυχὴς μήτηρ, ἓν ἀσθενὲς καὶ ἀβοήθητον τέκνον, ὡς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐφόρει ἤδη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ γνωστὸν μικρὸν κάλυμμα τοῦ θανόντος τέκνου του· καὶ οὕτως, ἐπειδὴ ἡ καρδία τοῦ δυστυχοῦς γερουσιαστοῦ μας δὲν ἦτο συνθεμένη οὐδὲ ἀπὸ λίθον οὐδ' ἀπὸ σίδηρον, ἀλλ' ἦτο ἄνθρωπος εὐθυτάτης προαιρέσεως καὶ εὐγενικωτάτου αἰσθήματος, ὡς ἐκ τούτου, ἕκαστος δύναται νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι εὑρίσκετο εἰς δυσάρεστον θέσιν ἕνεκα τοῦ πατριωτισμοῦ του. Σεῖς δὲ, ὦ ἀγαθοὶ συνάδελφοι τῶν Μεσημβρινῶν μερῶν, μὴ ἐγκαυχᾶσθε, καθότι συμπεραίνομεν ὅτι πολλοὶ ἐξ ὑμῶν, εἰς παρομοίας περιστάσεις, δὲν ἠθέλατε πράξει πολὺ καλήτερα. Γνωρίζομεν δικαίως, ὅτι εἰς τὴν Κεντούκην καὶ τὸν Μισσισσίπην ὑπάρχουσιν εὐγενεῖς καὶ γενναῖαι καρδίαι, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἐδιηγήθη τις ματαίως περιγραφήν τινα πάθους καὶ ταλαιπωρίας. Ἄχ, ἀγαθὲ συνάδελφε! εἶναι ὀρθὸν πρᾶγμα νὰ περιμένῃς ἀπὸ ἡμᾶς εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἡ γενναία καρδία σου δὲν ἤθελε σοὶ ἐπιτρέψει ν' ἀποδώσῃς, ἐὰν εὑρίσκεσο εἰς τὴν θέσιν μας.

Ἔστω ὅπως δήποτε· ἐὰν ὁ ἀγαθὸς γερουσιαστής μας ἐχρημάτισε πολιτικὸς ἐγκληματίας, ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀθωωθῇ διὰ τῆς νυκτερινῆς του ποινῆς. Ὁ καιρὸς ἦτο ἀδιαλλείπτως ἐπὶ πολὺ ὀμβρώδης, καὶ ἡ μαλακὴ καὶ παχεῖα γῆς τοῦ Ὀίου, ὡς ἕκαστος γνωρίζει, εἶναι θαυμασίως ἁρμοδία εἰς τὴν κατασκευὴν πηλοῦ, ἡ δὲ ὁδὸς ἦτο παλαιότατος σιδηρόδρομος τοῦ Ὀίου.

— Καὶ παρακαλῶ, ποῖον εἶδος ὁδοῦ εἶναι αὕτη; ἐρωτᾷ ἴσως τις τῶν ἀνατολικῶν ὁδοιπόρων, ὅστις ἐσυνήθησε νὰ μὴ ἔχῃ ἰδέαν ἄλλης ὁδοῦ εἰμὴ τῆς ὁμαλωτάτης τὴν ὁποίαν δύναταί τις νὰ διέλθῃ καὶ ταχέως καὶ ἀσφαλῶς.

Γνώρισε λοιπὸν, ἀθῶε φίλε τῶν ἀνατολικῶν μερῶν, ὅτι εἰς τὰς ἀτυχεῖς χώρας τῆς δύσεως, ὅπου ἡ ἴλυς εἶναι βάθους ἀκαταμετρήτου καὶ ὑπερμεγέθους, οἱ δρόμοι κατασκευάζονται ἐκ στρογγύλων καὶ χονδρῶν κορμῶν δένδρων, τιθεμένων ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρην εἰς τὴν ἄλλην, καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ καὶ κεκαλυμμένων καθὼς εἰς τὴν προτέραν φυσικήν των κατάστασιν μὲ χῶμα, βώλους καὶ οἱανδήποτε πρόχειρον ὕλην· ταύτην δὲ ὁ εὐτυχὴς κάτοικος ἐκάλει ὁδὸν, καὶ ἀπεπειρᾶτο μὲ εὐχαρίστησιν νὰ ἱππεύῃ ἐπ' αὐτῆς. Μετὰ παρέλευσιν καιροῦ, αἱ βροχαὶ ἀποπλύνουσιν ὅλους τοὺς βώλους καὶ τὸ χῶμα, μεταφέρουσι τοὺς κορμοὺς ἔνθεν κἀκεῖθεν εἰς ζωγραφικωτάτας στάσεις, ἄνω, κάτω, πλαγίως, εἰς τρόπον ὥστε σχηματίζονται διάφορα χάσματα καὶ λάκκοι πλήρεις ἰλύος.

Ἐπὶ μιᾶς τοιαύτης ὁδοῦ ὁ γερουσιαστής μας ὀλισθαίνων ἐπροχώρησεν, ἐνασχολούμενος εἰς τοὺς ἠθικοὺς διαλογισμοὺς του ὅσον αἱ περιστάσεις τῆς ὁδοιπορίας τῷ ἐσυγχώρουν, καθότι ὁ δρόμος τῆς ἁμάξης ἦτο ὡς ἀκολούθως. Μπούμ! μπούμ! μπούμ! σλάσς! μέσα εἰς τὴν λάσπην! καὶ ὁ γερουσιαστής, ἡ γυνὴ, καὶ τὸ παιδίον, ἐξετοπίζοντο ἀπὸ τὰς θέσεις των μὲ τόσην ταχύτητα, ὥστε πρὶν εἰσέτι καθήσωσι καλῶς, ἔπιπτον πάλιν ἐκ νέου πρὸς τὰ παράθυρα τοῦ κλίνοντος μέρους τῆς ἁμάξης. Ἡ ἅμαξα σταματᾷ, ἐνῷ ἀκούεται εἰς τὸ ἔξω μέρος νὰ γίνεται μεγάλη ταραχὴ ἀπὸ τὸν Κούδγιον ἐξ αἰτίας τῶν ἵππων. Ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς ἀνωφελεῖς ὠθήσεις καὶ προσπαθείας, εἰς τὴν στιγμὴν ὅτε ἐξηντλεῖτο ἅπασα ἡ ὑπομονὴ τοῦ Γερουσιαστοῦ, δι' ἑνὸς αἰφνιδίου κρότου τακτοποιεῖται εἰς τὴν θέσιν της ἡ ἅμαξα, μετὰ ταῦτα βυθίζονται πάλιν εἰς μίαν ἄβυσσον οἱ δύο ἔμπροσθεν τροχοὶ καὶ ὁ γερουσιαστής, ἡ γυνὴ, καὶ τὸ παιδίον ὅλοι ὁμοῦ πίπτουσιν εἰς τὸ ἔμπροσθεν κάθισμα. Ὁ πῖλος τοῦ γερουσιαστοῦ, ἄνευ μεγάλης τελετῆς, κατεβιβάσθη μὲ τὸ κτύπημα μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς ῥινός του, καὶ ἐνόμισε τὸν ἑαυτόν του τετελειωμένον· τὸ παιδίον φωνάζει, καὶ ὁ Κούδγιος ἔξω-

θεν ἀπευθύνει ζωηρὰς ἐκφωνήσεις πρὸς τοὺς ἵππους, οἵτινες ἐλάκτιζον, ἐπήδων καὶ ἀνθίσταντο ὑπὸ τὰ ἐπανηλειμμένα κτυπήματα τῆς μάστιγος. Ἡ ἅμαξα ἐξέρχεται, καὶ καθὼς ἐξέρχεται, βυθίζονται οἱ ὄπισθεν τροχοί, καὶ ὁ γερουσιαστής, ἡ γυνὴ καὶ τὸ παιδίον μεταπίπτουσιν εἰς τὸ ὄπισθεν κάθισμα· μὲ τοὺς ἀγκῶνας κατεχάλασε τὸ κάλυμμά της, καὶ ἀμφότεροι οἱ πόδες της εἰσῆλθον εἰς τὸν πῖλόν του, ὅστις τοῦ ἔφυγεν ἀπὸ τὴν κεφαλήν, διαρκούσης τῆς ταραχῆς. Μετ' ὀλίγας στιγμὰς, τὸ πλάσς τῆς λάσπης ἐτελείωσε, καὶ οἱ ἵπποι κουρασμένοι ἐσταμάτισαν, καὶ ἀφοῦ ὁ γερουσιαστὴς εὗρε τὸν πῖλόν του, ἡ δὲ γυνὴ ἐδιόρθωσε τὸ κάλυμμά της καὶ καθησύχασε τὸ τέκνον της, ἐνηγκαλίσθησαν ἀμφότεροι δυνατὰ διὰ πᾶν ὅ,τι ἤθελε συμβῆ ἀκολούθως.

Ἐπ' ὀλίγον δὲν ἠκούετο εἰμὴ ὁ συνεχὴς ἦχος πόμπ! μόμπ! εἰς τὸν ὁποῖον διὰ τὴν ποικιλίαν παρεμβάλλοντο διάφοροι πλάγιοι καταβυθισμοὶ τῆς ἁμάξης καὶ μετριασμένοι τειναγμοί, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἤρχισαν νὰ χαίρωσιν ὅτι ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τοσαύτην κακοπάθειαν. Τέλος, μὲ ἓν αἰφνίδιον καὶ βίαιον βύθισμα, τὸ ὁποῖον τοὺς ἐσήκωσεν ὅλους ὀρθίους καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς κατεβίβασεν εἰς τὰ καθίσματά των μὲ ἀπίστευτον ταχύτητα, ἡ ἅμαξα σταματᾷ, καὶ μετὰ πολὺν θόρυβον ἔξωθεν προβαίνει ὁ Κούδγιος εἰς τὴν θύραν τῆς ἁμάξης.

— Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε, εἶναι ἕνα πολὺ κακὸν μέρος τοῦτο. Δὲν ἠξεύρω πῶς θὰ τὸ περάσωμεν.

Ὁ γερουσιαστὴς ἀπελπιστικῶς ἐξέρχεται, παρατηρῶν προσεκτικῶς, ἵνα εὕρῃ στερεόν τι μέρος διὰ νὰ πατήσῃ. Καταβυθίζεται μὲ τὸν ἕνα πόδα εἰς ὑπερβολικὸν βάθος, προσπαθεῖ νὰ τὸν ἐκβάλῃ, χάνει τὴν ἰσορροπίαν καὶ πίπτει χαμαὶ εἰς τὴν λάσπην, καὶ ὁ Κούδγιος τὸν σηκόνει εἰς ἀθλιωτάτην κατάσασιν.

Ἦτο προχωρημένη ἡ νὺξ, ὅτε ἡ καταβεβρεγμένη ἀπὸ τὴν λάσπην, σταλάζουσα καὶ ρυπαροτάτη ἅμαξα ἐσταμάτησεν εἰς τὴν θύραν μεγάλης ἀγροτικῆς οἰκίας. Δὲν ἦτο ἀνάγκη μεγάλης ἐπιμονῆς διὰ νὰ ἐγείρῃ τις τοὺς οἰκήτορας, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἤνοιξεν ἡ θύρα, καὶ ἐνεφανίσθη ὁ ἀξιοσέβαστος οἰκοδεσπότης. Ἦτο ἄνθρωπος φρικωδεστάτου ἀναστήματος, ὑψηλὸς περίπου ἐξ πόδας καὶ ὀλίγας οὐγγίας ἄνευ ὑποδημάτων καὶ ἐφόρει ἐρυθροῦν καὶ μάλλινον ὑποκάμισον τοῦ κυνηγοῦ. Ὀγκωδέστατον στρῶμα ἀμμώδους κόμης ὅλως ἀπεριποιήτου, καὶ τὸ ἀπὸ ἱκανῶν ἡμερῶν ἀξυράφιστον πρόσωπόν του, ἔδιδον εἰς τὸ ἀξιότιμον ὑποκείμενον χαρακτῆρα δεικνύοντα ὅτι δὲν εἶχεν ἰδιαιτέραν τινὰ ἐξουσίαν νὰ εἴπῃ τὸ παραμικρόν. Ἵστατο ὀλίγας στιγμὰς κρατῶν τὸν λύχνον ὑψηλὰ, παρετήρει δὲ ἀσκαρδαμυκτεὶ τοὺς ὁδοιπόρους μας μὲ δυσάρεστον καὶ μυστικὴν ἔκφρασιν, ἥτις καθίστατο τῳόντι γελοιωδεστάτη. Κατέβαλε πολλὰς προσπαθείας ὁ γερουσιαστὴς μας διὰ νὰ τὸν καταπείσῃ νὰ ἐννοήσῃ ἐντελῶς τὸ πρᾶγμα· ἀλλ' ἐνῷ ἐξακολουθεῖ τὰς προσπαθείας του, ἡμεῖς θέλομεν δώσει προεισαγωγικάς τινας γνώσεις περὶ αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας.

Ὁ ἔντιμος γέρων Ἰωάννης Βὰν Τρὸμπ ἦτο ποτὲ εἷς τῶν εὐκατασάτων ἰδιοκτητῶν καὶ κάτοχος σκλάβων εἰς τὸ μέρος τῆς Κεντούκης. Μὴ ἔχων εἰς τὸ σῶμά του τίποτε τῆς ἄρκτου εἰμὴ τὸ δέρμα, καὶ προικισμένος παρὰ τῆς φύσεως μὲ γενναίαν, ἔντιμον καὶ δικαιοτάτην καρδίαν, ἐντελῶς ἰδιάζουσαν εἰς τὸ γιγαντιαῖον σχῆμά του, ἐχρημάτισεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη μὲ ὑπερβολικὴν δυσαρέσκειαν μάρτυς αὐτόπτης τῶν ἐργασιῶν συστήματος ἐξίσου ὀλεθρίου καὶ διὰ τὸν καταπιέζοντα καὶ διὰ τὸν καταπιεζόμενον. Τέλος, μίαν τῶν ἡμερῶν ἡ γενναία καρδία τοῦ Ἰωάννου εἶχε μεγαλυνθῆ τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ ἔτι πλέον τὰ δεσμά της· ὅθεν, λαβὼν ἀπὸ τὸ τραπέζιον τὸ σημειωτάριόν του, περιῆλθε τὸν Ὄιον, καὶ ἀγοράσας τὸ τέταρτον μιᾶς περιοχῆς τῆς ὁποίας ἡ γῆ ἦτο εἰς ἄκρον εὔφορος καὶ πλουσία, ἔδωκεν ἐλεύθερα διαβατήρια εἰς ὅλους τοὺς δούλους του, ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδία, τοὺς ἐπεβίβασεν εἰς ἁμάξια καὶ τοὺς ἀπέστειλε διὰ νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐκεῖ· τότε δὲ ὁ ἔντιμος Ἰωάννης, γραφεὶς εἰς τὴν ἀταραξίαν καὶ ἡσυχίαν, ἐπανεπαύθη εἴς τι κρύφιον καὶ ἀπομεμονωμένον κτῆμα, ἵνα διασκεδάσῃ τὴν συνείδησιν καὶ τοὺς διαλογισμούς του.

— Εἶσαι σὺ ἱκανὸς νὰ διαφυλάξῃς μίαν τρισαθλίαν γυναῖκα καὶ ἓν βρέφος ἀπὸ τοὺς κυνηγοὺς τῶν μαύρων; εἶπεν ὁ γερουσιαστὴς μὲ σαφέστατον τρόπον.

— Νομίζω ὅτι εἶμαι, ἀπήντησεν ὁ ἔντιμος Ἰωάννης μὲ ἔμφασίν τινα.

— Τὸ ἤξευρα, εἶπεν ὁ γερουσιαστής.

— Ἂν ἔλθῃ κανεὶς, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, τανύων τὸ ὑψηλὸν καὶ πελώριον σῶμά του, ἐδὼ εἶμαι ἐγὼ ἕτοιμος γι' αὐτοὺς, καὶ ἔχω καὶ ἑπτὰ υἱοὺς, ὅλοι ἐξ ποδάρια ὑψηλοὶ, ὡς καὶ αὐτοὶ θὰ εἶναι ἕτοιμοι γι' αὐτούς. Πρόσφερε τὰ σεβάσματά μας σ' αὐτοὺς, καὶ εἰπέ τους ὅτι δὲν μᾶς γνοιάζει πότε θὰ ἔλθουν, τοῦτο εἶναι ὅλως διόλου ἀδιάφορον δι' ἡμᾶς, εἶπεν ὁ Ἰωάννης, θέτων τοὺς δακτύλους του ἀναμέσον τῶν τριχῶν αἵτινες ἐκάλυπτον τὴν κεφαλήν του καὶ παραδιδόμενος εἰς σφοδρὸν γέλωτα.

Κεκμηκυῖα, καταπεπονημένη καὶ ἄθυμος ἡ Ἐλίζα, ἐπροχώρησε μέχρι τῆς θύρας, ἔχουσα εἰς τοὺς βραχίονας τὸ βαθέως κοιμώμενον βρέφος της. Ὁ τραχὺς ἄνθρωπος, πλησιάσας τὸν λύχνον πρὸς τὸ προσωπόν της καὶ ἀκούσας εἴδός τι καταθλιπτικωτάτου μυκηθμοῦ, ἤνοιξε τὴν θύραν μικροῦ τινος δωματίου τῆς κλίνης πλησίον τοῦ ἐκτεταμένου μαγειρείου καὶ τῆς ἔνευσε νὰ προχωρήσῃ· μετὰ ταῦτα λαβὼν μίαν λυχνίαν, τὴν ὁποίαν ἄναψε καὶ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἀπευθύνθη πρὸς τὴν Ἐλίζαν.

— Νὰ σοῦ εἰπῶ τώρα, κόρη μου, δὲν πρέπει νὰ φοβῆσαι τὸ παραμικρὸν, ἂς ἔλθῃ ὅποιος θέλῃ. Εἶμαι ἕτοιμος γι' αὐτὰ τὰ πράγματα, εἶπεν αὐτὸς, δεικνύων δύο ἢ τρία καλὰ ὅπλα, τὰ ὁποῖα ἔκειντο ἐπὶ τῆς θερμάστρας, καὶ οἱ περισσότεροι ὁποῦ μὲ γνωρίζουν, γνωρίζουν καλὰ ὅτι εἶναι κίνδυνος νὰ δοκιμάσουν νὰ πάρωσι κανένα ἀπὸ τὸ σπῆτί μου, ὅταν ἤμαι ἐγὼ παρών. Τώρα λοιπὸν πήγαινε κοιμήσου σὰν νὰ σὲ φύλαγεν ἡ μητέρα σου, εἶπεν αὐτὸς, καθὼς ἔκλεισε τὴν θύραν.

— Ὤ, τούτη εἶναι ἀρκετὰ εὔμορφη, εἶπεν εἰς τὸν γερουσιαστήν. Ἀ! ναί, αὗται αἱ εὔμορφαι ἔχουσι τὴν μεγαλητέραν ἀνάγκην νὰ φεύγωσιν, ὅταν ἔχωσι

Ὁ ΦΟΙΝΙΞ ἐκδίδεται ἅπαξ τοῦ μηνὸς εἰς φυλλάδιον συγκείμενον ἐκ τριῶν τοὐλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων.

Τιμᾶται δὲ διὰ μὲν τοὺς ἐντὸς τῆς Ἑπτανήσου κατ' ἔτος δίστ. 2 ½, διὰ δὲ τοὺς ἐκτὸς δραχμ. 17 πληρωτέων ἅμα τῇ παραλαβῇ τοῦ πρώτου φυλλαδίου.

ΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡᾶ, παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογραφείῳ.
» ΠΑΞΟΙΣ, παρὰ τῷ Κ. Σ. Ι. Μάστορᾳ.
» ΛΕΥΚΑΔΙ, παρὰ τῷ Κ. Ἀνδρέᾳ Ν. Μεταξᾷ.
» ΖΑΚΥΝΘΩ, παρὰ τῷ Κ. Γ. Δ. Κανάλῃ.
» ΑΘΗΝΑΙΣ, παρὰ τῷ Κ. Σπυρ. Α. Κουτσούρῃ.
» ΣΜΥΡΝΗ, παρὰ τῷ Κ. Α. Πατρικίῳ.
» ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ, παρὰ τῷ Κ. Α. Βαλλιάνῳ.

Ὁ προμηθεύων δέκα συνδρομὰς θέλει λάβει δωρεὰν δύο ἀντίτυπα τοῦ ἐν τῷ *Φοίνικι* μεταφραζομένου μυθιστορήματος *Ἡ Καλύβη τοῦ Μπάρμπα Θωμᾶ* τῆς Κ.ας Μπήτσερ Στόου τοῦ ὁποίου ἡ ἔκδοσις θέλει συμπληρωθῇ ὅσον οὔπω.

Ὁ ΦΟΙΝΙΞ θέλει ἀναγγέλλει εἰς τὸ ἐξώφυλλόν του τὰ νεοφανῆ συγγράμματα, ὧν ἀντίτυπον ἤθελε σταλῇ παρὰ τῶν συγγραφέων εἰς τοὺς ἐκδότας.

Πίναξ τῶν ἐμπεριεχομένων.

Ἔκθεσις τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου . . . . . σελ.
Φοίνιξ . . . . . » 173
Λόγος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Χ. Φιλητᾶ ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιακῶν καὶ Γυμνασιακῶν μαθημάτων τοῦ ἔτους 1852—53 . . . . . » 174
Φιλοσοφία τῆς Ἱστορίας . . . . . » 177
Ὀστρακὶα ἄνευ ἐξανθήματος . . . . . » 184
Συλλογὴ Λευκαδίων ἐπιγραφῶν κτλ. . . . . » 187
Ἡ συντετριμμένη καρδία . . . . . » 188
Ἱστορία τῶν γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων θαλασσίων καὶ μεσογείων » 191
Οἱ τρεῖς φίλοι . . . . . » 292
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ. Ἡ Καλύβη τοῦ Μπάρμπα Θωμᾶ, σύγγραμμα τῆς Ἀμερικανίδος Κ.ας Μπήτσερ Στόου (Beecher Stowe) . » 193